

TUTKINTOKOHTAINEN OPETUSSUUNNITELMA LIIKETALouden PERUSTUTKINTO

Taloushallinnon koulutusohjelma Merkonomi

Ammattiopiston johtokunta hyväksynyt 9.5.2006
Voimaantulo 1.8.2006
Muutokset hyväksytyt
22.5.2007

SISÄLTÖ

YHTEISTEN OPINTOJEN PAKOLLISET OPINNOT	7
Äidinkieli.....	7
Tiedonhankinta ja vuorovaikutus	7
Ammattialan kieli	8
Kieli ja kulttuuri	8
Suomi toisena kielenä	9
Suomen kieli, tiedonhankinta ja vuorovaikutus	10
Ammattialan kieli	10
Kieli ja kulttuuri	11
Ruotsi	12
Englanti	12
Englanti 1	13
Englanti 2	14
Matematiikka	14
Matematiikan perusteet	15
Geometria ja talousmatematiikka	16
Tilastomatematiikka	16
Fysiikka ja kemia	17
Fysiikka	18
Kemia	19
Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto	20
Terveystieto	21
Liikunta	22
Taide ja kulttuuri	22
YHTEISTEN OPINTOJEN VALINNAISET OPINNOT	24
Äidinkieli oppinäytetyön kirjallisen osan ohjaus	24
Ammattiruotsi	24
Ammattienglanti	25
Ympäristötieto	25
Tieto- ja viestintäteknikka	26
Tietotekniikan perusteet	27
Tietotekniikan jatkokurssi	28
Tietotekniikan ammattisovellukset	29
Syventävä tietotekniikka	29
Työelämä tieto	30
Etiikka	31
Psykologia	32
Psykologian perusteet	33
Ammatti- ja työpsykologia	34
Yritystoiminta	35
Yritystoiminta 1	35
Yritystoiminta 2	36
Yritystoiminta 3	37
Terveystieto, valinnainen	37
Liikunta	38
Terveysliikunta	39
Talviliikunta	39
Joukkue- ja mailapelit	40
Taide ja kulttuuri, valinnainen	40
Kulttuurien tuntemus	41
AMMATILLISET OPINNOT	43
Liiketalous ja hallinto	43
Liiketoiminta	49
Asiakaspalvelu ja markkinointi	50
Taloushallinto	51
Toimistopalvelu ja tietohallinto	52
Taloudellisen tiedon tuottaminen	52
Yrityksen ulkoinen laskentatoimi	57
Yrityksen raportointi	57
Harjoitusyritys	58
Yrityksen talouden suunnittelu ja seuranta	58
Yrityksen sisäinen laskentatoimi	62

Yrityksen rahoitussuunnittelu.....	63
Muut valinnaiset	64

Koulutusohjelman yleisesittely

Liiketalouden perustutkinnon suorittaneella on laaja-alaiset valmiudet toimia eri elinkeinoelämän toimialoilla kaikissa liike-taloudellista osaamista vaativissa yleistehävissä kuten asiakas- ja toimistopalveluissa. Lisäksi merkonomilla on riittävä valmius toimia ammatinharjoittajana kaupan ja hallinnon ammattitaitoa vaativissa tehtävissä.

Ensimmäisen opiskeluvuoden aikana haetaan koulutusohjelmaan. Opiskelijat valitaan koulutusohjelmaan hakutoiveensa, opintomenestyksensä ja soveltuvuutensa perusteella.

Merkonomin ammattinimikkeitä ovat muun muassa toimistovirkailija ja -sihteeri, tuote-esittelijä, myyjä, myyntisihteeri, laskuttaja, palkanlaskija, toimistosiheteeri, kirjanpitäjä.

Ammattiopintoihin sisältyy:

- yritystoiminta ja yrittäjyys
- asiakaspalvelu
- kirjanpito ja kannattavuus
- toimistotyö

Taloushallinnon koulutusohjelmassa annetaan valmiuksia yrityksen kirjanpitoon, tilintarkastukseen ja verotukseen liitty-viin tehtäviin.

Opinnoissa perehdytään talouden valvontatapoihin ja opitaan analysoimaan yrityksen taloudellista tilaa sekä hankitaan valmiuksia taloushallinnon tietojärjestelmien kehittämiseen. Tehtävänimikkeenä voi olla esimerkiksi: laskuttaja, reskont-ranhoitaja, palkanlaskija tai kirjanpitäjä.

PERUSTUTKINTO: Liiketalouden pt., merkonomi, pk

Taloushallinto (120 ov)

Koulu: POHJOLANKATU 10/TIETÄJÄNKATU 3

OPINTOKOKONAISUUS Opintojakso		Opintovuosi/Laajuus,ov		
		1.	2.	3.
KAIKILLE YHTEISET OPINNOT	20 OV			
YHTEISET PAKOLLISET OPINNOT	16 ov			
AIDINKIELI		2	2	
RUOTSIN KIELI		1		
ENGLANNIN KIELI		1	1	
MATEMATIIKKA		2	1	
FYSIIKKA JA KEMIA			2	
YHTEISKUNTA-, YRITYS- JA TYOELAMATIETO		1		
LIIKUNTA JA TERVEYSTIETO				
Liikunta		1		
Terveystieto		1		
TAIDE JA KULTTUURI			1	
VALINNAISET OPINNOT	4 ov	3	1	
AMMATILLISET OPINNOT	90 OV			
YHTEISET AMMATILLISET OPINNOT/LIIKETALOUS JA HALLINTO	40 ov			
LIIKETOIMINTA	9	5,5	3,5	
ASIAKASPALVELU JA MARKKINOINTI	8	6	2	
TALOUshallinto	9	4,5	4,5	
TOIMISTOPALVELU JA TIETOHallinto	8	5	3	
TYOSSAOPPIMINEN	6	4	2	
ERIIYTYVAT AMMATILLISET OPINNOT	40 ov			
TALOUDELLISEN TIEDON TUOTTAMINEN	25			
YRITYKSEN ULKOINEN LASKENTATOIMI			3	5
YRITYKSEN RAPORTOINTI			1	5
HARJOITUSYRITYS				3
TYOSSAOPPIMINEN			4	4
YRITYKSEN TALouden SUUNNITTELU JA SEURANTA	15			
YRITYKSEN SISAINEN LASKENTATOIMI			2	2
YRITYKSEN RAHOITUSSUUNNITTELU				3
OPINNAYTETYÖ				2
TYOSSAOPPIMINEN			2	4
MUUT VALINNAISET OPINNOT	10 ov		2	8
VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT	10 OV		5	
OPINTOVIIKOT YHTEENSA	120 OV	42	42	36

Opintoihin sisältyy työssäoppimista 20 ov, opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov ja oppinnytetyö vähintään 2 ov.

LIIKETALOUDEN PERUSTUTKINTO

Taloushallinnon koulutusohjelma, merkonomi, yo (120 ov)

Palvelualojen koulu, Pohjolankatu 10, Lappeenranta, Tietäjänkatu 3, Imatra

OPINTOKOKONAISUUS Opintojakso		Opintovuosi/Laajuus,ov		
		1.	2.	3.
KAIKILLE YHTEISET OPINNOT	20 OV			
Hyväksiluetaan lukio-opinnoista				
AMMATILLISET OPINNOT	90 OV			
YHTEISET AMMATILLISET OPINNOT	40 ov			
LIIKETALOUS JA HALLINTO				
Liiketoiminta		6,5	2,5	
Asiakaspalvelu ja markkinointi		6	2	
Taloushallinto		4,5	4,5	
Toimistopalvelu ja tietohallinto		5	3	
Työssäoppiminen		4	2	
ERIIYTYVÄT AMMATILLISET OPINNOT	50 ov			
TALOUSHALLINNON KOULUTUSOHJELMA				
TALOUDELLISEN TIEDON TUOTTAMINEN	25 ov			
Yrityksen ulkoinen laskentatoimi			3	5
Yrityksen raportointi			1	5
Harjoitusyritys				3
Työssäoppiminen			4	4
YRITYKSEN TALOUDEN SUUNNITTELU JA SEURANTA	15 ov			
Yrityksen sisäinen laskenta			2	2
Rahoitussuunnittelu				3
Opinnäytetyö				2
Työssäoppiminen			2	4
VALINNAISET OPINNOT	10 ov			10
Hyväksiluetaan lukion-opinnoista				
VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT	10 OV	5	5	
OPINTOVIIKOT YHTEENSÄ	120 OV	31	31	38

Opintoihin sisältyy työssäoppimista 20 ov, opinto-ohjausta vähintään 1,5 ov ja opinnäytetyö vähintään 2 ov.

Liiketalouden perustutkinto, merkonomi
Taloushallinnon koulutusohjelma

	1. VUOSI				2. VUOSI				3. VUOSI			
	1. periodi	2. periodi	3. periodi	4. periodi	1. periodi	2. periodi	3. periodi	4. periodi	1. periodi	2. periodi	3. periodi	4. periodi
120 OV												
20 OV	YHTEISET OPINNOT											
10 OV	VAPAASTI VALITTAVAT											
90 OV	AMMATILLISET OPINNOT											
Opintokokonaisuudet:	Liiketalous ja hallinto 40 ov											
	Taloudellisen tiedon tuottaminen 25 ov											
	Yrityksen talouden suunnittelu ja seuranta 15 ov											
	Muut valinnaiset 10 ov											
TYÖSSÄOPPIMINEN	3 ov				9 ov				8 ov			
NÄYTTÖ	<ul style="list-style-type: none"> - A = Asiakaspalveluprosessi (TO) - B = Liiketoimintasuunnitelma (K) - C = Taloudellisen tiedon tuottaminen (TO) - D = Yrityksen talouden suunnittelu ja seuranta (K) 											

YHTEISTEN OPINTOJEN PAKOLLISET OPINNOT

Opintokokonaisuus	ÄIDINKIELI
Laajuus	4 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa hankkia, valikoida ja välittää tietoa suullisesti ja kirjallisesti ymmärtää ja osaa tulkita erilaisia tekstejä kykenee kohteliaaseen ja joustavaan vuorovaikutukseen osaa käyttää ammatillista sanastoa ja hyödyntää ammattikirjallisuutta opiskelussa ja työssä osaa hakea työtä suullisesti ja kirjallisesti osaa toimia ryhmän jäsenenä työ- ja kokoustilanteissa ymmärtää oman kielen ja kulttuurin sekä monikulttuurisuuden merkityksen hallitsee medialukutaidon osaa kirjoittaa omaan ammattialaan liittyviä tekstejä ja raportoida niistä suullisesti.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Tiedonhankinta ja vuorovaikutus 2 ov Ammattialan kieli 1 ov Kieli ja kulttuuri 1 ov
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialan huomioiminen aineiston valinnassa.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksytyt suorittaminen. Opintokokonaisuuden arvosana määräytyy opintojaksojen ja opinnäytetyöraportin arvioinnin perusteella. Opettajat. Kokeet ja oppimistehtävät suoritettu hyväksytysti.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on - saavutettava äidinkielen kaikkien pakollisten opintojaksojen arviointikriteerien mukaiset valmiudet tyydyttävästi - osattava laatia ohjattuna suppea opinnäytetyön kirjallinen osuus käyttäen alansa asiatyylä ja ammattikieltä	Opiskelijan on - saavutettava äidinkielen kaikkien pakollisten opintojaksojen arviointikriteerien mukaiset valmiudet pääosin hyvin tiedoin - osattava laatia opinnäytetyön kirjallinen osuus käyttäen asiatyylä ja alansa ammattikieltä	Opiskelijan on - saavutettava äidinkielen kaikkien pakollisten opintojaksojen arviointikriteerien mukaiset valmiudet pääosin kiitettävästi - osattava laatia opinnäytetyön kirjallinen osuus käyttäen sujuvaa asiatyylä ja täsmällistä alansa ammattikieltä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet

Opintojakso	Tiedonhankinta ja vuorovaikutus
Laajuus	2 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa hankkia tietoa eri lähteistä nykyaikaista teknologiaa hyödyntäen osaa valikoida, arvioida ja tulkita tietoa kriittisesti eri näkökulmista osaa välittää tietoa suullisesti ja kirjallisesti, kuunnella aktiivisesti ja toimia tarkoituksenmukaisesti eri ammatillisissa viestintätilanteissa ymmärtää tekstien tarkoituksen, keskeisen sisällön ja käsitteet kykenee kohteliaaseen ja joustavaan vuorovaikutukseen ja osaa tulkita oheisviestintää osaa suhtautua viestintätilanteissa suvaitsevaisesti ja tasa-arvoisesti erilaisiin viestijöihin ja viestintätapoihin.
Keskeinen sisältö	- opiskelu- ja ryhmätyötaidot - tiedonhankinta ja tiedon arviointi - asianmukainen kielenkäyttö eri tilanteissa - tiedon välittäminen suullisesti ja kirjallisesti opiskelu- ja ammatitilanteissa - kielenhuolto
Toteutustapa	Kirjalliset ja suulliset oppimistehtävät, aktiivinen osallistuminen opiskeluun.
Kytkenät muihin opintoihin	Aineistossa ja viestinnässä huomioidaan ammattiala.
Arvioinnin toteutus	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksytyt suorittaminen.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelija - toimii auttavasti erilaisissa viestintätilanteissa	Opiskelija - osaa toimia erilaisissa viestintätilanteissa	Opiskelija - toimii luontevasti erilaisissa viestintätilanteissa

- tarvitsee apua tiedonhaussa	- osaa hakea ja valita tietoa eri lähteistä	- osaa hakea ja valita tietoa itsenäisesti eri lähteistä
- osaa välittää tietoa opastettuna	- osaa välittää tietoa	- osaa välittää tietoa eri keinoin
- osaa lukea ja kirjoittaa yksinkertaisia tekstejä	- osaa lukea ja kirjoittaa erilaisia tekstejä	- osaa lukea ja kirjoittaa erilaisia tekstejä
- ymmärtää lukemaansa	- löytää lukemastaan keskeisen asiiasällön.	- osaa arvioida omaa viestintäänsä
- tunnistaa erilaisia viestijöitä	- osaa huomioida toisia viestijöitä	- osaa suhtautua kriittisesti lukemaansa ja tulkita erilaisia tekstejä
		- osaa ottaa huomioon erilaiset viestijät.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Ammattialan kieli
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - osaa ammatillisen perussanaston - osaa laatia ammatin edellyttämät tavallisimmat kirjalliset työt - hallitsee ammatilliset puheviestintätilanteet - osaa toimia työnhakutilanteissa ja laatia työnhakuun liittyvät asiakirjat - osaa hyödyntää ammattikirjallisuutta, muita ammatillisia tietolähteitä ja käyttää erilaisia viestintävälineitä ja -taitoja opinnäytetyön tekemisessä - osaa kehittää omia vuorovaikutustaitojaan ja osallistuu viestinnän kehittämiseen ryhmässä - tutustuu kokouksen ja neuvottelun toimintatapoihin.
Keskeinen sisältö	- ammattisanasto - ammattikirjallisuus ja muut ammatilliset tiedonlähteet - työhakemus ja ansioluettelo - työnhakutilanne - asiakirjojen kirjoittaminen - kokous ja neuvottelu
Toteutustapa	Kirjalliset ja suulliset oppimistehtävät, aktiivinen osallistuminen opiskeluun
Kytkennät muihin opintoihin	Hyödynnetään ammattialan tekstejä.
Arvioinnin toteutus	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksytyt suorittaminen.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - hallitsee keskeistä ammattisanastoa - osaa laatia ammattiin liittyviä kirjallisia töitä opastettuna - osaa toimia yleisimmissä ammatillisissa puheviestintätilanteissa - tuntee työnhakutilanteen ja työnhakuasiakirjat - tuntee ammattikirjallisuutta ja ammatillisia tietolähteitä - osaa toimia vuorovaikutustilanteissa - tuntee keskeisimmät kokous- ja neuvottelukäytännöt. 	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - hallitsee ammattisanastoa - osaa laatia ammattiin liittyviä kirjallisia töitä - osaa toimia ammatillisissa puheviestintätilanteissa - osaa toimia työnhakutilanteissa - ja kirjoittaa työnhakuasiakirjat - osaa käyttää ammattikirjallisuutta tiedonhankinnassa - osaa käyttää ammatillisia tietolähteitä - osaa arvioida omia vuorovaikutustaitoja - tuntee yleisiä kokous- ja neuvottelukäytäntöjä. 	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - hallitsee ammattisanaston - osaa laatia itsenäisesti ammattiin liittyvät kirjalliset työt - osaa toimia hyvin ammatillisissa puheviestintätilanteissa - osaa toimia aktiivisesti ja asiallisesti työnhakutilanteissa ja kirjoittaa työnhakuasiakirjat - osaa käyttää ammattikirjallisuutta tiedonhankinnassa kriittisesti - osaa käyttää monipuolisesti ammatillisia tietolähteitä - osaa arvioida omia vuorovaikutustaitoja ja kehittää niitä - tuntee yleiset kokous- ja neuvottelukäytännöt.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Kieli ja kulttuuri
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - ymmärtää oman kielen ja kulttuurin merkityksen - kiinnostuu kirjallisuudesta, teatterista ja elokuvista - hallitsee medialukutaidon - ymmärtää kaksikielisyyden ja monikulttuurisuuden merkityksen ja huomii sen erilaisissa tilanteissa - osaa kirjoittaa omaan ammattialaan liittyviä raportteja, esimerkiksi opinnäytetyön

	ja työssäoppimisraportin
Keskeinen sisältö	<ul style="list-style-type: none"> - oman paikkakunnan kulttuuritarjontaan perehtyminen - suomen kielen kehittyminen - puhe- ja kirjakielen erot - ammattikielen historiaa - sanojen lainautuminen - kulttuurielämys ja sen arviointi - raporttien kirjoittaminen
Toteutustapa	Kirjalliset ja suulliset oppimistehtävät, aktiivinen osallistuminen opiskeluun.
Kytkenät muihin opintoihin	Aineistossa huomioidaan ammattikieli.
Arvioinnin toteutus	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksyty suorittaminen.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tietää oman paikkakunnan kulttuuritarjonnasta - tuntee jonkin verran suomen kielen historiaa - tunnistaa medioita - lukee lyhyitä tekstejä - osaa kirjoittaa raportin opastettuna - tunnistaa puhe- ja kirjakielen eroja. 	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tuntee oman paikkakunnan kulttuuritarjontaa - tuntee suomen kielen ja ammattikielen historiaa - tuntee kirjallisuutta - hallitsee medialukutaitoa - osaa kirjoittaa ohjeiden mukaisen raportin - tunnistaa puhe- ja kirjakielen erot. 	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tuntee oman paikkakunnan kulttuuritarjonnan ja on kiinnostunut siitä - tuntee valtakunnallista kulttuuritarjontaa - tuntee suomen kielen ja ammattikielen historiaa ja ymmärtää sen merkityksen - on kiinnostunut kirjallisuudesta - hallitsee medialukutaidon - osaa kirjoittaa ohjeiden mukaisen raportin hyvällä suomen kielellä - ymmärtää puhe- ja kirjakielen erot.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	SUOMI TOISENA KIELENÄ
Laajuus	4 ov
Yleistavoitteet	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - osaa hankkia, valikoida ja välittää tietoa suullisesti ja kirjallisesti suomen kielellä - ymmärtää ja osaa tulkita erilaisia suomenkielisiä tekstejä - kykenee kohteliaaseen ja joustavaan vuorovaikutukseen - osaa ammattisanastoa suomeksi ja pystyy hyödyntämään suomenkielistä ammatikirjallisuutta opiskelussaan - tuntee Suomen työnhakukäytäntöjä ja osaa hakea työtä - osaa toimia ryhmän jäsenenä työ- ja kokoustilanteissa - tuntee sekä omaa että suomen kieltä ja kulttuuria - ymmärtää monikulttuurisuuden ja kaksikielisyyden merkityksen - hallitsee medialukutaidon - osaa kirjoittaa omaan ammattialaan liittyviä tekstejä ja raportoida niistä suullisesti suomeksi.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	<p>Suomen kieli, tiedonhankinta ja vuorovaikutus 2 ov</p> <p>Ammattialan kieli 1 ov</p> <p>Kieli ja kulttuuri 1 ov</p>
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialan huomiointi aineiston valinnassa.
Arvioinnin toteutus:	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksyty suorittaminen.
<ul style="list-style-type: none"> - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset 	<p>Opintokokonaisuuden arvosana määräytyy opintojaksojen ja opinnäytetyöraportin arvioinnin perusteella.</p> <p>Opettajat.</p> <p>Kokeet ja oppimistehtävät suoritettu hyväksytysti.</p>

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - saavutettava kaikkien suomi toisena kielenä opintojaksojen arviointikriteerien mukaiset valmiudet tyydyttävästi - osattava laatia ohjattuna suppea opin- 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - saavutettava kaikkien suomi toisena kielenä opintojaksojen arviointikriteerien mukaiset valmiudet pääosin hyvin tiedoin - osattava laatia opinnäytetyön kirjallinen 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - saavutettava kaikkien suomi toisena kielenä opintojaksojen arviointikriteerien mukaiset valmiudet pääosin kiitettävästi - osattava laatia opinnäytetyön kirjallinen

näytetyön kirjallinen osuus käyttäen suomen kieltä ja alansa ammattikieltä.	osuus käyttäen suomen kieltä ja alansa ammattikieltä.	osuus käyttäen sujuvaa suomen kieltä ja hyvää alansa ammattikieltä.
---	---	---

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Suomen kieli, tiedonhankinta ja vuorovaikutus
Laajuus	2 ov
Tavoitteet	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - osaa hankkia tietoa eri lähteistä nykyaikaista teknologiaa hyödyntäen - osaa valikoida ja arvioida tietoa eri näkökulmista - osaa välittää tietoa suullisesti ja kirjallisesti, kuunnella aktiivisesti ja toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa viestintätilanteissa - ymmärtää tekstien tarkoituksen, keskeisen sisällön ja käsitteet ja osaa käyttää sujuvasti sanakirjoja - tuntee suomalaisia käytös- ja viestintätapoja - kykenee kohteliaaseen ja joustavaan vuorovaikutukseen ja osaa tulkita oheisviestintää - osaa opiskeluun liittyvää sanastoa - osaa kirjoittaa erilaisia oppimistehtäviä - harjaantuu käyttämään erilaisia suomen kielen kielioppirakenteita - tutustuu suomen kielen äännerakenteeseen.
Keskeinen sisältö	<ul style="list-style-type: none"> - opiskelu- ja ryhmätyötaidot - tekstin ymmärtäminen ja sanasto, sanakirjat - tiedonhankinta ja tiedon arviointi - asianmukainen kielenkäyttö eri tilanteissa - tiedon välittäminen suullisesti ja kirjallisesti - erilaiset oppimistehtävät - kielioppi ja kielenhuolto - ääntäminen
Toteutustapa	Kirjalliset ja suulliset oppimistehtävät, aktiivinen osallistuminen opiskeluun.
Kytkenäät muihin opintoihin	Aineistossa ja viestinnässä huomioidaan ammattiala.
Arvioinnin toteutus	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksyty suorittaminen.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - toimii auttavasti erilaisissa viestintätilanteissa - tarvitsee apua tiedonhaussa - osaa välittää tietoa opastettuna - osaa lukea ja kirjoittaa yksinkertaisia tekstejä - ymmärtää osittain lukemaansa - osaa opiskeluun liittyvää sanastoa - osaa joitakin jakson aikana opetettuja suomen kielioppirakenteita 	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - osaa toimia erilaisissa viestintätilanteissa - osaa hakea tietoa eri lähteistä - osaa välittää tietoa - osaa lukea erilaisia tekstejä ja ymmärtää lukemaansa - osaa osittain arvioida lukemaansa - osaa opiskeluun liittyvää sanastoa - osaa kirjoittaa erilaisia tekstejä - osaa suomen kielioppia 	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - toimii sujuvasti erilaisissa viestintätilanteissa - osaa hakea tietoa itsenäisesti eri lähteistä - osaa välittää tietoa eri keinoin - osaa lukea erilaisia tekstejä ja ymmärtää lukemaansa hyvin - osaa arvioida lukemaansa - osaa opiskeluun liittyvän sanaston - osaa kirjoittaa erilaisia tekstejä hyvin - osaa suomen kielioppia.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Ammattialan kieli
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelija <ul style="list-style-type: none"> - osaa ammatillisen perussanaston - osaa laatia ammatin edellyttämät tavallisimmat kirjalliset työt - hallitsee ammatilliset puheviestintätilanteet - osaa toimia työnhakutilanteissa ja laatia työnhakuun liittyvät asiakirjat - osaa hyödyntää ammattikirjallisuutta ja käyttää erilaisia viestintävälineitä opinnäytetyön tekemisessä - tutustuu kokouksen ja neuvottelun toimintatapoihin - harjaantuu käyttämään erilaisia suomen kielen kielioppirakenteita.
Keskeinen sisältö	<ul style="list-style-type: none"> - ammattisanasto - ammattikirjallisuus - työhakemus ja ansioluettelo

	<ul style="list-style-type: none"> - työnhakutilanne - asiakirjojen kirjoittaminen - kokous ja neuvottelu - kielioppi
Toteutustapa	Kirjalliset ja suulliset oppimistehtävät, aktiivinen osallistuminen opiskeluun.
Kytkennät muihin opintoihin	Hyödynnetään ammattialan tekstejä.
Arvioinnin toteutus	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksyty suorittaminen.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - hallitsee keskeistä ammatillista perussanastoa - osaa laatia ammattiin liittyviä kirjallisia töitä opastettuna - osaa toimia yleisimmissä ammatillisissa puheviestintätilanteissa - tuntee työnhakutilanteen ja työnhakuasiakirjat <p>- tuntee ammattikirjallisuutta</p> <p>- tuntee keskeisimmät kokous- ja neuvottelukäytännöt</p> <p>- osaa joitakin jakson aikana opetettuja suomen kielioppirakenteita.</p>	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - hallitsee ammatillista perussanastoa - osaa laatia ammattiin liittyviä kirjallisia töitä - osaa toimia ammatillisissa puheviestintätilanteissa - osaa toimia työnhakutilanteissa ja kirjoittaa työnhakuasiakirjat <p>- osaa käyttää ammattikirjallisuutta tiedonhankinnassa</p> <p>- tuntee yleisiä kokous- ja neuvottelukäytäntöjä</p> <p>- osaa suomen kielioppia.</p>	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - hallitsee ammatillisen perussanaston hyvin - osaa laatia ammattiin liittyvät kirjalliset työt - osaa toimia hyvin ammatillisissa puheviestintätilanteissa - osaa toimia aktiivisesti ja asiallisesti työnhakutilanteissa ja kirjoittaa työnhakuasiakirjat - osaa käyttää ammattikirjallisuutta tiedonhankinnassa hyvin - tuntee yleiset kokous- ja neuvottelukäytännöt - osaa suomen kielioppia.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Kieli ja kulttuuri
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tuntee sekä omaa että suomen kieltä ja kulttuuria - ymmärtää monikulttuurisuuden ja kaksikielisyyden merkityksen - kiinnostuu kirjallisuudesta, teatterista ja elokuvista - tuntee kulttuuriin liittyvää sanastoa - osaa hyödyntää eri medioita - osaa kirjoittaa omaan ammattialaan liittyviä raportteja, esimerkiksi opinnäytetyön ja työssäoppimisraportin - harjaantuu käyttämään erilaisia suomen kielen kielioppirakenteita.
Keskeinen sisältö	<ul style="list-style-type: none"> - oman paikkakunnan kulttuuritarjontaan perehtyminen - oman kulttuurin esittely - puhe- ja kirjakielen erot - sanojen muodostaminen suomen kielessä - kulttuurielämys ja sen arviointi - raporttien kirjoittaminen - kielioppi
Toteutustapa	Kirjalliset ja suulliset oppimistehtävät, aktiivinen osallistuminen opiskeluun.
Kytkennät muihin opintoihin	Hyödynnetään ammattialan tekstejä.
Arvioinnin toteutus	Oppimistehtävien ja kokeiden hyväksyty suorittaminen.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tietää oman paikkakunnan kulttuuritarjonnasta - tuntee omaa kulttuuriaan <p>- ymmärtää monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden merkityksen</p> <p>- tuntee suomen kielen sanaston muodostamistapoja</p> <p>- tuntee hieman kulttuuriin liittyvää sanastoa</p>	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tuntee oman paikkakunnan kulttuuritarjontaa - osaa esitellä omaa kulttuuriaan <p>- ymmärtää monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden merkityksen</p> <p>- tuntee suomen kielen sanaston muodostamistapoja</p> <p>- tuntee kulttuuriin liittyvää sanastoa</p>	<p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> - tuntee oman paikkakunnan kulttuuritarjonnan ja on kiinnostunut siitä - osaa esitellä omaa kulttuuriaan ja verrata sitä suomalaisen kulttuuriin - ymmärtää monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden merkityksen - tuntee suomen kielen sanaston muodostamistavat - tuntee kulttuuriin liittyvää sanastoa hyvin

- tunnistaa eri medioita - osaa kirjoittaa raportin opastettuna suomen kielellä - tunnistaa puhe- ja kirjakielen eroja - osaa joitakin jaksos aikana opetettuja suomen kielioppirakenteita.	- osaa hyödyntää medioita - osaa kirjoittaa ohjeiden mukaisen raportin suomen kielellä - tunnistaa puhe- ja kirjakielen erot - osaa suomen kielen kieliooppia.	- osaa hyödyntää medioita kriittisesti - osaa kirjoittaa ohjeiden mukaisen raportin hyvällä suomen kielellä - ymmärtää puhe- ja kirjakielen erot - osaa suomen kielen kieliooppia.
--	---	---

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	RUOTSI
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Vahvistaa opiskelijan suullista ja kirjallista peruskielitaitoa, jotta hän selviytyy yksinkertaisista puhetilanteista ja tavanomaisista asiakaspalvelutilanteista asiakkaana ja työntekijänä ja osaa toimia asianmukaisesti alansa työtehtävissä ja pohjoismaisissa yhteyksissä ruotsin kielellä.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Keskeinen sisältö on ammattialan työtehtävissä ja pohjoismaisissa yhteyksissä toimiminen. Aihealueina ovat itsestä kertominen, koulu ja opiskelu, lähiympäristö, Pohjoismaat, tien neuvominen, puhelimesta asiointi, työ, työpäivän rutiinit, oman alan ammattisanasto. Opintojakso: Ruotsin kieli 1
Kytkenä muihin opintokokonaisuuksiin	Aihealueet liittyvät suoritettavaan tutkintoon ja niihin työtehtäviin, joissa tutkinnon suorittanut voi toimia.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Arvosana muodostuu kokeista, tehtävistä, läsnäolosta ja muusta näytöstä. Opettaja antaa arvosanan hyväksytystä suorituksesta asteikolla T1-K5 ja opiskelija arvioi omaa oppimistaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kokeiden ja tehtävien suorittamista hyväksytysti ja säännöllistä osallistumista tuntityöskentelyyn.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on - ymmärrettävä tuttuja ja yksinkertaisia suullisia ja kirjallisia ilmauksia jotka käsittelevät häntä itseään ja lähiympäristöä - ymmärrettävä lyhyiden ja yksinkertaisten kirjallisten ja suullisten viestien keskeisen sisällön ja osattava toimia niiden mukaan - selviytyttävä rutiinimaisista vuorovaikutustilanteista sekä yksityishenkilönä että oman alansa työntekijänä asiallisesti ja kohteliaasti keskustelukumppanien puhuessa selkeästi ja hitaasti - ymmärrettävä työhönsä ja työturvallisuuteen liittyvää ennustettavaa tietoa, esim. ruokalistaista, ilmoituksista ja ohjeistoista apuneuvoja käyttäen - osattava täyttää tavallisimpia työhönsä liittyviä lomakkeita	Opiskelijan on - selviytyttävä rutiinimaisista päivittäiseen elämään, työhön, omaan maahan ja kulttuuriin liittyvistä puhetilanteista kohtalaisesti - ymmärrettävä tavanomaisten alaan liittyvien käskyjen, kieltojen ja kehoitusten sekä työturvallisuusohjeiden sisältö ja osattava toimia niiden mukaan - selviytyttävä tavanomaisimmista vuorovaikutustilanteista sekä yksityishenkilönä että työntekijänä asiallisesti ja kohteliaasti keskustelukumppanien käyttäessä normaalia puhetempoa - pystyttävä tulkitsemaan helpohkoja tekstejä kuten ruokalista, aikatauluja ja mainoksia sekä työhön liittyviä työ- ja turvaohjeita tarvittaessa apuneuvoja käyttäen - osattava laatia työhön liittyviä viestejä apuneuvoja käyttäen	Opiskelijan on - selviytyttävä rutiinimaisista päivittäiseen elämään, työhön, omaan maahan ja kulttuuriin liittyvistä puhetilanteista hyvin - osattava toimia työhön liittyvien käskyjen, kieltojen ja kehoitusten mukaan - selviytyttävä tavanomaisimmista asiakaspalvelutilanteista asiakkaana ja työntekijänä - pystyttävä lukemaan lyhyitä tekstejä (ruokalistat, aikataulut, mainokset, työhön liittyvät käyttö-, työ- ja turvaohjeet) ja osattava hakea lisätietoa apuneuvoja käyttäen - osattava laatia työhön liittyviä viestejä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	ENGLANTI
Laajuus	2 ov
Yleistavoitteet	Tavoitteena on syventää ja aktivoita jo opitun kielen taitoja ammattialan suuntaisesti niin, että opiskelija hallitsee kielen keskeisimmän sanaston ja viestintätaidot yksityishenkilönä ja työntekijänä kansainvälisessä ympäristössä. Opiskelijan tulee kehittää jokapäiväisissä tilanteissa ja ammatissa tarvittavia kohteliaita ja asiallisia viestintätaitoja monipuolisesti. Hänen olisi pystyttävä myös hankkimaan lisätietoa omasta alastaan lukemalla ammattikirjallisuutta sanakirjaa ja uusinta teknologiaa apuna käyttäen. Hänen tulee myös ymmärtää kielitaidon merkitys kansainvälistyvässä työympäristössä.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Keskeinen sisältö on opiskelijan sanaston ja viestintätaitojen vahvistaminen yksityis-

	henkilönä ja työntekijänä kansainvälisessä ympäristössä. Aihealueina ovat koulutusalasta riippuen mm. nuoren elämäntilanne, opiskelu, tuleva työ ja siihen liittyvät työtehtävät, materiaalit ja koneet ja laitteet ja niiden käyttöohjeet, työturvallisuus, työnhaku, asiakaspalvelutilanteet ja kansainvälisyys. Englanti I Englanti II
Kytkenä muihin opintokokonaisuuksiin	Aihealueet liittyvät suoritettavaan tutkintoon ja niihin työtehtäviin, joissa tutkinnon suorittanut voi toimia.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Arvosana muodostuu kokeista, tehtävistä, läsnäolosta ja muusta näytöstä. Opettaja antaa arvosanan hyväksytystä suorituksesta asteikolla K5-T1 ja opiskelija arvioi omaa oppimistaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kokeiden ja tehtävien suorittamista hyväksytysti ja säännöllistä osallistumista tuntityöskentelyyn.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on ymmärrettävä yksinkertaisia ja selkeitä omaan elämään ja alaan liittyviä tuttuja aihepiirejä käsitteleviä suullisia ja kirjallisia viestejä ja osattava toimia niiden mukaan osattava kertoa muutamalla sanalla itsestään sekä kertoa opinnoistaan ja ympäristöstään lyhyesti rutiinomaisissa tilanteissa osattava kirjoittaa yksinkertaisia ja suppeita henkilökohtaisia viestejä vaikkakin hajanaisesti työhön ja vapaa-aikaan liittyen ja osattava hakea aktiivisesti tietoa näihin liittyen. ei ole opiskelussaan usein kiinnostunut kielitaitonsa parantamisesta	Opiskelijan on ymmärrettävä keskeinen ajatus omaan elämään ja alaan liittyvistä tavallisista normaalitempoisista suullisista sekä kirjallisista viesteistä ja osattava toimia niiden mukaan osattava kertoa itsestään ja kuvailla elinolojaan lyhyesti mutta kuitenkin yhtenäisesti sekä kertoa muutamilla lauseilla opinnoistaan ja ympäristöstään sekä osallistuttava jossain määrin keskusteluun selviydyttävä ymmärrettävästi omaan vapaa-aikaan ja työhön liittyvistä tilanteista kirjallisesti yhtenäistä tekstiä käyttäen ja osaa hakea aktiivisesti tietoa on kiinnostunut kielitaitonsa parantamisesta	Opiskelijan on ymmärrettävä normaalitempoista puhetta arkielämän ja työelämän rutiinomaisissa tilanteissa ja osattava kysyä lisäohjeita sekä kuvata tapahtumia ja osallistuttava keskusteluun kohtalaisesti osattava kertoa hyvin yleisiä aihepiirejä koskevia keskusteluja liittyen opiskeluun ja elinympäristöön käyttämällä melko monipuolista sanastoa ja hallittava perusrakenteet hyvin ymmärrettävä viestejä koulutusosaltaan ja osattava kertoa omasta koulutusosaltaan hyvin sekä hankkia tietoa englanninkielisistä alansa aiheista apuneuvoja hyväksi käyttäen opiskelijalla on aito kiinnostus oman kielitaitonsa kehittämiseen

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Englanti 1
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Aktivoi ja vahvistaa opiskelijan jo opitun kielen taitoja ammattialan suuntaisesti, niin että hän hallitsee kielen keskeisimmän sanaston ja viestintätaidot yksityishenkilönä ja työntekijänä kansainvälisessä ympäristössä. Kannustaa opiskelijaa hankkimaan lisätietoa omasta alastaan lukemalla ammattikirjallisuutta sanakirjaa ja uusinta teknologiaa apuna käyttäen. Saada opiskelija ymmärtämään kielitaidon merkitys kansainvälistyvissä työympäristössä.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Opiskelijan ammattikielen ja arkipäivän englannin perussanaston ja keskeisimpien viestintätaitojen hallitseminen yksityishenkilönä ja työntekijänä kansainvälisessä ympäristössä. Aihealueina ovat oma ala, opiskelu, perhe, työntekijänä oleminen, työtehtävät, työvälineet, työkalut ja koneet, peruspalvelutilanteet ja peruskielioppi, viestien ja ohjeiden kirjoittaminen ja ymmärtäminen.
Kytkenä muihin opintokokonaisuuksiin	Aihealueet liittyvät suoritettavaan tutkintoon ja niihin työtehtäviin, joissa tutkinnon suorittanut voi toimia.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Arvosana muodostuu kokeista, tehtävistä, läsnäolosta ja muusta näytöstä. Opettaja antaa arvosanan hyväksytystä suorituksesta asteikolla K5-T1 ja opiskelija arvioi omaa oppimistaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kokeiden ja tehtävien suorittamista hyväksytysti ja säännöllistä osallistumista tuntityöskentelyyn.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on - ymmärrettävä yksinkertaisia, omaan elämään ja alaan liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä ja osattava toimia ni-	Opiskelijan on - ymmärrettävä jonkin verran omaan elämään ja alaan liittyviä, normaalitempoisia suullisia sekä kirjallisia viestejä ja	Opiskelijan on - ymmärrettävä normaalitempoista puhetta arkielämän ja työelämän rutiinomaisissa tilanteissa ja osaa kysyä lisä-

den mukaan	osattava toimia niiden mukaan	ohjeita sekä kuvata tapahtumia ja hän osallistuu keskusteluun kohtalaisesti
- osattava kertoa muutamalla sanalla itsestään sekä kertoa opinnoistaan ja ympäristöstään lyhyesti	- osattava kertoa itsestään ja kuvailla elinolojaan lyhyesti sekä kertoa muutamilla lauseilla opinnoistaan ja ympäristöstään sekä osallistumalla jossain määrin keskusteluun	-osattava kuvailla opiskeluaan ja elinympäristöään hyvin käyttämällä melko monipuolista sanastoa ja hallittava perusrakenteet hyvin
- osattava kirjoittaa yksinkertaisia henkilökohtaisia viestejä työhön ja vapaa-aikaan liittyen ja osattava hakea aktiivisesti tietoa näihin liittyen	- selviydyttävä ymmärrettävästi omaan vapaa-aikaan ja työhön liittyvistä tilanteista kirjallisesti ja osaa hakea aktiivisesti tietoa	- ymmärrettävä viestejä koulutusosaltaan ja osattava kertoa omasta koulutusosaltaan hyvin ja osattava hankkia tietoa englanninkielisistä alansa aiheista apuneuvoja hyväksi käyttäen
-ei ole opiskelussaan usein kiinnostunut kielitaitonsa parantamisesta	-on kiinnostunut kielitaitonsa parantamisesta	- opiskelijalla on aito kiinnostus oman kielitaidon kehittämiseen

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Englanti 2
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Syventää ja vahvistaa opiskelijan ammattikielen ja arkipäivän englannin perusanastoa. Kehittää opiskelijaa käyttämään monipuolisesti kieltä eri viestintätilanteissa arki- ja työelämässä. Kannustaa opiskelijaa itsenäisesti hakemaan tietoa omasta alastaan uusinta teknologiaa ja sanakirjaa ja ammattikirjallisuutta apuna käyttäen. Saada opiskelija ymmärtämään kielitaidon merkitys. Vahvistaa opiskelijan kykyä toimia kansainvälistyvässä työympäristössä.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Ammattialan työtehtävissä toimiminen. Opiskelijan ammattisanaston ja arkielämän englannin viestintätaitojen syventäminen. Aihealueina ovat ammattiala ja siihen liittyvä erikoissanasto, monipuoliset palvelutilanteet ja erilaiset viestintätilanteet, viestien ja ohjeiden kirjoittaminen ja ymmärtäminen, kielioopin laajentaminen omalla alalla tarvittaviin erikoisrakenteisiin, luonnollisempaan ääntämykseen pyrkiminen ja kansainvälisyys.
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Aihealueet liittyvät suoritettavaan tutkintoon ja niihin työtehtäviin, joissa tutkinnon suorittanut voi toimia.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Arvosana muodostuu kokeista, tehtävistä, läsnäolosta ja muusta näytöstä. Opettaja antaa arvosanan hyväksytystä suorituksesta asteikolla K5-T1 ja opiskelija arvioi omaa oppimistaan. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kokeiden ja tehtävien suorittamista hyväksytysti ja säännöllistä osallistumista tuntityöskentelyyn.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on - ymmärrettävä yksinkertaisia, omaan elämään ja alaan liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä ja osattava toimia niiden mukaan - osattava kertoa muutamalla sanalla itsestään sekä kertoa opinnoistaan ja ympäristöstään lyhyesti - osattava kirjoittaa yksinkertaisia henkilökohtaisia viestejä työhön ja vapaa-aikaan liittyen ja osattava hakea aktiivisesti tietoa näihin liittyen -ei ole opiskelussaan usein kiinnostunut kielitaitonsa parantamisesta	Opiskelijan on - ymmärrettävä jonkin verran omaan elämään ja alaan liittyviä, normaalitehokaisia suullisia sekä kirjallisia viestejä ja osattava toimia niiden mukaan - osattava kertoa itsestään ja kuvailla elinolojaan lyhyesti sekä kertoa muutamilla lauseilla opinnoistaan ja ympäristöstään sekä osallistumalla jossain määrin keskusteluun - selviydyttävä ymmärrettävästi omaan vapaa-aikaan ja työhön liittyvistä tilanteista kirjallisesti ja osaa hakea aktiivisesti tietoa -on kiinnostunut kielitaitonsa parantamisesta	Opiskelijan on - ymmärrettävä normaalitehokaisista puheita arkielämän ja työelämän rutiinimaisissa tilanteissa ja osaa kysyä lisäohjeita sekä kuvata tapahtumia ja hän osallistuu keskusteluun kohtalaisesti -osattava kuvailla opiskeluaan ja elinympäristöään hyvin käyttämällä melko monipuolista sanastoa ja hallittava perusrakenteet hyvin - ymmärrettävä viestejä koulutusosaltaan ja osattava kertoa omasta koulutusosaltaan hyvin ja osattava hankkia tietoa englanninkielisistä alansa aiheista apuneuvoja hyväksi käyttäen - opiskelijalla on aito kiinnostus oman kielitaidon kehittämiseen

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	MATEMATIIKKA
Laajuus	3 ov
Yleistavoitteet	- Opiskelija osaa monipuolisesti soveltaa matematiikkaa ja käyttää sitä ongelmanratkaisussa tulevassa ammatissaan. Opiskelija osaa sujuvasti peruslaskutoimitukset ja yksiköiden muuntamiset sekä osaa soveltaa prosenttilaskentaa ammatteensa liittyvi-

	<p>sä tehtävissä. Opiskelija osaa ratkaista matemaattisia ongelmia päättelemällä ja yhtälöillä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opiskelija osaa soveltaa geometriaa oman ammattialansa vaatimassa laajuudessa, esimerkiksi laskea pinta-aloja ja tilavuuksia ja käyttää mittakaavaa. Opiskelija osaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa, kuten kustannus-, verotus- ja lainalaskelmia. - Opiskelija osaa itsenäisesti kerätä tietoa ja laatia tiedoista omaa alansa koskevia tilastoja, taulukoita ja kuvaajia. Hän osaa lukea ja tulkita tilastoja. - Opiskelija osaa monipuolisesti käyttää laskinta ja tietokonetta tehtävien ratkaisussa. Hän osaa arvioida saatujen tulosten luotettavuutta ja mielekkyyttä.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Keskeinen sisältö: Matematiikan perusteet: peruslaskutoimitukset, yksikönmuunnokset, sanalliset tehtävät, prosenttilaskenta, geometrian peruskäsitteet, talous- ja tilastomatematiikka.
Arvioinnin toteutus	Opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla T1 - K5. Arviointiin vaikuttavat kirjalliset kokeet ja tuntiaktiivisuus. Oppimistehtävät suoritettava hyväksytysti. Opintokokonaisuuden arvio opintokokonaisuuden opettaja/opettajat.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osattava laskea oikein tulevassa ammatissaan tarvittavat yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskut osittain apuvälineitä hyväksi käyttäen - osattava tavallisimmat mittayksiköt - osattava ratkaista tavallisimpia oman alansa matemaattisia ongelmia joko päättelemällä tai yhtälöiden avulla - ymmärrettävä prosentin käsite ja osattava laskea prosenttiarvo - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava laskea käyttämiensä yleisimpien kappaleiden pinta-aloja ja tilavuuksia - osattava laskea materiaali- ja valmistuskustannuksia tekemilleen töille - osattava lukea oman alansa yksinkertaisia tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osattava laskea oikein tulevassa ammatissaan tarvittavat yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskut osittain apuvälineitä hyväksi käyttäen - osattava yksikönmuunnokset - osattava ratkaista tavallisimpia oman alansa matemaattisia ongelmia joko päättelemällä tai yhtälöiden avulla - osattava laskea tulevassa ammatissaan tarvittavat prosenttilaskut - osattava laskea arki- ja työelämässä tarvittavia talousmatematiikan laskuja - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava laskea käyttämiensä yleisimpien kappaleiden pinta-aloja ja tilavuuksia sekä käyttää mittakaavaa - osattava laskea materiaali- ja valmistuskustannuksia tekemilleen töille - osattava lukea ja tulkita oman alansa tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä - osattava laatia kerätyistä tiedoista tilastoja, taulukoita ja kuvaajia - osattava arvioida saamiensa tulosten mielekkyyttä 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osattava laskea sujuvasti ja oikein tulevassa ammatissaan tarvittavat yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskut osittain apuvälineitä hyväksi käyttäen - osattava yksikönmuunnokset sujuvasti - osattava ratkaista tavallisimpia oman alansa matemaattisia ongelmia päättelemällä ja yhtälöiden avulla - osattava tulevassa ammatissaan tarvittava prosenttilaskenta - osattava soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava laskea kappaleiden pinta-aloja ja tilavuuksia sekä käyttää mittakaavaa - osattava laskea materiaali- ja valmistuskustannuksia - osattava lukea ja tulkita tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä - osattava kerätä itsenäisesti tietoa ja laatia tiedoista tilastoja, taulukoita ja kuvaajia - osattava arvioida saamiensa tulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki Hyvä 3:een vaadittavat tavoitteet ja osin Kiitettävä 5 tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki Tyydyttävä 1:een vaadittavat tavoitteet ja osin Hyvä 3 tavoitteet.

Opintojakso	Matematiikan perusteet
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa monipuolisesti soveltaa matematiikkaa ja käyttää sitä ongelmanratkaisussa tulevassa ammatissaan. Opiskelija osaa sujuvasti peruslaskutoimitukset ja yksiköiden muuntamiset sekä osaa soveltaa prosenttilaskentaa ammatteensa liittyvässä tehtävissä. Opiskelija osaa ratkaista matemaattisia ongelmia päättelemällä ja yhtälöillä.
Keskeinen sisältö	Opiskelija osaa arvioida saatujen tulosten luotettavuutta ja mielekkyyttä. Matematiikan perusteet: peruslaskutoimitukset, yksikönmuunnokset, sanalliset tehtävät, prosenttilaskenta.
Arvioinnin toteutus	Opintojakso arvioidaan asteikolla T1 - K5. Arviointiin vaikuttavat kirjalliset kokeet ja

	tuntiaktiivisuus. Oppimistehtävät suoritettava hyväksytysti. Opintojakson arvioi opintojakson opettaja.
--	---

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osattava laskea oikein tulevassa ammatissaan tarvittavat yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskut osittain apuvälineitä hyväksi käyttäen - osattava tavallisimmat mittayksiköt - osattava ratkaista tavallisimpia oman alansa matemaattisia ongelmia joko päättelämällä tai yhtälöiden avulla - ymmärrettävä prosenttien käsite ja osattava laskea prosenttiarvo 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osattava laskea oikein tulevassa ammatissaan tarvittavat yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskut osittain apuvälineitä hyväksi käyttäen - osattava yksikönmuunnokset - osattava ratkaista tavallisimpia oman alansa matemaattisia ongelmia joko päättelämällä tai yhtälöiden avulla - osattava laskea tulevassa ammatissaan tarvittavat prosenttilaskut - osattava arvioida saamiensa tulosten mielekkyyttä 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osattava laskea sujuvasti ja oikein tulevassa ammatissaan tarvittavat yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskut osittain apuvälineitä hyväksi käyttäen - osattava yksikönmuunnokset sujuvasti - osattava ratkaista tavallisimpia oman alansa matemaattisia ongelmia päättelämällä ja yhtälöiden avulla - osattava tulevassa ammatissaan tarvittava prosenttilaskenta - osattava arvioida saamiensa tulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki Hyvä 3:een vaadittavat tavoitteet ja osin Kiitettävä 5 tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki Tyydyttävä 1:een vaadittavat tavoitteet ja osin Hyvä 3 tavoitteet.

Opintojakso	Geometria ja talousmatematiikka
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa soveltaa geometriaa oman ammattialansa vaatimassa laajuudessa, esimerkiksi laskea pinta-aloja ja tilavuuksia ja käyttää mittakaavaa. Opiskelija osaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa. Opiskelija osaa monipuolisesti käyttää laskinta ja tietokonetta tehtävien ratkaisussa. Hän osaa arvioida saatujen tulosten luotettavuutta ja mielekkyyttä.
Keskeinen sisältö	Geometrian peruskäsitteet ja talousmatematiikka.
Arvioinnin toteutus	Opintojakso arvioidaan asteikolla T1 - K5. Arviointiin vaikuttavat kirjalliset kokeet ja tuntiaktiivisuus. Oppimistehtävät suoritettava hyväksytysti. Opintojakson arvioi opintojakson opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on - ymmärrettävä prosenttien käsite ja osattava laskea prosenttiarvo - osattava tavallisimmat mittayksiköt - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava laskea käyttämiensä yleisimpien kappaleiden pinta-aloja ja tilavuuksia - osattava laskea materiaali- ja valmistuskustannuksia tekemilleen töille 	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on - osattava laskea arki- ja työelämässä tarvittavia talousmatematiikan laskuja - osattava yksikönmuunnokset - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava laskea käyttämiensä yleisimpien kappaleiden pinta-aloja ja tilavuuksia sekä käyttää mittakaavaa - osattava laskea materiaali- ja valmistuskustannuksia tekemilleen töille - osattava arvioida saamiensa tulosten mielekkyyttä 	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on - osattava soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa - osattava yksikönmuunnokset sujuvasti - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava laskea kappaleiden pinta-aloja ja tilavuuksia sekä käyttää mittakaavaa - osattava laskea materiaali- ja valmistuskustannuksia - osattava arvioida saamiensa tulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki Hyvä 3:een vaadittavat tavoitteet ja osin Kiitettävä 5 tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki Tyydyttävä 1:een vaadittavat tavoitteet ja osin Hyvä 3 tavoitteet.

Opintojakso	Tilastomatematiikka
-------------	---------------------

Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa itsenäisesti kerätä tietoa ja laatia tiedoista omaa alansa koskevia tilastoja, taulukoita ja kuvaajia. Hän osaa lukea ja tulkita tilastoja. Opiskelija osaa monipuolisesti käyttää laskinta ja tietokonetta tehtävien ratkaisussa. Hän osaa arvioida saatujen tulosten luotettavuutta ja mielekkyyttä.
Keskeinen sisältö	Tilastomatematiikka.
Arvioinnin toteutus	Opintojakso arvioidaan asteikolla T1 - K5. Arviointiin vaikuttavat kirjalliset kokeet ja tuntiaktiivisuus. Oppimistehtävät suoritettava hyväksytysti. Opintojakson arvioi opintojakson opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava lukea oman alansa yksinkertaisia tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä 	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - osattava lukea ja tulkita oman alansa tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä - osattava laatia kerätyistä tiedoista tilastoja, taulukoita ja kuvaajia - osattava arvioida saamiensa tulosten mielekkyyttä 	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on - osattava käyttää laskinta ja tietokonetta apuna työhönsä liittyvien matemaattisten tehtävien ratkaisemisessa - - osattava lukea ja tulkita tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä - osattava kerätä itsenäisesti tietoa ja laatia tiedoista tilastoja, taulukoita ja kuvaajia - osattava arvioida saamiensa tulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki Hyvä 3:een vaadittavat tavoitteet ja osin Kiitettävä 5 tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki Tyydyttävä 1:een vaadittavat tavoitteet ja osin Hyvä 3 tavoitteet.

Opintokokonaisuus	FYSIIKKA JA KEMIA
Laajuus	2 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa tulevan ammattinsa ja ergonomisen työskentelyn kannalta tärkeimmät fysiikan lainalaisuudet. Hän osaa työssään ottaa huomioon ympäristön ja ammatin kannalta keskeiset kemian ilmiöt sekä tuntee tavallisimpien alkuaineiden ja yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia. Opiskelija osaa säilyttää ja käyttää oikein sekä hävittää asianmukaisesti tavallisimpia ammattialalla käytettäviä aineita. Hän osaa soveltaa fysiikan ja kemian tietoja käyttämällä taloudellisia, turvallisia ja ympäristöä säästäviä työtapoja ja tekniikoita. Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja mittauksia ammattiinsa liittyvistä keskeisistä fysiikan ja kemian ilmiöistä. Hän osaa tulkita ja arvioida mittaustuloksia sekä tehdä niistä johtopäätöksiä. Opiskelija osaa dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina tai kuvaajina.
Keskeinen sisältö	Fysiikka: Mekaniikan ja lämpöopin perusteita ammattialan vaatimassa laajuudessa. Energiamuodot sekä energian kulutus ja säästö. Kemia: Epäorgaanisen ja orgaanisen kemian perusteita ammattialan vaatimassa laajuudessa. Kemian keskeiset ilmiöt ja käsitteet ammattialan vaatimassa laajuudessa. Työympäristön kemikaalit ja kemikaalien käyttöturvallisuus. Kestävä kehitys.
Arvioinnin toteutus	Opintokokonaisuus arvioidaan asteikolla T1 - K5. Arviointiin vaikuttavat kirjalliset kokeet ja tuntiaktiivisuus. Oppimistehtävät suoritettava hyväksytysti. Opintokokonaisuuden arvioi opintokokonaisuuden opettaja/opettajat.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<ul style="list-style-type: none"> Opiskelijan on - tunnistettava ammattinsa kannalta tavallisimpiin työtehtäviin liittyvät keskeiset fysiikan ja kemian ilmiöt ja lainalaisuudet - 	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelijan on - osattava ammattinsa kannalta tavallisimpiin työtehtäviin liittyvät keskeiset fysiikan ja kemian ilmiöt ja lainalaisuudet - 	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelijan on - osattava oman alan tärkeimmät fysiikan ilmiöt ja lainalaisuudet - tunnettava ergonomiseen työskentelyyn liittyvät keskeiset fysiikan käsitteet

- - osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle - osattava säilyttää ja käyttää työssään tarvittavia kemikaaleja oikein ja hävittää jätteet asianmukaisesti - osattava tunnistaa ja tulkita omalla ammattialalla käytettävien tärkeimpien aineiden ja materiaalien merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia merkintöjen edellyttämällä tavalla - osattava tehdä ohjeen mukaan mittauksia, kirjata mittaustulokset ja laatia tuloksista raportti - - - - osattava kuvata jonkin tuotteen elinkaari	- tunnettava tavallisimpien alkuaineiden ja yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia - osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle - - osattava säilyttää, käyttää oikein ja hävittää omalla alallaan käytettäviä aineita siten, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta - osattava tunnistaa ja tulkita oman alansa tuotteiden merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia tilanteen edellyttämällä tavalla - osattava tehdä ohjeen mukaan havainnot ja mittauksia omaan alaansa liittyvistä keskeisistä fysiikan ja kemian ilmiöistä - osattava dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina ja kuvaajina - osattava tulkita mittaustuloksia ja arvioida niiden mielekkyyttä - osattava ohjatusti hankkia työskentelyssään tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautua tietoon kriittisesti - - osattava kuvata jonkin omalla ammattialallaan käytettävän tai valmistettavan tuotteen elinkaari	ja lait - tunnettava tavallisimpien alkuaineiden ja yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia ja osattava hyödyntää tietoa työssään - osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle - osattava soveltaa fysiikan ja kemian tietojaan käyttämällä taloudellisia ja turvallisia työtapoja ja tekniikoita - osattava säilyttää, käyttää oikein ja hävittää omalla alallaan käytettäviä aineita siten, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta - osattava tunnistaa ja tulkita oman alansa tuotteiden merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia tilanteen edellyttämällä tavalla - osattava tehdä havainnot ja mittauksia omaan alaansa liittyvistä keskeisistä fysiikan ja kemian ilmiöistä - osattava dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina ja kuvaajina - osattava tulkita mittaustuloksia, arvioida niiden luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä sekä tehdä johtopäätöksiä tuloksista - osattava itsenäisesti hankkia työskentelyssään tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautua tietoon kriittisesti - osattava toimia ottamalla huomioon luonnon lainalaisuudet ja toimia niiden mukaisesti ympäristöä ja energiaa säästäen - osattava kuvata jonkin omalla ammattialallaan käytettävän tai valmistettavan tuotteen elinkaari ja siihen liittyvät energian muutokset
---	---	--

Hyvä 4. Opiskelijan on osattava kaikki Hyvä 3:een vaadittavat tavoitteet ja osin kiitettävä 5 tavoitteet.

Tyydyttävä 2. Opiskelijan on osattava kaikki Tyydyttävä 1:een vaadittavat tavoitteet ja osin Hyvä 3 tavoitteet.

Opintojakso	Fysiikka
Laajuus	1ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa tulevan ammattinsa ja ergonomisen työskentelyn kannalta tärkeimmät fysiikan lainalaisuudet. Hän osaa soveltaa fysiikan tietoja käyttämällä taloudellisia, turvallisia ja ympäristöä säästäviä työtapoja ja tekniikoita. Opiskelija osaa tehdä havainnot ja mittauksia ammattiinsa liittyvistä keskeisistä fysiikan ilmiöistä. Hän osaa tulkita ja arvioida mittaustuloksia sekä tehdä niistä johtopäätöksiä. Opiskelija osaa dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina tai kuvaajina.
Keskeinen sisältö	Mekaniikan ja lämpöopin perusteita ammattialan vaatimassa laajuudessa. Energia-muodot sekä energian kulutus ja säästö.
Arvioinnin toteutus	Opintojakso arvioidaan asteikolla T1 - K5. Arviointiin vaikuttavat kirjalliset kokeet ja tuntiaktiivisuus. Oppimistehtävät suoritettava hyväksytysti. Opintojakso arvioi opintojakson opettaja.

Arviointikriteerit

- Tyydyttävä 1	- Hyvä 3	- Kiitettävä 5
- Opiskelijan on - tunnistettava ammattinsa kannalta tavallisimpiin työtehtäviin liittyvät kes-	- Opiskelijan on - osattava ammattinsa kannalta tavallisimpiin työtehtäviin liittyvät keskeiset	- Opiskelijan on - osattava oman alan tärkeimmät fysiikan ilmiöt ja lainalaisuudet

<p>keiset fysiikan ilmiöt ja lainalaisuudet</p> <p>- osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle</p> <p>- osattava tehdä ohjeen mukaan mittauksia, kirjata mittaustulokset ja laatia tuloksista raportti</p> <p>- osattava kuvata jonkin tuotteen elinkaari</p>	<p>fysiikan ilmiöt ja lainalaisuudet</p> <p>- osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle</p> <p>- osattava tehdä ohjeen mukaan havaintoja ja mittauksia omaan alaansa liittyvistä keskeisistä fysiikan ilmiöistä</p> <p>- osattava dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina ja kuvaajina</p> <p>- osattava tulkita mittaustuloksia ja arvioida niiden mielekkyyttä</p> <p>- osattava ohjatusti hankkia työskentelyssään tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautua tietoon kriittisesti</p> <p>- osattava kuvata jonkin omalla ammatialallaan käytettävän tai valmistettavan tuotteen elinkaari</p>	<p>- tunnettava ergonomiseen työskentelyyn liittyvät keskeiset fysiikan käsitteet ja lait</p> <p>- osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle</p> <p>- osattava soveltaa fysiikan tietojaan käyttämällä taloudellisia ja turvallisia työtapoja ja tekniikoita</p> <p>- osattava tehdä havaintoja ja mittauksia omaan alaansa liittyvistä keskeisistä fysiikan ilmiöistä</p> <p>- osattava dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina ja kuvaajina</p> <p>- osattava tulkita mittaustuloksia, arvioida niiden luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä sekä tehdä johtopäätöksiä tuloksista</p> <p>- osattava itsenäisesti hankkia työskentelyssään tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautua tietoon kriittisesti</p> <p>- osattava toimia ottamalla huomioon luonnon lainalaisuudet ja toimia niiden mukaisesti ympäristöä ja energiaa säästäen</p> <p>- osattava kuvata jonkin omalla ammatialallaan käytettävän tai valmistettavan tuotteen elinkaari ja siihen liittyvät energian muutokset</p>
---	--	---

Hyvä 4. Opiskelijan on osattava kaikki Hyvä 3:een vaadittavat tavoitteet ja osin kiitettävä 5 tavoitteet.

Tyydyttävä 2. Opiskelijan on osattava kaikki Tyydyttävä 1:een vaadittavat tavoitteet ja osin Hyvä 3 tavoitteet.

Opintojakso	Kemia
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	<p>Opiskelija osaa työssään ottaa huomioon ympäristön ja ammatin kannalta keskeiset kemian ilmiöt sekä tuntee tavallisimpien alkuaineiden ja yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia. Opiskelija osaa säilyttää ja käyttää oikein sekä hävittää asianmukaisesti tavallisimpia ammatialalla käytettäviä aineita. Hän osaa soveltaa kemian tietoja käyttämällä taloudellisia, turvallisia ja ympäristöä säästäviä työtapoja ja tekniikoita.</p> <p>Opiskelija osaa tehdä havaintoja ja mittauksia ammattiinsa liittyvistä keskeisistä kemian ilmiöistä. Hän osaa tulkita ja arvioida mittaustuloksia sekä tehdä niistä johtopäätöksiä. Opiskelija osaa dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina tai kuvaajina.</p>
Keskeinen sisältö	Epäorgaanisen ja orgaanisen kemian perusteita ammatialan vaatimassa laajuudessa. Kemian keskeiset ilmiöt ja käsitteet ammatialan vaatimassa laajuudessa. Työympäristön kemikaalit ja kemikaalien käyttöturvallisuus. Kestävä kehitys.
Arvioinnin toteutus	Opintojakso arvioidaan asteikolla T1 - K5. Arviointiin vaikuttavat kirjalliset kokeet ja tuntiaktiivisuus. Oppimistehtävät suoritettava hyväksytysti. Opintojakson arvio opintojakson opettaja.

Arviointikriteerit

- Tyydyttävä 1	- Hyvä 3	- Kiitettävä 5
- Opiskelijan on tunnistettava ammatin kannalta tavallisimpiin työtehtäviin liittyvät keskeiset kemian ilmiöt ja lainalaisuudet	- Opiskelijan on osattava ammatin kannalta tavallisimpiin työtehtäviin liittyvät keskeiset kemian ilmiöt ja lainalaisuudet	- Opiskelijan on osattava oman alan tärkeimmät kemian ilmiöt ja lainalaisuudet

<ul style="list-style-type: none"> - osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle - osattava säilyttää ja käyttää työssään tarvittavia kemikaaleja oikein ja hävittää jätteet asianmukaisesti - osattava tunnistaa ja tulkita omalla ammattialalla käytettävien tärkeimpien aineiden ja materiaalien merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia merkintöjen edellyttämällä tavalla - osattava tehdä ohjeen mukaan mittauksia, kirjata mittaustulokset ja laatia tuloksista raportti 	<ul style="list-style-type: none"> - tunnettava tavallisimpien alkuaineiden ja yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia - osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle - osattava säilyttää, käyttää oikein ja hävittää omalla alallaan käytettäviä aineita siten, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta - osattava tunnistaa ja tulkita oman alansa tuotteiden merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia tilanteen edellyttämällä tavalla - osattava tehdä ohjeen mukaan havaintoja ja mittauksia omaan alaansa liittyvistä keskeisistä kemian ilmiöistä - - osattava dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina ja kuvaajina - osattava tulkita mittaustuloksia ja arvioida niiden mielekkyyttä - osattava ohjatusti hankkia työskentelyssään tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautua tietoon kriittisesti 	<ul style="list-style-type: none"> - tunnettava tavallisimpien alkuaineiden ja yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia ja osattava hyödyntää tietoa työssään - osattava työskennellä aiheuttamatta vaaraa itselleen, muille tai ympäristölle - osattava soveltaa kemian tietojaan käyttämällä taloudellisia ja turvallisia työtapoja ja tekniikoita - osattava säilyttää, käyttää oikein ja hävittää omalla alallaan käytettäviä aineita siten, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta - osattava tunnistaa ja tulkita oman alansa tuotteiden merkinnöistä niiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osattava toimia tilanteen edellyttämällä tavalla - osattava tehdä havaintoja ja mittauksia omaan alaansa liittyvistä keskeisistä kemian ilmiöistä - osattava dokumentoida mittaustulokset ja esittää ne esimerkiksi taulukoina ja kuvaajina - osattava tulkita mittaustuloksia, arvioida niiden luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä sekä tehdä johtopäätöksiä tuloksista - osattava itsenäisesti hankkia työskentelyssään tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautua tietoon kriittisesti - osattava toimia ottamalla huomioon luonnon lainalaisuudet ja toimia niiden mukaisesti ympäristöä ja energiaa säästäen
--	--	--

Hyvä 4. Opiskelijan on osattava kaikki Hyvä 3:een vaadittavat tavoitteet ja osin kiitettävä 5 tavoitteet.

Tyydyttävä 2. Opiskelijan on osattava kaikki Tyydyttävä 1:een vaadittavat tavoitteet ja osin Hyvä 3 tavoitteet.

Opintokokonaisuus	YHTEISKUNTA-, YRITYS- JA TYÖELÄMÄTIETO
Laajuus	1ov
Yleistavoitteet	<p>Opiskelijan tulee tuntea omat oikeutensa ja velvollisuutensa opiskelijana sekä kansalaisena. Opiskelija osaa ottaa vastuuta omasta elämästään. Opiskelija tuntee kunnallisen ja valtiollisen toiminnan periaatteet.</p> <p>Opiskelijan tulee osata hoitaa omaa talouttaan yhteiskunnan osallistuvana jäsenenä. Hänen on tunnettava verojen ja julkisten maksujen merkitys hyvinvointipalvelujen rahoituslähteenä sekä tunnettava sosiaaliturva, niin että hän osaa sitä tarvittaessa hakea.</p> <p>Opiskelija ymmärtää oman työnsä merkityksen yhteiskunnassa. Hän tuntee velvollisuutensa ja oikeutensa työntekijänä sekä yrittäjänä. Hän tuntee työmarkkinoiden toimintaperiaatteet, tavat ja keskeiset sopimusmenettelyt. Opiskelija osaa hakeutua Suomen ja muiden EU –maiden työmarkkinoille. Opiskelija saa valmiuksia työllistyä myös itsenäisenä yrittäjänä.</p>
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	<ul style="list-style-type: none"> - yhteiskunta, sen rakenne ja muuttuminen - kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet - kansalaisen toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet - päätöksenteko kunnassa, valtiossa ja Euroopan Unionissa - kansantalouden toiminnan periaatteet - sosiaaliturva - kodin talous ja kuluttajansuoja

	- toiminta työmarkkinoilla
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Opintojakson sisältöjä voidaan käsitellä muissa koulutusalan opinnoissa.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	pakollisten opintojen ja mahdollisten valinnaisten opintojen suorittaminen opintojakson opettaja osallistuminen opetukseen, suoritettavat tehtävät ja teoriakoe

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on - osattava toimia oppilaitoksessaan ja työssäoppimispaikoissa niiden sääntöjen mukaisesti - osattava toimia opiskeluunsa ja omaan ikäkauteensa liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien mukaisesti - osattava toimia yhteiskunnan jäsenenä kansalaisen perusoikeuksien ja velvollisuuksien mukaisesti - osattava ohjattuna suunnitella omaa talouttaan ja huolehtia siihen liittyvistä velvoitteista - tunnettava oikeutensa ja velvollisuutensa työntekijänä ja osattava hakea työtä, tehdä osaltaan työsopimus sekä noudattaa siinä sovittuja asioita - osattava pohtia omaa kuluttajakäyttäytymistään ja sen vaikutusta työllisyyteen ja kansantalouteen - osattava ohjattuna etsiä tietoa EU:n päätöksenteosta ja työmarkkinoista.	Opiskelijan on - edellisten lisäksi hallittava kunnallisen ja valtiollisen toiminnan periaatteet, niin että hän osaa toimia vastuullisena yhteiskunnan jäsenenä.	Opiskelijan on - edellisten lisäksi osattava toimia aktiivisesti oppilaitoksessaan ja muissa opiskeluun liittyvissä toimintaympäristöissä, kuten toisissa oppilaitoksissa, työpaikoilla ja ulkomaisessa opiskelijavaihdossa. - osattava itsenäisesti hoitaa omaa talouttaan ja tuntea taloudelliset velvoitteensa - tunnettava työmarkkinoiden ja työelämän toimintatavat niin että hänellä on valmiuksia kehittää omaa työtään - osattava huolehtia oikeuksistaan ja velvoitteistaan työyhteisön jäsenenä ja alan itsenäisenä yrittäjänä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	TERVEYSTIETO
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa vaikuttaa omaan terveystyöskäyttymiseensä niin vapaa-aikana kuin työympäristössään. Opiskelija osaa arvioida omaa työ- ja toimintakykyään erilaisin menetelmin.
Keskeinen sisältö /Opintojaksot	Terveyttä edistävät elintavat ja tottumukset sekä niiden yhteys vallitseviin elintapaisairauksiin. Oman ammattialan keskeiset terveyttä kuormittavat fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset rasitustekijät. Työympäristön ja työskentelytapojen kehittäminen turvallisiksi ja terveellisiksi. Toimintakykyisyyden mittaaminen eri menetelmin.
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Liikunta, ammattiergonomia, työelämä (työssäoppiminen)
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Oppiminen tapahtuu kontaktiopetuksen pohjalta. Arviointi aktiivisuuden, kiinnostuksen ja harjoitustehtävien sekä tentin tulosten perusteella. Arvioijana opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava tiedostaa terveyttä edistävät tavat ja tottumukset	Opiskelijan on omaksuttava keskeiset taidot ja tiedot terveellisen ja liikunnallisen elämäntavan edistämiseksi	Opiskelijan on ymmärrettävä terveyttä edistävien ja kulluttavien tekijöiden vaikutus ja osattava toteuttaa tämä omassa elämässään
osattava etsiä apua oman terveyden, työ- ja toimintakykyisyyden edistämiseksi	osattava tunnistaa työn ja terveyden väliset yhteydet ja ammattialan kannalta keskeiset kuormitustekijät	tiedettävä ammattialan keskeiset kuormitustekijät ja keinot niiden ehkäisemiseen
tunnistettava oman ammattialan keskeiset kuormitustekijät ja osattava ohjattuna vaikuttaa työympäristöönsä terveyttä	osattava hoitaa työn kannalta tavallimmat ensiaputilanteet	osattava toimia työn kannalta keskeisissä ensiaputilanteissa

edistävällä tavalla		
suoritettava annetut harjoitustehtävät ja loppuentti	suoritettava annetut harjoitustehtävät oikea-aikaisesti ja ohjeiden mukaisesti sekä suoritettava loppuentti	suoritettava annetut harjoitustehtävät ajallaan kiitettävästi ja oma-aloitteisesti ja suoritettava loppuentti kiitettävästi tai hyvin

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	LIIKUNTA
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa hyödyntää asuin- ja työpaikan terveystuotantatarjontaa oman hyvinvoinnin sekä toiminta- ja työkykyisyyden edistäjänä sekä opiskelun että työnteon aikana..
Keskeinen sisältö /Opintojaksot	Toiminta- ja työkykyä edistävän terveystuotannon eri muotoihin tutustuminen erilaisissa oppimisympäristöissä vuodenaikojen ja opintojen jaksotusten mukaisesti.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Oppiminen tapahtuu kontaktiopetuksessa, ja arviointi jatkuvan seurannan pohjalta. Arvioinnissa huomioidaan aktiivisuus ja asenne sekä fyysinen kuntoisuus ja yhteistyökykyisyys. Arvioinnin suorittaa opettaja. Vaadittaviin suorituksiin kuuluvat fyysisen kunnan testit.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osallistuttava järjestettyyn opetukseen asianmukaisin välinein ja varustein suoritettava omien edellytysten mukaiset liikuntasuoritukset opettajan opastuksella osoitettava kiinnostusta omien liikunnallisten tietojen, taitojen ja fyysisen kunnan kehittämiseen oltava halua toimia ryhmässä ja oppia ryhmätoiminnan periaatteet suorittaa annetut tehtävät	Opiskelijan on osoitettava kiinnostusta terveystuotannon myönteisiä vaikutuksia kohtaan osoitettava kiinnostusta oman fyysisen kunnan ja liikuntataitojen ja -tietojen kehittämiseen oltava liikunnallisilta taidoiltaan ja fyysisen kunnan osalta hyvä tai kohtalainen omattava riittävä fyysinen toimintakyky jokapäiväisestä elämästä selviämiseen osaa ryhmätoiminnan perusperiaatteet suorittaa hyvin tai kohtalaisesti annetut tehtävät	Opiskelijan on - ymmärrettävä terveystuotannon myönteinen merkitys omalle hyvinvoinnille ja aktiivisesti toteutettava sen periaatteita oltava liikunnallisilta taidoiltaan, taidoiltaan ja fyysisen kunnan osalta kiitettävä tai hyvä asennoituttava erittäin myönteisesti liikunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin oltava kiinnostunut käyttämään (ja myös käyttää itseään kehittämään) yhteiskunnan tarjoamia vapaa-ajan liikuntamahdollisuuksia kykenee tarvittaessa toimimaan itsenäisesti osaa toimia ryhmässä sen henkeä rakentavasti suorittaa kiitettävästi tai hyvin annetut tehtävät

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	TAIDE JA KULTTUURI
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - Yksilö toimii monikulttuurisessa yhteiskunnassa työntekijänä ja yhteiskunnan jäsenenä. Työelämässä tarvitaan eri kulttuurien, erityisesti eurooppalaisen kulttuurin, taiteen vuorovaikutuksellisuuden ja käden taitojen ymmärtämistä. Kansainvälistyvään yritystoimintaan kuuluu kansallisen kulttuurin syvä tuntemus ja tietoja muista kulttuureista. - Kulttuurien ytimessä on aina taide. Taito- ja taideaineen opinnot ovat tärkeitä ammattisivistyksen saamiseksi ja luovan persoonallisuuden monipuolisuuden kehittämiseksi. - Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää taiteen merkityksen omassa elämässään ja tuntee sen ilmenemismuotoja monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Hänen tulee tiedostaa esteettisen, visuaalisen ja auditiivisen ilmeen merkitys sekä miten niitä voi hyödyntää ja kehittää taiteessa sekä omassa ammatissa. - Opiskelijan tulee osata hankkia tietoa eri lähteistä ja hänen tulee osata muodostaa niistä kokonaisuuksia. - Opiskelijan on osattava hyödyntää ammattialansa perinteitä. Hänen on osattava ottaa huomioon omassa toiminnassaan asiakkaan kulttuuriin liittyviä arvoja, jolloin hänen tulee olla tietoinen, että taide ilmenee eri kulttuureissa erilaisena. - Opiskelijan tulee osata suunnitella ja tehdä omien ajatuksiensa ja mielikuviansa avulla jokin taiteen tai taiteiden tuotos. - Materiaalien valinnassa ja työskentelyssä hänen on osattava ottaa huomioon eko-

	<p>logisen kestävyuden ja taloudellisen työskentelyn vaatimuksia.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on osattava kriittisesti arvioida omaa ja muiden työskentelyä ja tuotoksia ja käyttää saamaansa palautetta työskentelynsä kehittämiseen. - Opiskelijan oman taideharrastuksen sisäistäminen.
Keskeinen sisältö /Opintojaksot	Taide ja kulttuuri 1 ov
Kytkenäät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialojen mukaan soveltaen
Arvioinnin toteutus: -arvosanan muodostuminen -arvioijat - vaadittavat suoritukset	<p>- arvosana muodostuu: jatkuva näyttö, vaadittavat opintosuoritukset ja harjoitustyöt, koe</p> <p>-opettaja / opiskelijan itsearviointi</p> <p>-lähiopetukseen osallistuminen säännöllisesti, vaadittavien opintosuoritusten, harjoitustehtävien ja kokeen suorittaminen</p>

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on saavutettava osittain oppimäärän tavoitteet ja ymmärrettävä taide- ja kulttuuriarvojen tärkeys ammatissa ja yhteiskunnassa tiedollisella alueella ymmärrettävä taiteen ja kulttuurin käsitteitä ja kyettävä ohjattuna hankkimaan tietoa ja muodostaa niistä yksinkertaisia kokonaisuuksia</p> <p>pystyttävä tuottamaan ohjatusti omia tuotoksia taiteessa ja kulttuurissa</p> <p>ymmärrettävä esteettisten arvojen merkitys taiteessa ja omassa ammatissa</p> <p>osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaadittavat opintosuoritukset.</p>	<p>Opiskelijan on saavutettava pääosin oppimäärän tavoitteet ja ymmärrettävä taide- ja kulttuurikysymysten yleisiä merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta tiedollisella alueella ymmärrettävä taiteen ja kulttuurin käsitteitä ja kyettävä hankkimaan ohjatusti uutta tietoa ja muodostaa niistä kokonaisuuksia</p> <p>pystyttävä tuottamaan hyviä tuotoksia ja esityksiä taiteessa ja kulttuurissa</p> <p>osattava soveltaa esteettisiä arvoja taiteessa ja omassa ammatissaan</p> <p>osattava antaa kritiikkiä omista ja muiden tuotoksista ja kehittää omia tuotoksiaan kritiikin perusteella</p> <p>osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaadittavat opintosuoritukset.</p>	<p>Opiskelijan on saavutettava oppimäärälle asetetut kokonaistavoitteet ja osoitettava aktiivista kiinnostusta ja osallistumista taide- ja kulttuurikysymyksiin tiedollisella alueella oltava selvillä taiteen ja kulttuurin käsitteistä ja kyettävä hankkimaan itsenäisesti uutta tietoa ja muodostaa niistä kiitettäviä kokonaisuuksia</p> <p>pystyttävä itsenäisesti tuottamaan laadukkaita tuotoksia ja esityksiä taiteen ja kulttuurin parissa</p> <p>kyettävä soveltamaan taide- ja kulttuuri oppimäärän sisällöstä osa-alueita oman koulutusalan käytäntöön ja ymmärrettävä esteettisten arvojen merkitys taiteessa ja omassa ammatissaan</p> <p>osattava kriittisesti eritellä oppimäärään kuuluvia ilmiöitä sekä kyettävä esittämään kritiikkiä omista ja muiden teke mistä töistä</p> <p>osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaadittavat opintosuoritukset.</p>

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

YHTEISTEN OPINTOJEN VALINNAISET OPINNOT

Opintokokonaisuus	ÄIDINKIELI OPINNÄYTETYÖN KIRJALLISEN OSAN OHJAUS
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelija - osaa kirjoittaa omaan opintoalaansa liittyvästä aiheesta koulun tavoitteiden ja ohjeiden mukaisen kirjallisen raportin käyttäen ammattikirjallisuutta ja muita ammatillisia lähteitä - opiskelija tekee opinnäytetyön sovitun aikataulun mukaisesti
Keskeinen sisältö	- opinnäytetyöhöjeen käsittely osastokohtaiset ohjeet ja käytänteet huomioiden - kirjoitussuunnitelman laatiminen - tiedonhankinta ja lähdemateriaalin käsittely - arvioivaan ja kriittiseen ajatteluun ohjaaminen - itsenäiseen ongelmanratkaisuun ohjaaminen - suulliseen esitykseen valmistautuminen - opinnäytetyön kirjallisen raportin kirjoittaminen - kielen tarkistus
Toteutustapa	Aktiivinen ja tavoitteellinen työskentely
Kytännät muihin opintoihin	Opinnäytetyö tehdään omalta ammattialalta
Arvioinnin toteutus	Opinnäytetyön prosessin ja raportin arviointi

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelija on osannut suunnitella ohjattuna opinnäytetyön kirjallisen raportin. osannut ohjattuna asettaa työnsä tavoitteet ja työskentelyaikataulun. ohjatusti osannut hankkia tietoa keskeisistä lähteistä. osannut esitellä opinnäytetyönsä kirjallisesti ja suullisesti.	Opiskelija on suunnitellut opinnäytetyönsä kirjallisen raportin melko itsenäisesti. asettanut työnsä tavoitteet ja laatinut työskentelyaikataulun. osannut etsiä opinnäytetyössä tarvittavaa tietoa eri lähteistä. työskennellyt melko omatoimisesti ja johdonmukaisesti hyödyntäen tarvittaessa ohjausta opinnäytetyötä tehdessään. osannut ratkaista pääasiassa itsenäisesti opinnäytetyöhönsä liittyviä ongelmia. osannut esitellä opinnäytetyönsä kirjallisesti käyttäen melko sujuvaa ja virheetöntä asiatyöliä. esitellyt opinnäytetyönsä keskeiset asiat käyttäen havaintomateriaalia. Opinnäytetyön ulkoasu noudattaa oppilaitoksen ohjetta pääsääntöisesti.	Opiskelija on suunnitellut opinnäytetyönsä kirjallisen raportin itsenäisesti ja aktiivisuutta osoittaen. asettanut työnsä realistisen työskentelyaikataulun ja noudattanut sitä. osannut etsiä opinnäytetyössä tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautunut tietoon kriittisesti. työskennellyt omatoimisesti, johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti ohjausta hyödyntäen. osannut ratkaista itsenäisesti opinnäytetyöhönsä liittyviä ongelmia. esitellyt opinnäytetyönsä kirjallisesti käyttäen sujuvaa ja virheetöntä asiatyöliä. esitellyt opinnäytetyönsä pääasiat käyttäen monipuolisesti havaintomateriaalia. Opinnäytetyön ulkoasu noudattaa oppilaitoksen ohjetta.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	AMMATTIRUOTSI
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Tavoitteena on vahvistaa edelleen opiskelijan suullista ja kirjallista peruskielitaitoa, jotta hän saa hyvät valmiudet selviytyä ruotsin kielellä työelämässä ja jatko-opinnoissa. Syventää opiskelijan kielen rakenteiden tuntemusta ja laajentaa sanavarastoa. Harjoitella tavallisimpia arki- ja työelämän puhetilanteita niin että hän saa valmiuksia toimia pohjoismaisissa työyhteisöissä. Opiskelijan olisi pystyttävä myös hankkimaan lisätietoa omasta alastaan lukemalla ammattikirjallisuutta sanakirjaa ja uusinta teknologiaa apuna käyttäen
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Käsiteltävät aihealueet riippuvat ryhmästä. Niitä ovat mm. Arkielämän ja työelämän puhetilanteet Ammattisanastoa Kielen rakenteiden syventäminen Suomenruotsin ja ruotsinruotsin välisiä eroja

Kytkenät muihin opintokokonaisuksiin	Suosittelaa suoritettavaksi pakollisten ruotsin kurssien jälkeen toisena tai kolmantena opintovuonna
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kokeiden ja tehtävien suorittamista hyväksytysti ja säännöllistä osallistumista tuntityöskentelyyn. Arvosana muodostuu kokeista, tehtävistä, läsnäolosta ja muusta näytöstä. Opettaja antaa arvosanan hyväksytystä suorituksesta asteikolla T1-K5 ja opiskelija arvioi omaa oppimistaan.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
- Opiskelija osallistuu tunnilla tehtyihin suullisiin ja kirjallisiin harjoituksiin ja pyrkii parantamaan omaa kielitaitoaan. Hän ymmärtää tuttuja ja yksinkertaisia omaan elämään liittyviä suullisia ja kirjallisia sanontoja ja ilmauksia, jotka koskevat häntä itseään, lähiympäristöä tai työympäristöä ja osaa ruotsin kielen perusrakenteita ja viestintätilanteissa tarvittavaa sanastoa auttavasti.	- Opiskelija osallistuu aktiivisesti tunnilta tehtyihin suullisiin ja kirjallisiin harjoituksiin ja osoittaa kiinnostusta kielitä kohtaan. Hän selviytyy hyvin tavanomaisimmista työelämän ja arkielämän puhetilanteista ja osaa tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä. Hän osaa hyvin ruotsin kielen perusrakenteita ja viestintätilanteisiin liittyvää keskeistä sanastoa.	- Opiskelija osallistuu kiitettävästi tunnilta tehtyihin suullisiin ja kirjallisiin harjoituksiin ja osoittaa kiinnostusta kielitä ja kielitaidon kehittymistä kohtaan. Hän selviytyy kiitettävästi työelämän ja arkielämän puhetilanteista, osaa ruotsin kielen rakenteita ja omaksuu tiettyihin viestintätilanteisiin liittyvän keskeisen sanaston. Hän osaa hakea ja hyödyntää ammatissa tarvittavaa lisätietoa apuneuvoja käytäen.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	AMMATTIENGLANTI
Laajuus	10v
Yleistavoitteet	Syventää opiskelijan englannin kielen ammatillisia tai jatkoopintovalmiuksia ja vahvistaa kielen eri osa-alueita, (kuullunymmärtämistä, tekstin ymmärtämistä ja puhumista) niin että hän saa valmiuksia toimia englannin kielellä kansainvälisissä työyhteisöissä ja vapaa-aikana.
Keskeinen sisältö /Opintojaksot	Käsiteltävät aihealueet riippuvat ryhmästä. Niitä ovat mm. työelämän ja arkielämän puhetilanteet, ammattisanasto ja kielen rakenteiden syventäminen
Kytkenät muihin opintokokonaisuksiin	Suosittelaa suoritettavaksi pakollisten englannin kurssien jälkeen toisena tai kolmantena opintovuonna
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kokeiden ja tehtävien suorittamista hyväksytysti ja säännöllistä osallistumista tuntityöskentelyyn. Arvosana muodostuu kokeista, tehtävistä, läsnäolosta ja muusta näytöstä. Opettaja antaa arvosanan hyväksytystä suorituksesta asteikolla T1-K5 ja opiskelija arvioi omaa oppimistaan

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelija - puhuu ja kirjoittaa vain yksittäisiä ammattikielen sanoja; ääntäminen ei ole kovin sujuvaa, vain helpoimmat sanat sujuvat hyvin - tunnistaa kurssimateriaalina olevasta ammattitekstistä joitakin sanoja - lauseiden muodostamisessa on vaikeuksia samoin tekstin ymmärtämisessä	Opiskelija - puhuu ja ymmärtää helpohkoa ammattienenglantia; ääntäminen on kohtalaista, "mieltimistaukoja" on paljon - kirjoittaa yksinkertaisia viestejä; virheitä tulee, mutta ne eivät haittaa viestintää - pystyy nimeämään asioita lyhyesti käyttäen perusilmauksia	Opiskelija - puhuu ja ymmärtää perusammattienenglantia; ääntäminen on sujuvaa ja puhe-rytmi ei jatkuvasti katkeile, se on myös keskusteluun osallistuvaa - kirjoittaa viestejä ja ohjeita sujuvasti, vaikka virheitäkin tulee - osaa käyttää ammattialan perussanastoa muodostaessaan lauseita, ja osaa käyttää kohteliaisuuksia tavatessaan ulkomaalaisia

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	YMPÄRISTÖTIETO
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	- Opiskelijan on osattava toimia kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden puolesta. Opiskelijan on arvostettava ympäristöään ja otettava huomioon, että ihmisellä on oikeus terveelliseen ympäristöön. Hänen on tunnettava erityisesti oman alansa ympäristöriskit sekä tunnettava ympäristönsuojelun keinoja kestävän kehityksen edistämiseksi niin opiskelijana kuin tulevassa ammatissaan.

	<ul style="list-style-type: none"> - Opiskelijan on vaalittava kulttuuriperinnettä ja osattava arvostaa omaa elinympäristöään. Hänen on osattava huolehtia asuin- ja työympäristön toimivuudesta, esteettisyydestä, viihtyvyydestä ja terveellisyydestä. - Opiskelijan tulee arkielämässä ja ammatissa toimiessaan tiedostaa ympäristökysymysten monimutkaisuus ja ristiriitaisuus ja osata ratkaisuja tehdessään ottaa huomioon erilaisia näkökulmia.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	<ul style="list-style-type: none"> - ympäristöongelmat: maailmanlaajuiset, kansalliset ja paikalliset - kestävän kehityksen edistäminen omalla alalla - Jokamiehen oikeudet - oman alan jätehuolto - kierrätys - keskeiset kulttuurimaisemat - kansallispuistot ja luonnonpuistot - ekologisuus; ympäristöä säästävä toiminta - ympäristölainsäädäntö omalla alalla
Kytkenä muihin opintokokonaisuuksiin	
Arvioinnin toteutus:	
<ul style="list-style-type: none"> - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset 	<ul style="list-style-type: none"> - tentti, oppimistehtävät, osallistuminen opintokäynneille, aktiivinen osallistuminen opetukseen - itsearviointi, vertaisarviointi ja opettaja (riippuen koulutusohjelmasta) - hyväksytysti suoritettavat oppimistehtävät ja tentti

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on toimittava kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden puolesta tunnettava Suomen luontoa ja sen tarjoamia virkistysmahdollisuuksia</p> <p>tiedettävä Jokamiehen oikeuksien keskeinen sisältö ohjatusti osattava tehdä kestäviä valintoja niin kuluttajana kuin tulevassa ammatissaan tunnettava alansa tärkeimmät ympäristöriskit</p> <p>tiedostettava maailmanlaajuisen, kansallisten ja paikallisten ympäristöongelmien olemassaolo tunnettava jätteiden lajittelu ja hyötykäyttö omalla alalla</p>	<p>Opiskelijan on toimittava kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden puolesta tunnettava Suomen luontoa ja sen tarjoamia virkistysmahdollisuuksia</p> <p>tiedettävä Jokamiehen oikeudet</p> <p>osattava tehdä kestäviä valintoja niin kuluttajana kuin tulevassa ammatissaan</p> <p>tunnettava alansa tärkeimmät ympäristöriskit osattava pohtia markkinoinnin vaikutuksia omaan kulutukseensa osattava arvioida omaa kulutustaan kestävän kehityksen näkökulmasta tunnettava maailmanlaajuisia, kansallisia ja paikallisia ympäristöongelmia ja niistä aiheutuvia uhkia tunnettava jätteiden lajittelu ja hyötykäyttö omalla alalla sekä niistä aiheutuvat kulut</p>	<p>Opiskelijan on toimittava kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden puolesta tunnettava Suomen luontoa ja sen tarjoamia virkistysmahdollisuuksia sekä osattava suositella, niitä muille tiedettävä Jokamiehen oikeudet ja osattava kertoa niistä muille osattava tehdä kestäviä valintoja niin kuluttajana kuin tulevassa ammatissaan</p> <p>tunnettava alansa tärkeimmät ympäristöriskit osattava pohtia markkinoinnin vaikutuksia omaan kulutukseensa osattava arvioida omaa kulutustaan kestävän kehityksen näkökulmasta tunnettava maailmanlaajuisia, kansallisia ja paikallisia ympäristöongelmia ja niistä aiheutuvia uhkia omalle alalle tunnettava jätteiden lajittelu ja hyötykäyttö omalla alalla sekä niistä aiheutuvat kulut kyettävä omalla esimerkillään vähentämään jätteiden syntyä ja niistä aiheutuvia kuluja</p>

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIikka
Laajuus	4 ov
Yleistavoitteet	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintäteknikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä, omassa opinnoissaan sekä osallistuvana yhteiskunnan jäsenenä. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedostot sijaitsevat, lisäksi hänen tulee osata lähettää tiedostoja sähköpostina. Opiskelijan tulee osata hyödyntää verkkoympäristön tarjoamia palveluja ja samalla ymmärtää salasanojen ja yksityisyyden merkitys. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, piirto/esitysgrafiikka ja tietokantaohjelmia sekä liittää taulukoita ja kuvia tekstiin. Hänen on osattava monipuolisesti käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun (verkko-opinnot). Hänen tulee osata hyödyntää tietotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja yhteistyöhön verkostojen/verkkojen avulla. Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita, suhtautua kriit-

	tisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi. Hänen on osattava käyttää tiedon välittämiseen erilaisia tietoliikennepalveluja.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Keskeinen sisältö on tietotekniikan, erilaisten tietolähteiden ja tietoliikennevälineiden käyttäminen omalla ammattialalla, omissa opinnoissa ja yksityiselämässä. Opintojaksot: Tietotekniikan perusteet 1 ov Tietotekniikan jatkokurssi 1 ov Tietotekniikan ammattisovellukset 1ov
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ei kytkenäjä muihin opintokokonaisuuksiin.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Arvosana muodostuu opetukseen osallistumisesta, annettujen oppimistehtävien suorittamisesta ja mahdollisten kokeiden hyväksytyistä suorituksista. Kurssin arvioi kurssin opettanut opettaja tai mahdollisen viivästyneen suorituksen voi arvioida muu tietotekniikan opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava käyttää yhtä tekstinkäsittelyohjelmaa, hakea, tallentaa ja kopioida tiedostoja. Hänen on osattava etsiä internetistä tarvitsemaansa tietoa, osattava käyttää sähköpostia ja käyttää ohjattuna tietoliikennepalveluja. Hänen on osattava kirjautua verkkoalustalle.	Opiskelijan on osattava käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä, omissa opinnoissaan. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedostot sijaitsevat, lisäksi hänen tulee osata lähettää tiedostoja sähköpostina. Opiskelijan ymmärtää salasanojen merkitys. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, piirto/esitysgrafiikka ja liittää taulukoita ja kuvia tekstiin. Hänen on osattava käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun (verkko-opinnot). Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita, suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi. Hänen on osattava käyttää tiedon välittämiseen erilaisia tietoliikennepalveluja. Hänen on osattava kirjautua verkkoalustalle.	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä, omissa opinnoissaan sekä osallistuvana yhteiskunnan jäsenenä. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedostot sijaitsevat, lisäksi hänen tulee osata lähettää tiedostoja sähköpostina. Opiskelijan tulee osata hyödyntää verkkoympäristön tarjoamia palveluja ja samalla ymmärtää salasanojen ja yksityisyyden merkitys. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, piirto/esitysgrafiikka ja tietokantaohjelmia sekä liittää taulukoita ja kuvia tekstiin. Hänen on osattava monipuolisesti käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun (verkko-opinnot). Hänen tulee osata hyödyntää tietotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja yhteistyöhön verkostojen/verkkojen avulla. Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita, suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi. Hänen on osattava käyttää tiedon välittämiseen erilaisia tietoliikennepalveluja.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Tietotekniikan perusteet
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa opintojensa ja oman ammattialan tueksi. Opiskelija omaa perustaidot toimialueympäristöstä, opiskelijoille tarkoitettusta verkko-opintoalustasta, tietokoneen peruskäytöstä, tekstinkäsittelyn perusteista ja taulukkolaskennan perusteista. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedostot sijaitsevat.
Keskeinen sisältö	ATK-keskuksen julkaisemat verkon käyttösaännöt. Salasanat ja verkkokansiot. Käyttöjärjestelmän peruskäyttö. Tekstinkäsittelyn peruskäyttö. Verkko-opiskelualustan käyttö. Tiedonhaku internetistä.
Toteutustapa	Oppitunnit, oppitunneilla jaettavat oppimistehtävät, verkkoalustalla jaettavat oppimis-

	tehtävät ja mahdolliset kokeet.
Kytkenät muihin opintoihin	Ei kytkenäjä muihin opintokokonaisuuksiin.
Arvioinnin toteutus	Arvosana muodostuu opetukseen osallistumisesta, annettujen oppimistehtävien suorittamisesta ja mahdollisten kokeiden hyväksytyistä suorituksista. Kurssin arvioi kurssin opettanut opettaja tai mahdollisen viivästyneen suorituksen voi arvioida muu tietotekniikan opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava kirjautua toimialueelle omalla tunnuksellaan ja pitää huolta omasta käyttäjätunnuksestaan ja salasananasta. Hänen tulee osata käyttöjärjestelmän hallittu käynnistäminen ja sammuttaminen. Opiskelijan tulee osata kirjoittaa tekstiä tekstinkäsittelyohjelmalla. Hänen on osattava kirjautua verkkoalustalle.	Opiskelijan on osattava kirjautua toimialueelle omalla tunnuksellaan ja pitää huolta omasta käyttäjätunnuksestaan ja salasananasta. Hänen tulee osata käyttöjärjestelmän peruskäyttö. Opiskelijan tulee osata kirjoittaa tekstiä tekstinkäsittelyohjelmalla ja tehdä taulukkolaskentaohjelmalla tarvitsemiaan taulukoita. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä. Hänen on osattava kirjautua verkkoalustalle. Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita.	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedonkäsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä sekä omissa opinnoissaan. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedostot sijaitsevat. Opiskelijan tulee osata hyödyntää verkkoympäristön tarjoamia palveluja ja samalla ymmärtää salasanojen ja yksityisyyden merkitys. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskentaohjelmia sekä liittää taulukoita ja kuvia tekstiin. Hänen on osattava monipuolisesti käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun (verkko-opinnot). Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita, suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Tietotekniikan jatkokurssi
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä, omissa opinnoissaan sekä osallistuvana yhteiskunnan jäsenenä. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedostot sijaitsevat, lisäksi hänen tulee osata lähettää tiedostoja sähköpostina. Opiskelijan tulee osata hyödyntää verkkoympäristön tarjoamia palveluja ja samalla ymmärtää salasanojen ja yksityisyyden merkitys. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, piirto/esitysgrafiikka ja tietokantaohjelmia sekä liittää taulukoita ja kuvia tekstiin. Hänen on osattava monipuolisesti käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun (verkko-opinnot). Hänen tulee osata hyödyntää tietotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja yhteistyöhön verkostojen/verkkojen avulla. Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita, suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi. Hänen on osattava käyttää tiedon välittämiseen erilaisia tietoliikennepalveluja.
Keskeinen sisältö	Esitysgrafiikka- ja piirtoohjelma. Digikuvan perusteet. Tietokantojen perusteet. Sähköpostin käyttö Tekstinkäsittelyn osaamisen syventäminen. Taulukkolaskennan osaamisen syventäminen.
Toteutustapa	Oppitunnit, oppitunneilla jaettavat oppimistehtävät, verkkoalustalla jaettavat oppimistehtävät ja mahdolliset kokeet.
Kytkenät muihin opintoihin	Tietotekniikan perusteet 1 ov
Arvioinnin toteutus	Arvosana muodostuu opetukseen osallistumisesta, annettujen oppimistehtävien suorittamisesta ja mahdollisten kokeiden hyväksytyistä suorituksista. Kurssin arvioi kurssin opettanut opettaja tai mahdollisen viivästyneen suorituksen voi arvioida muu tietotekniikan opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
---------------------	---------------	---------------------

Opiskelijan on osattava käyttää yhtä tekstinkäsittelyohjelmaa, hakea, tallentaa ja kopioida tiedostoja. Hänen on osattava etsiä internetistä tarvitsemaansa tietoa, osattava käyttää sähköpostia ja käyttää ohjattuna tietoliikennepalveluja. Hänen on osattava kirjautua verkkoalustalle.	Opiskelijan on osattava käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä, omassa opinnoissaan. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedot sijaitsevat, lisäksi hänen tulee osata lähettää tiedostoja sähköpostina. Opiskelijan ymmärtää salasanojen merkitys. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, piirto/esitysgrafiikka ja liittää taulukoita ja kuvia tekstiin. Hänen on osattava käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun (verkko-opinnot). Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita, suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi. Hänen on osattava käyttää tiedon välittämiseen erilaisia tietoliikennepalveluja. Hänen on osattava kirjautua verkkoalustalle.	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä, omassa opinnoissaan sekä osallistuvana yhteiskunnan jäsenenä. Hänen tulee osata käsitellä tiedostoja eli hakea tallentaa ja kopioida niitä ymmärtäen missä tiedot sijaitsevat, lisäksi hänen tulee osata lähettää tiedostoja sähköpostina. Opiskelijan tulee osata hyödyntää verkkoympäristön tarjoamia palveluja ja samalla ymmärtää salasanojen ja yksityisyyden merkitys. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, piirto/esitysgrafiikka ja tietokantaohjelmia sekä liittää taulukoita ja kuvia tekstiin. Hänen on osattava monipuolisesti käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun (verkko-opinnot). Hänen tulee osata hyödyntää tietotekniikan tarjoamia mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja yhteistyöhön verkostojen/verkkojen avulla. Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita, suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon ja muuttaa sitä toimivaksi. Hänen on osattava käyttää tiedon välittämiseen erilaisia tietoliikennepalveluja.
--	---	---

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Tietotekniikan ammattisovellukset
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelijan on osattava käyttää vähintään yhtä hänen omaan ammattialaan liittyvää tietotekniikan sovellusohjelmaa. Hänen tulee omata valitun sovelluksen peruskäyttö ja valmiudet käyttää ohjelmaa oman alan tehtävissä. Lisäksi hänen tulee omata valmiudet hakea lisäkoulutusta alakohtaisiin sovellusohjelmiin.
Keskeinen sisältö	Alakohtaisesti valittu tietotekniikan sovellusohjelma.
Toteutustapa	Oppitunnit, oppitunneilla jaettavat oppimistehtävät, verkkoalustalla jaettavat oppimistehtävät ja mahdolliset kokeet.
Kytkenät muihin opintoihin	Tietotekniikan perusteet 1ov Tietotekniikan jatkokurssi 1 ov
Arvioinnin toteutus	Arvosana muodostuu opetukseen osallistumisesta, annettujen oppimistehtävien suorittamisesta ja mahdollisten kokeiden hyväksytyistä suorituksista. Kurssin arvioi kurssin opettanut opettaja tai mahdollisen viivästyneen suorituksen voi arvioida muu tietotekniikan opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelija osaa valitun ammattisovelluksen peruskäytön.	Opiskelija osaa valitun ammattisovelluksen käytön ja osaa soveltaa sen käyttöä omalla ammattialallaan.	Opiskelija osaa valitun ammattisovelluksen käytön ja osaa soveltaa sen käyttöä omalla ammattialallaan. Hän pystyy itseopiskeluna omaksumaan ohjelman laajemmankin käytön. Tarvittaessa hän pystyy toimimaan ohjelman vertaistukena muille opiskelijoille.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Syventävä tietotekniikka
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätek-

	niikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä, omissa opinnoissaan sekä osallistuvana yhteiskunnan jäsenenä. Hänen on osattava tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikka-ohjelmien yhteiskäyttö ja osattava muokata digikuvia kuvankäsittelyohjelmalla. Hänen on osattava monipuolisesti käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun. Hänen on osattava käyttää tietokantaohjelmaa ja luoda uusia tietokantoja Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita ja suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon.
Keskeinen sisältö	Esitysgrafiikkaohjelma. Kuvankäsittelyohjelma. Tietokantojen luominen ja käyttö. Tekstinkäsittelyn osaamisen syventäminen. Taulukkolaskennan osaamisen syventäminen.
Toteutustapa	Oppitunnit, oppitunneilla jaettavat oppimistehtävät, verkkoalustalla jaettavat oppimistehtävät ja mahdolliset kokeet.
Kytkenät muihin opintoihin	Tietotekniikan perusteet 1 ov Tietotekniikan jatkokurssi 1 ov
Arvioinnin toteutus	Arvosana muodostuu opetukseen osallistumisesta, annettujen oppimistehtävien suorittamisesta ja mahdollisten kokeiden hyväksytyistä suorituksista. Kurssin arvioi kurssin opettanut opettaja tai mahdollisen viivästyneen suorituksen voi arvioida muu tietotekniikan opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä. Hän osaa suhtautua harkiten löytämäänsä informaatioon. Hänen on osattava käyttää tekstinkäsittely- ja esitysgrafiikka-ohjelmia. Hänen on osattava ohjattuna taulukkolaskennan perusteet. Hänen on osattava ohjattuna muokata digikuvia kuvankäsittely-ohjelmalla (esim.kuvan rajausta). Hänen on osattava ohjattuna käyttää tietokantaohjelmaa.	Opiskelijan on osattava vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä omaan alaansa kuuluvissa tehtävissä. Hänen on osattava tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikka-ohjelmien yhteiskäyttö ja osattava muokata digikuvia kuvankäsittely-ohjelmalla. Hänen on osattava käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia opiskeluunsa. Hänen on osattava käyttää tietokantaohjelmaa ja luoda uusia tietokantoja. Opiskelijan on osattava käyttää hakupalveluita ja suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon.	Opiskelijan on osattava aktiivisesti ja vastuullisesti käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä tiedon tuottamisen ja viestinnän välineenä. Hänen on osattava monipuolisesti tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikka-ohjelmien yhteiskäyttö ja osattava muokata digikuvia kuvankäsittelyohjelmalla. Hänen on osattava käyttää tietoteknisiä laitteita ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia myös itsenäiseen opiskeluun. Hänen on osattava käyttää tietokantaohjelmaa ja luoda ja suunnitella uusia tietokantoja. Opiskelijan on osattava käyttää monipuolisesti, hakupalveluita ja suhtautua kriittisesti löytämäänsä informaatioon.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	TYÖELÄMÄTIETO
Laaajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija perehtyy työmarkkina- ja työsopimusikäntöön oman alansa näkökulmasta. Hän tuntee työelämän organisaatioita, osallistumisjärjestelmiä ja sopimusmenettelyjä niin, että kykenee osallistumaan niiden toimintaan ja kehittämiseen. Hän pystyy kehittämään omaa työtään ja työympäristönsä turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Opiskelija perehtyy oman alansa tarpeiden mukaisesti keskeiseen työelämäntutkimukseen, sen tavoitteisiin ja valvontaan sekä Suomessa että ulkomailla.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Työnhaku ja työsopimus. Työntekijän ja työnantajan perusoikeudet ja -velvollisuudet. Ammatillinen järjestäytyminen, työehtosopimustietous, oman alan työehtosopimuksen ydinasiat. Työriidat ja niiden sovittelu. Työaikalaki, vuosilomalaki. Työntekijän sosiaaliturva. Työsuojelu ja työturvallisuus. Työvoima ja työllisyys. Työsuhteen päätyminen.
Toteutustapa	Lähiopetus kirjalliset tehtävät
Kytkenät muihin opintokokonai-	Työn- ja ammatin opetus

suuksiin	työssäoppiminen
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioija -vaadittavat suoritukset	-vaadittavat opintosuoritukset, harjoitustyöt, koe, jatkuva näyttö -lähiopetukseen osallistuminen säännöllisesti, koe -opettaja -opetukseen osallistuminen, koe

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on tunnettava perusasiat suomalaisesta työelämästä. Hänellä on oltava taitoa etsiä työtä ja tehdä työ sopimus ja päättää työsuhde. Opiskelijan on tunnettava työntekijän perusoikeuksia ja -velvollisuuksia. Opiskelijan pitää tuntea työehtosopimuksen idea ja oman alan sopimuksen perusteet. Työntekijän perussosiaaliturvan tunteminen.	Opiskelijan on tunnettava keskeisiä suomalaisen työelämän asioita. Hänen on osattava suullinen, kirjallinen ja sähköinen työn hakeminen ja työ sopimuksen tekeminen koeaikoineen. Hän on tunnettava työsuhteen päättämisen. Opiskelijan on tunnettava oman alansa työehtosopimuksen keskeisimmät asiat. Opiskelija tuntee pääpiirteisesti työntekijän työsuhteeseen liittyvän sosiaaliturvan.	Opiskelijan on osattava itsenäisesti etsiä vastauksia kysymyksiin suomalaisen työelämän ilmiöihin. Hän osaa arvioida omat mahdollisuutensa työnhakijana ja työntekijänä. Opiskelija tuntee hyvin työntekijän ja työnantajan oikeudet ja velvollisuudet. Opiskelija ymmärtää hyvin työehtosopimuksen merkityksen ja pääsisällön. Opiskelija tuntee työriidat, niiden sovittelun sekä neuvottelumenettelyn. Opiskelija osaa hyvin työsuhteesta johtuvan sosiaaliturvansa. Hän osaa oma-aloitteisesti etsiä tietoja ja ratkaisuja työelämän jokapäiväisiin ongelmiin ja ristiriitoihin.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	ETIIKKA
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa eritellä omaa elämäänsä, ihmissuhteisiin, yhteiskuntaan, ympäristöön, työelämään, yritystoimintaan ja ammatteihin liittyviä arvoja ja eettisiä ongelmia. Opiskelijan osaa arvioida arvojen, normien, hyveiden ja katsomusten merkitystä omassa elämässään ja ihmisten välisissä suhteissa. Hän osaa keskustella eettisistä ja katsomuksellisista kysymyksistä, käsitellä niitä ja esittää niistä perusteltuja näkemyksiä. Opiskelija osaa perustella omia arvovalintojaan ja arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestävä kehityksen kannalta. Ammatillisissa ristiriitatilanteissa opiskelija osaa toimia vastuullisesti ja eettisesti kestävällä tavalla. Opiskelija on halukas osallistumaan oman ammattialansa arvopohjan ja eettisten periaatteiden kehittämiseen.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Etiikka ja elämäntaito Ammattietiikka ja yhteiskuntaetiikka Oman alan ammattietiikka Yritys- ja liike-elämäetiikka Globaali etiikka
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialojen mukaan soveltaen.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Arvioidaan T1-K5 Opettajat Lähiopetukseen osallistuminen sekä oppimistehtävien ja/tai kurssin kokeen hyväksytyt suorittaminen

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava käsitellä omaan elämäänsä liittyviä arvoja sekä eettisiä ja elämäntavallisia kysymyksiä	Opiskelijan on osattava eritellä omaan elämäänsä, ihmissuhteisiinsa ja ympäristöön liittyviä arvoja ja eettisiä ongelmia	Opiskelijan on osattava eritellä omaan elämäänsä, ihmissuhteisiin, yhteiskuntaan, ympäristöön, työelämään, yritystoimintaan ja

osattava perustella omia arvovalintojaan	osattava tehdä eettisesti perusteltuja arvovalintoja ja arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon näkökulmasta	ammatteihin liittyviä arvoja ja eettisiä ongelmia
osattava ratkaista toisten kanssa omaan alaan liittyviä arvo- ja normiristiriitoja eettisesti kestäväällä tavalla	osattava ratkaista itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa arvo- ja normiristiriitoja eettisesti hyväksyttävällä tavalla	osattava tehdä eettisesti perusteltuja arvovalintoja ja arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestäväen kehityksen kannalta
osattava toimia vastuullisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla omaan ammattiin liittyvissä ristiriitatilanteissa	osattava toimia vastuullisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla ristiriitaisissa tilanteissa ja ymmärrettävä oman ammattialan arvopohjan ja eettisten periaatteiden tärkeyden	osattava ratkaista itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa arvo- ja normiristiriitoja eettisesti hyväksyttävällä tavalla erityisesti oman alansa työelämän kysymyksissä
		osattava toimia vastuullisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla ristiriitaisissa tilanteissa ja on oltava halukas osallistumaan oman ammattialansa arvopohjan ja eettisten periaatteiden kehittämiseen

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	PSYKOLOGIA
Laajuus	2 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija perehtyy oppimisen perusmekanismeihin ja pystyy kehittämään omaa oppimisen taitoaan. Hän hankkii perustietoa havaitsemisesta, ajattelusta, persoonallisuudesta, tunteista ja muista käyttäytymistä säätelevistä tekijöistä. Tämän tiedon avulla hän pystyy ymmärtämään ja selittämään sekä omaa että muiden ihmisten käyttäytymistä. Hän oppii tunnistamaan omia ja toisten tunteita ja asenteita sekä hallitsemaan niitä tilanteen mukaan. Hän osaa soveltaa psykologista tietoa eri tilanteissa ja kykenee kehittämään itsetuntemuksessa. Opiskelija perehtyy ryhmän ja tiimin toimintaan vaikuttaviin tekijöihin ja osaa soveltaa psykologista tietoa ryhmän ihmissuhteista ja vuorovaikutuksesta asiakaspalvelussa ja muussa vuorovaikutuksessa. Hän ymmärtää työpaikan ihmissuhteiden ja ilmapiirin merkityksen sekä osaa toimia erilaisissa rooleissa yhteistyökykyisesti. Lisäksi hän kykenee yhteistyöhön erilaisten ihmisten kanssa. Hän tunnistaa erilaisia johtamistapoja ja työkaluita ja osaa toimia niiden mukaan. Opiskelija tietää motivaation vaikutuksen ihmisen tavoitteelliseen toimintaan työssä ja vapaa-aikana. Hän tietää motivaation ylläpitämisestä ja edistämisestä. Lisäksi hän oppii, miten sitoudutaan työhön ja samaistutaan ryhmään. Opiskelija tietää psyykkiseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä. Hän osaa huolehtia omasta psyykkisestä työ- ja toimintakyvystään, ylläpitää sitä ja ehkäistään heikkenemistä. Hän tietää omaan jaksamiseensa vaikuttavista psyykkisistä tekijöistä ja osaa välttää jaksamista uhkaavia tekijöitä. Hän tietää, millaisia psyykkisiä ongelmia, kriisejä ja mielenterveyshäiriöitä ihmisellä voi olla, osaa tunnistaa niitä itsessään ja osaa tarvittaessa hakea apua niihin.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Psykologia 1 ov Ammatti- ja työpsykologia 1 ov
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialojen mukaan soveltaen.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Arvioidaan T1-K5. Kumpikin opintojakso arvioidaan itsenäisenä. Opettajat Lähiopetukseen osallistuminen ja oppimistehtävien ja/tai kokeen hyväksytyt suoritukset

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava oppimistapahtumaan vaikuttavat keskeiset tekijät ja ymmärrettävä omien oppimistaitojen kehittämisen tärkeyden	Opiskelijan on osattava oppimistapahtumaan vaikuttavat keskeiset tekijät ja ymmärrettävä oppimistaitojen kehittämisen tärkeyden ja pystyttävä ohjattuna kehittämään omaa oppimisen taitoaan	Opiskelijan on osattava ja ymmärrettävä oppimistapahtuman keskeiset mekanismit ja pystyttävä aktiivisesti kehittämään omaa oppimisen taitoaan
tiedettävä psykologiset käsitteet ja ymmärrettävä, mitä ne tarkoittavat	tiedettävä psykologiset käsitteet, ymmärrettävä ne ja osattava käyttää niitä	tiedettävä psykologiset käsitteet, ymmärrettävä ne ja osattava käyttää psykologista tietoa soveltaen sitä eri tilanteissa
pyrittävä lisäämään itsetuntemustaan ja ymmärtämään omaa käyttäytymistään	ymmärrettävä havaitsemisen, ajattelun, persoonallisuuden, tunteiden ja muiden käyttäytymistä säätelevien tekijöiden merkityksen ihmisen käyttäytymiselle	ymmärrettävä havaitsemisen, ajattelun, persoonallisuuden, tunteiden ja muiden käyttäytymistä säätelevien tekijöiden merkityksen ihmisen käyttäytymiselle ja

osattava käyttää psykologista tietoa asiakaspalvelussa, työryhmässä ja tiimeissä sekä muussa vuorovaikutuksessa	sekä kyettävä tunnistamaan omia tunteitaan ja asenteitaan	kyettävä selittämään ihmisen toimintaa niiden avulla sekä kyettävä tunnistamaan omia ja toisten tunteita sekä asenteita sekä hallitsemaan niitä tilanteen mukaan
tiedettävä motivoituneeseen toimintaan vaikuttavat perusasiat	osattava käyttää psykologista tietoa asiakaspalvelussa, työryhmässä ja tiimeissä sekä muussa vuorovaikutuksessa sekä tunnistettava erilaisia johtamistapoja ja työkuultuureja	osattava käyttää psykologista tietoa soveltaen asiakaspalvelussa, työryhmässä ja tiimeissä sekä muussa vuorovaikutuksessa, tunnistettava erilaisia johtamistapoja ja työkuultuureja ja osattava toimia niiden mukaan sekä ymmärrettävä työpaikan ihmissuhteiden dynamiikkaa ja osattava toimia erilaisissa rooleissa yhteistyökykyisesti
tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön sitoutumiseen ja ryhmään samaistumiseen	ymmärrettävä motivaation vaikutus ihmisen tavoitteelliseen toimintaan, tiedettävä motivaation ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä samaistumisen merkityksestä ihmisen toiminnalle	ymmärrettävä motivaation vaikutus ihmisen tavoitteelliseen toimintaan ja tiedettävä sen ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä osattava soveltaa sitä omaan toimintaansa sekä ymmärrettävä samaistumisen merkitys ihmisen toiminnalle
tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön sitoutumiseen ja ryhmään samaistumiseen	tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön sitoutumiseen ja ryhmään samaistumiseen sekä ymmärrettävä niiden merkitys työyhteisön toiminnalle	tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön sitoutumiseen ja ryhmään samaistumiseen, ymmärrettävä niiden merkitys työyhteisön toiminnalle sekä osattava toimia itse sitoutumista ja samaistumista edistävästi
tiedettävä psyykkiseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä ja miten omaa toimintakykyä voidaan pitää yllä	tiedettävä psyykkiseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä ja osattava huolehtia omasta psyykkisestä hyvinvoinnistaan	tiedettävä psyykkisen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä, osattava huolehtia omasta työ- ja toimintakyvystään, ylläpitää sitä ja ehkäistä sen heikkenemistä sekä tietää omaan jaksamiensa vaikuttavista tekijöistä ja osattava välttää niitä
tiedettävä, mistä saa apua, tietoja ja neuvoja psyykkisiin ongelmiin	tiedettävä, millaisia psyykkisiä ongelmia, kriisejä ja mielenterveyshäiriöitä ihmisellä voi olla sekä tiedettävä mistä niihin saa apua ja neuvoja	tiedettävä, millaisia psyykkisiä ongelmia, kriisejä ja mielenterveyshäiriöitä ihmisellä voi olla, osattava tunnistaa niitä itsessään ja tarvittaessa hakea apua niihin

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Psykologian perusteet
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelija perehtyy oppimisen perusmekanismeihin ja pystyy kehittämään omaa oppimisen taitoaan. Hän hankkii perustietoa havaitsemisesta, ajattelusta, persoonallisuudesta, tunteista ja muista käyttäytymistä säätelevistä tekijöistä. Tämän tiedon avulla hän pystyy ymmärtämään ja selittämään sekä omaa että muiden ihmisten käyttäytymistä. Hän oppii tunnistamaan omia ja toisten tunteita ja asenteita sekä hallitsemaan niitä tilanteen mukaan. Hän osaa soveltaa psykologista tietoa eri tilanteissa ja kykenee kehittämään itsetuntemuksessa. Opiskelija tietää motivaation vaikutuksen ihmisen tavoitteelliseen toimintaan työssä ja vapaa-aikana. Hän tietää motivaation ylläpitämisestä ja edistämisestä.
Keskeinen sisältö	Oppiminen Ajattelu Havaitseminen Persoonallisuuden ja minän kehittyminen Tunteiden hallinta Toiminnan tavoitteellisuus Motivaatio Samaistuminen ja sitoutuminen sosiaalisina ilmiöinä
Toteutustapa	Lähiopetustunnit Oppimistehtävät
Kytkenät muihin opintoihin	Ammattialojen mukaan soveltaen
Arvioinnin toteutus	Arvioidaan T1-K5. Arvosana muodostuu oppimistehtävien ja/tai kokeen perusteella. Arvioijana opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on osattava oppimistapahtumaan vaikuttavat keskeiset tekijät ja ymmärrettävä omien oppimistaitojen kehittämisen tärkeiden</p> <p>tiedettävä psykologiset käsitteet ja ymmärrettävä, mitä ne tarkoittavat</p> <p>pyrittävä lisäämään itsetuntemustaan ja ymmärtämään omaa käyttäytymistään</p> <p>tiedettävä motivoituneeseen toimintaan vaikuttavat perusasiat</p>	<p>Opiskelijan on osattava oppimistapahtumaan vaikuttavat keskeiset tekijät ja ymmärrettävä oppimistaitojen kehittämisen tärkeiden ja pystyttävä ohjattuna kehittämään omaa oppimisen taitoaan</p> <p>tiedettävä psykologiset käsitteet, ymmärrettävä ne ja osattava käyttää niitä</p> <p>ymmärrettävä havaitsemisen, ajattelun, persoonallisuuden, tunteiden ja muiden käyttäytymistä säätelevien tekijöiden merkityksen ihmisen käyttäytymiselle sekä kyettävä tunnistamaan omia tunteitaan ja asenteitaan</p> <p>ymmärrettävä motivaation vaikutus ihmisen tavoitteelliseen toimintaan, tiedettävä motivaation ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä samaistumisen merkityksestä ihmisen toiminnalle</p>	<p>Opiskelijan on osattava ja ymmärrettävä oppimistapahtuman keskeiset mekanismit ja pystyttävä aktiivisesti kehittämään omaa oppimisen taitoaan</p> <p>tiedettävä psykologiset käsitteet, ymmärrettävä ne ja osattava käyttää soveltaen niitä eri tilanteissa</p> <p>ymmärrettävä havaitsemisen, ajattelun, persoonallisuuden, tunteiden ja muiden käyttäytymistä säätelevien tekijöiden merkityksen ihmisen toiminnalle ja kyettävä selittämään ihmisen käyttäytymistä niiden avulla sekä kyettävä tunnistamaan omia ja toisten tunteita sekä asenteita sekä hallitsemaan niitä tilanteen mukaan</p> <p>ymmärrettävä motivaation vaikutus ihmisen tavoitteelliseen toimintaan ja tiedettävä sen ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä osattava soveltaa sitä omaan toimintaansa sekä ymmärrettävä samaistumisen merkitys ihmisen toiminnalle</p>

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Ammatti- ja työpsykologia
Laajuus	1 ov
Tavoitteet	Opiskelija perehtyy ryhmän ja tiimin toimintaan vaikuttaviin tekijöihin ja osaa soveltaa psykologista tietoa ryhmän ihmissuhteista ja vuorovaikutuksesta asiakaspalvelussa ja muussa vuorovaikutuksessa. Hän ymmärtää työpaikan ihmissuhteiden ja ilmapiirin merkityksen sekä osaa toimia erilaisissa rooleissa yhteistyökykyisesti. Lisäksi hän kykenee toimimaan erilaisten ihmisten kanssa työyhteisössä. Hän tunnistaa erilaisia johtamistapoja ja työkuultuureja ja osaa toimia niiden mukaan. Hän oppii, miten sitoudutaan työhön ja samaistutaan ryhmään. Opiskelija tietää psyykkiseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä. Hän osaa huolehtia omasta psyykkisestä työ- ja toimintakyvystään, ylläpitää sitä ja ehkäistään sen heikkenemistä. Hän tietää omaan jaksamiseensa vaikuttavista psyykkisistä tekijöistä ja osaa välttää jaksamista uhkaavia tekijöitä. Hän tietää, millaisia psyykkisiä ongelmia, kriisejä ja mielenterveyshäiriöitä ihmisellä voi olla, osaa tunnistaa niitä itsessään ja osaa tarvittaessa hakea apua niihin.
Keskeinen sisältö	Työpaikan, ryhmän ja tiimin vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidot Johtamistavat ja erilaiset työkuultuurit ja niiden vaikutus toimintaan Psyykkisen työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen Samaistuminen ja sitoutuminen sosiaalisina ilmiöinä Elämänhallinta Työssäjaksaminen Stressinhallinta
Toteutustapa	Lähiopetustunnit Oppimistehtävät
Kytkenät muihin opintoihin	Ammattialojen mukaan soveltaen
Arvioinnin toteutus	Arvioidaan T1-K5. Arvosana muodostuu arvioitavan oppimistehtävän ja/tai kokeen perusteella. Arvioijana opettaja.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava käyttää psykologista tietoa asiakaspalvelussa, työryhmässä ja tiimeissä sekä muussa vuorovaikutuksessa	Opiskelijan on osattava käyttää psykologista tietoa asiakaspalvelussa, työryhmässä ja tiimeissä sekä muussa vuorovaikutuksessa sekä tunnistettava erilaisia johtamistapoja ja työkuultuureja	Opiskelijan on osattava käyttää psykologista tietoa soveltaen asiakaspalvelussa, työryhmässä ja tiimeissä sekä muussa vuorovaikutuksessa, tunnistettava erilaisia johtamistapoja ja työkuultuureja ja osattava toimia niiden mukaan sekä ymmärrettävä työpaikan ihmissuhteiden dynamiikkaa ja osattava toimia erilaisissa

tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön sitoutumiseen ja ryhmään samaistumiseen	tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön sitoutumiseen ja ryhmään samaistumiseen sekä ymmärrettävä niiden merkitys työyhteisön toiminnalle	rooleissa yhteistyökykyisesti tiedettävä, mitkä tekijät vaikuttavat työhön sitoutumiseen ja ryhmään samaistumiseen, ymmärrettävä niiden merkitys työyhteisön toiminnalle sekä osattava toimia itse sitoutumista ja samaistumista edistävästi
tiedettävä psyykkiseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä ja kuinka omaa toimintakykyä voidaan pitää yllä	tiedettävä psyykkiseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä ja osattava huolehtia omasta psyykkisestä hyvinvoinnistaan	tiedettävä psyykkisen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä, osattava huolehtia omasta työ- ja toimintakyvystään, ylläpitää sitä ja ehkäistä sen heikkenemistä sekä oltava tietoinen omaan jaksamiseensa vaikuttavista tekijöistä ja osattava välttää niitä
tiedettävä, mistä saa apua, tietoja ja neuvoja psyykkisiin ongelmiin	tiedettävä, millaisia psyykkisiä ongelmia, kriisejä ja mielenterveyshäiriöitä ihmisellä voi olla sekä tiedettävä, mistä niihin saa apua ja neuvoja	tiedettävä, millaisia psyykkisiä ongelmia, kriisejä ja mielenterveyshäiriöitä ihmisellä voi olla, osattava tunnistaa niitä itsessään ja tarvittaessa hakea apua niihin

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	YRITYSTOIMINTA
Laajuus	1-3ov
Yleistavoitteet	Opiskelija ymmärtää yrittäjyyden työllistymismahdollisuutena. Opiskelija osaa suhtautua yrittäjyyteen oikein sekä oppii jäsentämään omaa työtään.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	- Yrityksen perustamiseen liittyvät prosessit ja perus toiminnot - yritystoiminnan merkitys yhteiskunnassa - asiakas palvelu - yrityksen talous
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Aktiivinen osallistuminen opetukseen, oppimistehtävät ja tentit. Opiskelijan itsearviointi ja kokonaisuutta opettavat opettajat.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava tunnistaa yritystoiminnan peruskäsitteet ja hahmottaa yrityksen perustoiminnot	Opiskelijan on osattava yritystoiminnan peruskäsitteet hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät ja toimintaprosessit	Opiskelijan on osattava yritystoiminnan peruskäsitteet ja soveltaa niitä omalle ammattialalleen hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät ja toimintaprosessit sekä toimintojen vaikutus kannattavuuteen
tietää yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat	laatia ohjatusti yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat	laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat itsenäisesti
kuvata yritystoiminnan ja yrittäjyyden merkitys yhteiskunnalle	hahmottaa yritystoiminnan ja yrittäjyyden omassa ammatissaan	ymmärtää yritystoiminnan ja yrittäjyyden omassa ammatissaan

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Yritystoiminta 1
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	- Opiskelija osaa yritystoiminnan peruskäsitteet ja hänen on oppii hahmottamaan yritystoimintaa oman ammattialansa näkökulmasta. - Opiskelijan osaa eri yritysmuodot ja yritysmuodon valintakriteerit. - Opiskelijan osaa eri yritysmuotojen perustamiseen liittyvät asiakirjat. - Opiskelijan osaa toimia kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	- Yritystoiminnan perustoiminnot ja toimintaprosessit - Yritystoiminnan merkitys yhteiskunnassa - Yrityksen perustaminen - Yritysmuodot ja niiden merkitys yritystoiminnassa - Yrityksen kokonaisrahoitus

	- Kestävä kehitys yritystoiminnassa
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Tentit, oppimistehtävät ja aktiivinen osallistuminen opetukseen. Itsearviointi, vertaisarviointi ja opettaja (opettajan valinnan mukaan) Tenttien ja oppimistehtävien hyväksytysti suorittaminen

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osatta va tunnistaa yritystoiminnan peruskäsitteet hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät tietää yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat selvittää ohjatusti yritystoiminnan ympäristövaikutuksia	Opiskelijan on osattava yritystoiminnan peruskäsitteet hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät ja toimintaprosessit laatia ohjatusti yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat ottaa huomioon yritystoiminnan ympäristövaikutuksia	Opiskelijan on osattava yritystoiminnan peruskäsitteet ja soveltaa niitä omalle ammattialalleen hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät ja toimintaprosessit sekä toimintojen vaikutus kannattavuuteen laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat itsenäisesti selvittää yritystoiminnan ympäristövaikutuksia omalla alallaan ja ottaa ne huomioon toiminnassaan

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Yritystoiminta 2
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Tavoitteena on, että opiskelija suhtautuu myönteisesti yrittäjyyteen ja hänellä on asenteelliset edellytykset omatoimiseen yrittämiseen. Opiskelija oppii ymmärtämään, että yrittäjyys perustuu kunkin omaan yritteliäisyyteen sekä aktiiviseen ja luovaan toimintaan. Opiskelija oppii perustiedot yritystoiminnasta ja pystyy hahmottamaan yritystoimintaa oman ammattialan ja ammatissa toimimisen näkökulmasta, jolloin hänelle kehittyy realistinen käsitys omista mahdollisuuksistaan oman alansa yrittäjänä.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Yrittäjyys Yrityksen toiminta-ajatus Liiketoimintasuunnitelma Yritysmuodot Perustamistoimet Markkinointi Yrityksen talous
Toteutustapa	Ammattialojen mukaan soveltaen opintosuoritukset, harjoitustyöt, koe, jatkuva näyttö
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialojen mukaan soveltaen
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	opintosuoritukset, harjoitustyöt, koe, jatkuva näyttö opettaja lähiopetukseen osallistuminen säännöllisesti, vaadittujen opintosuoritusten tekeminen, koe

Aarviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on Tiedettävä elinkeinotoimintaan vaikuttavien säännösten keskeinen sisältö. Oma-aloitteisesti osattava arvioida mahdollisuuksiaan toimia yrittäjänä. Osattava ohjatusti kehitellä pienimuotoisia liikeideoita sekä osattava laskea mahdollisen liiketoimintansa tuotot ja kustannukset.	Opiskelijan on tunnettava yrityksen perustamisvaiheet. Opiskelijan on osattava hakea tietoa itsenäisesti yrityksen perustamiseen tarvittavista seikoista.	Opiskelijan on Osattava kehittää ja arvioida erilaisia liikeideoita ja valita niistä itselleen sopiva. Opiskelijan on osattava asettaa liikeidealleen taloudellisia tavoitteita. Opiskelijan osattava laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat. Opiskelijan tulee hallita keskeiset asiakaspalveluun ja myyntiin vaikuttavat näkökohdat. Opiskelijan on osattava kustannuslaskennan perusteet sekä

		tuntea keskeiset laskelmat ja tunnusluvut.
--	--	--

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Yritystoiminta 3
Laajuus	2 ov
Yleistavoitteet	Opiskelijan tulee osata hahmottaa yrityksen perustoiminnot ja toimintaprosessit sidosryhmäajattelun, yrityksen elinkaariajattelun ja yritystoiminnan ominaispiirteet. Opiskelijan osaa toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Yritystoiminnan merkitys yhteiskunnassa Yritystoiminnan ominaispiirteet Yrityksen perustoiminnot ja toimintaprosessit Yrityksen sidosryhmät Kokonaisrahoitus Riskien hallinta Kestävä kehitys yritystoiminnassa Henkilöstöhallinto
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Tentit, oppimistehtävät ja aktiivinen osallistuminen opetukseen. Itsearviointi, vertaisarviointi ja opettaja (opettajan valinnan mukaan) Tenttien ja oppimistehtävien hyväksytyt suorittaminen

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava Ohjatusti yritystoiminnan peruskäsitteet Kuvata yritystoiminnan ja yrittäjyyden merkitys yhteiskunnalle Hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät Selvittää yrityksen kokonaisrahoituksen muodostuminen ja tuntee joitakin yrityksen rahanlähteitä Selvittää yrityksen yritystoiminnan ympäristövaikutuksia Tunnistaa tavanomaisempia yritystoiminnan liike- ja vahinkoriskejä Työsuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet ja osata toimia niitä noudattaen Tunnistaa yrityksen tyypillisimmät sidosryhmät	Opiskelijan on osattava Osattava yritystoiminnan peruskäsitteet Kuvata yritystoiminnan ja yrittäjyyden merkityksen yhteiskunnalle liiketaloudessa vakiintunein käsittein Hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät ja toimintaprosessit Selvittää yrityksen kokonaisrahoituksen muodostuminen ja selvittää yrityksen rahanlähteet ja rahan käyttö Selvittää yritystoiminnan ympäristövaikutuksia ja toimia ympäristövaikutukset huomioiden Tunnistaa yritystoiminnan liike- ja vahinkoriskejä ja toimia niiden hallitsemiseksi Sidosryhmäajattelu ja pohtia verkostoitumisen etuja yrityksen kannalta ja tuntee joitakin verkostoitumismuotoja Yrityksen elinkaariajattelun ja jatkuvuuden merkitys Työyhteisöön liittyvät oikeudet ja velvollisuudet ja toimia niitä noudattaen	Opiskelijan on osattava Yritystoiminnan peruskäsitteet ja soveltaa niitä Kuvata yritystoiminnan ja yrittäjyyden merkitys yhteiskunnalle liiketaloudessa vakiintunein käsittein Hahmottaa yrityksen perustoiminnot sekä niiden päätehtävät ja toimintaprosessit sekä toimintojen vaikutuksen kannattavuuteen Selvittää yrityksen kokonaisrahoituksen muodostuminen ja selvittää yrityksen rahanlähteet sekä rahan käytön ja rahoituksen ongelmat pääpiirteissään Selvittää yritystoiminnan ympäristövaikutuksia toimia ympäristövaikutukset huomioiden Tunnistaa yritystoiminnan liike- ja vahinkoriskejä ja toimia niiden hallitsemiseksi Sidosryhmäajattelu ja pohtia verkostoitumisen etuja ja tuntee useita verkostoitumistapoja. Yrityksen elinkaariajattelun ja jatkuvuuden merkitys ja edellytykset Työsuhteisiin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet ja toimia niitä noudattaen ja työyhteisöään kehittämisen ja tukien

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	TERVEYSTIETO, VALINNAINEN
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa vaikuttaa terveystietämiseensä vapaa-aikana ja työympäristössä.
Keskeinen sisältö /Opintojaksot	Terveys ja sen edistäminen. Tavallisimpien kansantautien ehkäisy. Kasvu ja kehitys, ihmissuhteet, mielenterveys ja hyvinvointi. Pakollisen terveystiedon kurssin sisältöjen syventäminen.
Arvioinnin toteutus:	Arviointi aktiivisuuden, harjoitustöiden ja kokeen perusteella.

<ul style="list-style-type: none"> - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset 	
---	--

Tavoitteet ja arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - tiedettävä joitakin kansantauteja ehkäiseviä ja terveyttä edistäviä tekijöitä - ymmärrettävä joidenkin omien elämäntapojen yhteyden terveyteen - tiedettävä ihmissuhteiden merkitys mielenterveydelle ja mainittava joitakin mielenterveyden ongelmien ehkäisykeinoja - suoritettava tunneilla tehtävät harjoitteet - suoritettava loppupentti 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - tiedettävä keskeiset tekijät kansantautien ehkäisyssä ja terveyden edistämässä - pohdittava omien elämäntapojen merkitystä terveydelle ja oltava valmis muuttamaan niitä terveelliseen suuntaan - ymmärrettävä mielenterveyden merkitys itsensä kannalta - tiedettävä yleisimmät mielenterveyden häiriöt ja niiden ehkäisykeinot - suoritettava tunneilla tehtävät harjoitteet hyvin - suorittaa hyvin tai kohtalaisesti annetut tehtävät 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - tiedettävä ja kansantautien yhteydet elämäntapoihin ja toimittava terveyttä edistävästi - osattava perustella omia valintojaan terveyden näkökulmasta - ymmärrettävä myönteisten ihmissuhteiden merkityksen mielenterveydelle itsensä ja ympäristönsä kannalta - toimittava elinympäristössään oman ja muiden ihmisten kannalta terveellä tavalla - tiedettävä yleisimmät mielenterveyden ongelmia ja häiriöitä aiheuttavia tekijöitä sekä niiden ehkäisy- ja hoitokeinoja - suoritettava tunneilla tehtävät harjoitteet kiitettävästi - suorittaa kiitettävästi tai hyvin annetut tehtävät

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	LIIKUNTA
Laajuus	1-3 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa hyödyntää asuin- ja työpaikan liikuntatarjontaa oman hyvinvoinnin sekä toiminta- ja työkykyisyyden edistämiseksi niin opiskelun kuin työnteon aikana..
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Liikunnan harjoittaminen erilaisissa oppimisympäristöissä vuodenaikojen ja opintojen jaksotusten mukaisesti. Vaihtoehtoisin liikuntalajeihin tutustuminen. Vaihtoehtoisesti oman liikuntasuunnitelman laatiminen, toteuttaminen ja seuranta opettajan harkinnan mukaan.
Arvioinnin toteutus:	Arvosana muodostuu aktiivisuudesta, asenteesta, taidosta, fyysisestä kunnosta ja yhteistyökykyisyydestä. Opettaja arvioi.
<ul style="list-style-type: none"> - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset 	Vaadittaviin suorituksiin kuuluvat fyysisen kunnan testit.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osallistuttava järjestettyyn opetuksen asianmukaisin välinein ja varustein - suoritettava omien edellytysten mukaiset liikuntasuoritukset opettajan opastuksella - osoitettava kiinnostusta omien liikunnallisten tietojen, taitojen ja fyysisen kunnan kehittämiseen - oltava halua toimia ryhmässä ja oppia ryhmätoiminnan periaatteet - suorittaa annetut tehtävät 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - osoitettava kiinnostusta terveysliikunnan myönteisiä vaikutuksia kohtaan - osoitettava kiinnostusta oman fyysisen kunnan ja liikuntataitojen ja tietojen kehittämiseen - oltava liikunnallisilta taidoiltaan ja fyysisen kunnan osalta hyvä tai kohtalainen - omattava riittävä fyysinen toimintakyky jokapäiväisestä elämästä selviämiseen - osaa ryhmätoiminnan perusperiaatteet - suorittaa hyvin tai kohtalaisesti annetut tehtävät 	<p>Opiskelijan on</p> <ul style="list-style-type: none"> - ymmärrettävä terveysliikunnan myönteinen merkitys omalle hyvinvoinnille ja aktiivisesti toteutettava sen periaatteita - oltava liikunnallisilta tiedoiltaan, taidoiltaan ja fyysisen kunnan osalta kiitettävä tai hyvä - asennoiduttava erittäin myönteisesti liikunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin - oltava kiinnostunut käyttämään (ja myös käyttää itseään kehittäen) yhteiskunnan tarjoamia vapaa-ajan liikuntamahdollisuuksia - kykenee toimimaan itsenäisesti - osaa toimia ryhmässä sen henkeä rakentavasti - suorittaa kiitettävästi tai hyvin annetut tehtävät

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Terveysliikunta
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija osaa hyödyntää asuin- ja työpaikan terveystarjontaa oman hyvinvoinnin sekä toiminta- ja työkykyisyyden edistämiseksi sekä opiskelun että työnteon aikana..
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Toiminta- ja työkykyä edistävän terveystarjontaan eri muotoihin tutustuminen erilaisissa oppimisympäristöissä vuodenaikojen ja opintojen jaksotusten mukaisesti.
Arvioinnin toteutus: - arvosanan muodostuminen - arvioijat - vaadittavat suoritukset	Oppiminen tapahtuu kontaktiopetuksessa, ja arviointi jatkuvan seurannan pohjalta. Arvioinnissa huomioidaan aktiivisuus ja asenne sekä fyysinen kuntoisuus ja yhteistyökykyisyys. Arvioinnin suorittaa opettaja. Vaadittaviin suorituksiin kuuluvat fyysisen kunnan testit.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osallistuttava järjestettyyn opetukseen asianmukaisin välinein ja varustein	Opiskelijan on osoitettava kiinnostusta terveysliikunnan myönteisiä vaikutuksia kohtaan	Opiskelijan on - ymmärrettävä terveysliikunnan myönteinen merkitys omalle hyvinvoinnille ja aktiivisesti toteutettava sen periaatteita
suoritettava omien edellytysten mukaiset liikuntasuoritukset opettajan opastuksella	osoitettava kiinnostusta oman fyysisen kunnan ja liikuntataitojen ja -tietojen kehittämiseen	oltava liikunnallisilta tiedoiltaan, taidoiltaan ja fyysisen kunnan osalta kiitettävä tai hyvä
osoitettava kiinnostusta omien liikunnallisten tietojen, taitojen ja fyysisen kunnan kehittämiseen	oltava liikunnallisilta taidoiltaan ja fyysisen kunnan osalta hyvä tai kohtalainen omattava riittävä fyysinen toimintakyky jokapäiväisestä elämästä selviämiseen	asennoituttava erittäin myönteisesti liikunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin oltava kiinnostunut käyttämään (ja myös käyttämään itseään kehittämällä) yhteiskunnan tarjoamia vapaa-ajan liikuntamahdollisuuksia
oltava halua toimia ryhmässä ja oppia ryhmätoiminnan periaatteet suorittaa annetut tehtävät	osaa ryhmätoiminnan perusperiaatteet	kykenee tarvittaessa toimimaan itsenäisesti
	suorittaa hyvin tai kohtalaisesti annetut tehtävät	osaa toimia ryhmässä sen henkeä rakentavasti suorittaa kiitettävästi tai hyvin annetut tehtävät

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Talviliikunta
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija oppii lajitaitoja, kokee ulkoliikunnan mielekkäänä ja saa fyysistä rasitusta. Opiskelija oppii käyttämään lähiympäristön liikuntamahdollisuuksia hyväkseen sekä löytää oman tavan harrastaa talvilajeja.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Koulun mahdollisuuskisen ja opiskelijaryhmän valintojen mukaan, hiihto, luistelu, jääpelit ja laskettelu. Lajikohtaiset perustekniikat ja taidot. Fyysisen kunnan kohotus.
Toteutustapa	Lähiopetustunnit Opintosuoritukset
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Opiskelijan liikunnallisuuden lisääminen
Arvioinnin toteutus: -arvosanan muodostuminen -arvioijat - vaadittavat suoritukset	-vaadittavat opintosuoritukset, jatkuva näyttö -opettaja -lähiopetukseen osallistuminen säännöllisesti.

Aarviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on -opittava perustaidot ja tiedot -pystyttävä sekä itsenäiseen että ryhmätyöskentelyyn.	Opiskelijan on -omattava hyvät lajitaidot ja tiedot. -oltava asenteeltaan positiivinen, yritteliäs ja aktiivinen.	Opiskelijan on -hallittava useimmat lajit. -oltava vastuullinen sekä itseään että muita kohtaan.
-osallistuttava asiallisilla varusteilla tunneille.		-osattava käyttää paikkakunnan liikuntapalveluita.
-pystyttävä noudattamaan annettuja aikatauluja		-pystyttävä kehittämään omaa kuntoa.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Joukkue- ja mailapelit
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Opiskelija kokee yhdessä pelaamisen iloa, nauttii taidoista ja fyysisestä ponnistelusta sekä sisäistää reilun pelin periaatteet. Opiskelija oppii kurssiin kuuluvien pallopelien perusteet ja säännöt.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Jalkapallo, koripallo, lentopallo, käsipallo, sähly, salibandy. Sulkapallo ja tennis. Lajiharjoitteet, lajien erityispiirteet, pelikäsityksen kehittyminen ja sääntöjen oppiminen.
Toteutustapa	Lähiopetustunnit, pelit Opintosuoritukset
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	peruskurssien taitojen ja tietojen syventäminen
Arvioinnin toteutus: -arvosanan muodostuminen -arvioijat -vaadittavat suoritukset	-vaadittavat opintosuoritukset, koe, jatkuva näyttö -opettaja -lähiopetukseen osallistuminen säännöllisesti

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on pystyttävä osallistumaan peleihin oppien säännöt ja noudattamaan niitä. Asusteet on oltava lajiin sopivat.	Opiskelijan on -omattava hyvät pelitaidot ja tiedot. -oltava aktiivinen ja kannustava pystyttävä toimimaan ryhmässä ja omatoimisesti.	Opiskelijan on -hallitsee useimpien pelien perusteet ja pystyy toimimaan tuomarina tarvittaessa.

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	TAIDE JA KULTTUURI, VALINNAINEN
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	Yksilö toimii monikulttuurisessa yhteiskunnassa työntekijänä ja yhteiskunnan jäsenenä. Työelämässä tarvitaan eri kulttuurien, erityisesti eurooppalaisen kulttuurin, taiteen vuorovaikutuksellisuuden ja käden taitojen ymmärtämistä. Kansainvälistyvään yritystoimintaan kuuluu kansallisen kulttuurin syvä tuntemus ja tietoja muista kulttuureista. Kulttuurien ytimessä on aina taide. Taito- ja taideaineen opinnot ovat tärkeitä ammatillisuuden saamiseksi ja luovan persoonallisuuden monipuolisuuden kehittämiseksi. Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää taiteen merkityksen omassa elämässään ja tuntee sen ilmenemismuotoja monikulttuurisessa yhteiskunnassa. Hänen tulee tiedostaa esteettisen, visuaalisen ja auditiivisen ilmeen merkitys sekä miten niitä voi hyödyntää ja kehittää taiteessa sekä omassa ammatissa. Opiskelijan tulee osata hankkia tietoa eri lähteistä ja hänen tulee osata muodostaa niistä kokonaisuuksia. Opiskelijan on osattava hyödyntää ammattialansa perinteitä. Hänen on osattava ottaa huomioon omassa toiminnassaan asiakkaan kulttuuriin liittyviä arvoja, jolloin hänen tulee olla tietoinen, että taide ilmenee eri kulttuureissa erilaisena. Opiskelijan tulee osata suunnitella ja tehdä omien ajatuksiensa ja mielikuviansa avulla jokin taiteen tai taiteiden tuotos. Materiaalien valinnassa ja työskentelyssä hänen on osattava ottaa huomioon ekologisen kestävyuden ja taloudellisen työskentelyn vaatimuksia. Opiskelijan on osattava kriittisesti arvioida omaa ja muiden työskentelyä ja tuotoksia ja käyttää saamaansa palautetta työskentelynsä kehittämiseen. Opiskelijan oman taideharrastuksen sisäistäminen.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Taide ja kulttuuri 1 ov / Pakollisten opintojen valinnaiset lisäopinnot
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialojen mukaan soveltaen
Arvioinnin toteutus: -arvosanan muodostuminen -arvioijat -vaadittavat suoritukset	- arvosana muodostuu: jatkuva näyttö, vaadittavat opintosuoritukset ja harjoitustyöt, koe -opettaja / opiskelijan itsearviointi -lähiopetukseen osallistuminen säännöllisesti, vaadittavien opintosuoritusten, harjoitustehtävien ja kokeen suorittaminen

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on saavutettava osittain oppimäärän tavoitteet ja ymmärrettävä taide- ja kulttuuri-	Opiskelijan on saavutettava pääosin oppimäärän tavoitteet ja ymmärrettävä taide- ja kulttuuri-	Opiskelijan on saavutettava oppimäärälle asetetut kokonaistavoitteet ja osoitettava aktiivista

<p>riarvojen tärkeys ammatissa ja yhteiskunnassa</p> <p>tiedollisella alueella ymmärrettävä taiteen ja kulttuurin käsitteitä ja kyettävä ohjattuna hankkimaan tietoa ja muodostaa niistä yksinkertaisia kokonaisuuksia</p> <p>pystyttävä tuottamaan ohjatusti omia tuotoksia taiteessa ja kulttuurissa</p> <p>ymmärrettävä esteettisten arvojen merkitys taiteessa ja omassa ammatissa</p> <p>osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaadittavat opintosuoritukset.</p>	<p>tuurikysymysten yleisiä merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta</p> <p>tiedollisella alueella ymmärrettävä taiteen ja kulttuurin käsitteitä ja kyettävä hankkimaan ohjatusti uutta tietoa ja muodostaa niistä kokonaisuuksia</p> <p>-pystyttävä tuottamaan hyviä tuotoksia ja esityksiä taiteessa ja kulttuurissa</p> <p>-osattava soveltaa esteettisiä arvoja taiteessa ja omassa ammatissaan</p> <p>osattava antaa kritiikkiä omista ja muiden tuotoksista ja kehittää omia tuotoksiaan kritiikin perusteella</p> <p>osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaadittavat opintosuoritukset.</p>	<p>kiinnostusta ja osallistumista taide- ja kulttuurikysymyksiin</p> <p>tiedollisella alueella oltava selvillä taiteen ja kulttuurin käsitteistä ja kyettävä hankkimaan itsenäisesti uutta tietoa ja muodostaa niistä kiitettäviä kokonaisuuksia</p> <p>pystyttävä itsenäisesti tuottamaan laadukkaita tuotoksia ja esityksiä taiteen ja kulttuurin parissa</p> <p>kyettävä soveltamaan taide- ja kulttuurioppimäärän sisällöstä osa-alueita oman koulutusalan käytäntöön ja ymmärrettävä esteettisten arvojen merkitys taiteessa ja omassa ammatissaan</p> <p>osattava kriittisesti eritellä oppimäärään kuuluvia ilmiöitä sekä kyettävä esittämään kritiikkiä omista ja muiden tekemistä töistä</p> <p>osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaadittavat opintosuoritukset.</p>
--	---	---

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	KULTTUURIEN TUNTEMUS
Laajuus	1 ov
Yleistavoitteet	<p>Opiskelijan on oltava selvillä siitä, että kulttuurisia tietoja - ja taitoja tarvitaan kaikissa sosiaalisissa tilanteissa. Kulttuurien tunteminen lisää kykyä ymmärtää myös omaa kulttuuriaan ja käyttäytymistään.</p> <p>Opiskelija on selvillä siitä, miten ihmisten päivittäinen toiminta eroaa eri kulttuureissa. Tähän kuuluvat esim. tutustuminen, tervehtiminen, vieraiden vastaanotto, fyysinen reviiiri, sopivuuden rajat keskusteltaessa sekä miesten ja naisten erilaiset roolit. Hänen tulee tuntea myös pukeutumiseen ja käyttäytymiseen liittyviä ohjeita, sääntöjä ja menettelytapoja. Hänen on osattava toimia eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa niin kotonaan kuin työympäristössään.</p> <p>Opiskelijan on osattava esittää toisten kulttuurien edustajille maansa kulttuuripiirteitä, kuten keskeistä historiaa, nähtävyyksiä, taiteita, urheilusaavutuksia ja viihdettä sekä tarkemmin oman alansa taitoja, työtapoja saavutuksia.</p> <p>Opiskelijan tulee tuntea oman ammattialansa erikoispiirteitä omassa maassaan ja muissa maissa.</p>
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	<p>-käyttäytyminen ja pukeutuminen eri tilanteissa sekä työtovereiden, asiakkaiden ja vieraiden kohtaaminen</p> <p>-organisaatioympäristön ja tehtävän mukaan joustava käyttäytyminen</p> <p>-tavallisimpien oman maansa kulttuuripiirteiden tietämys, tunnistaminen ja esitleminen</p> <p>-Suomen ja lähimaiden keskeisen kulttuurihistorian ja nykytilanteen tunteminen ja vertaileminen</p> <p>-oman ammattialan erikoispiirteiden tunteminen ja kyky kertoa ne ulkomaalaisille</p>
Toteutustapa	Lähiopetustunnit Opintosuoritukset ja harjoitustehtävät
Kytkenät muihin opintokokonaisuuksiin	Ammattialojen mukaan soveltaen
Arvioinnin toteutus:	
-arvosanan muodostuminen -arvioijat - vaadittavat suoritukset	-vaadittavat opintosuoritukset, harjoitustyöt, koe, jatkuva näyttö -opettaja -lähiopetukseen osallistuminen säännöllisesti, vaadittavien opintosuoritusten- ja kokeen suorittaminen

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on -osattava ohjattuna etsiä tietoa eroista ihmisten päivittäisessä toiminnassa Suomessa ja joissakin muissa maissa	Opiskelijan on -ymmärrettävä normaaliin kanssakäymiseen liittyvää tapakulttuuria ja osattava toimia vieraasta kulttuurista tulevien	Opiskelijan on -osattava toimia eri kulttuurista tulevien ihmisten kanssa ja ymmärrettävä normaaliin kanssakäymiseen liittyvä tapa-

<p>-pystyttävä kohtaamaan myös ulkomaalaiset työtoverit, asiakkaat ja vieraat.</p> <p>-osattava kertoa ulkomaalaisille vieraille joitakin keskeisiä asioita Suomesta ja ammattialastaan</p> <p>-osattava hakea ohjattuna tietoa vieraista maista ja niiden kulttuurista</p> <p>-osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaaditut opintosuoritukset.</p>	<p>ihmisten kanssa</p> <p>-tunnettava ammattialansa perinteitä ja Suomen keskeisiä kulttuuripiirteitä ja osattava esittää niitä toisen kulttuurin edustajille</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ -osattava hakea omatoimisesti tietoa Suomen- ja muiden maiden kulttuureista sekä tunnistettava tuotteista ja työtavoista eri maista olevia kulttuuripiirteitä <p>-osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaaditut opintosuoritukset.</p>	<p>kulttuuri, myöskin kirjoittamattomat säännöt ja menettelyt</p> <p>-on oltava selvillä siitä, miten ihmisten päivittäinen toiminta eroaa eri kulttuureissa. Tähän kuuluvat esim. tutustuminen, tervehtiminen, vieraiden vastaanotto, fyysinen reviiiri, sopivuuden rajat keskusteltaessa sekä miesten ja naisten erilaiset roolit. Hänen tulee tuntea myös pukeutumiseen ja käyttäytymiseen liittyviä ohjeita, sääntöjä ja menettelytapoja. Hänen on osattava toimia eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.</p> <p>- on osattava esittää toisten kulttuurien edustajille maansa kulttuuripiirteitä, kuten keskeistä historiaa, nähtävyyksiä, taiteita, urheilusaavutuksia ja viihdettä sekä tarkemmin oman alansa taitoja, työtapoja ja innovatiivisia saavutuksia.</p> <p>-tunnettava oman ammattialansa erikoispiirteitä omasta maastaan ja joistakin muista maista.</p> <p>-osallistuttava säännöllisesti opetukseen ja tehtävä vaaditut opintosuoritukset.</p>
---	---	---

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

AMMATILLISET OPINNOT

Opintokokonaisuus	LIIKETALOUS JA HALLINTO
Laajuus	40 ov
Yleistavoitteet	<p>Opintokokonaisuuden tavoitteena on: antaa laaja-alaiset valmiudet toimia kaikissa liiketaloudellista osaamista vaativissa yleistehävissä, kuten asiakaspalvelussa ja toimistopalvelussa eri elinkeinoelämän toimialoilla antaa valmiudet osata toimia erilaisissa ympäristöissä ja muuttuvissa oloissa tarjota opiskelijalle yleistä liiketaloudellista osaamista, hyvät yhteistyö- ja kommunikatiotaidot, kielitaitoa ja tietoteknistä sekä talouden ja kannattavuuden osaamista antaa valmiudet toimia joustavasti ja luovuutta käyttäen tilanteiden ja asiakkaiden vaatimalla tavalla antaa valmiudet ottaa toiminnassaan huomioon keskeinen yritystoimintaan liittyvä lainsäädäntö ja kestävä kehityksen periaatteet ja osattava toimia niiden edellyttämällä tavalla tarjota opiskelijalle yritystoiminnassa tarvittavat perusvalmiudet toimimiseen ammatinharjoittajana kaupan ja hallinnon ammattitaitoa vaativassa tehtävässä</p>
Keskeinen sisältö/ Opintojaksot	<p>Liiketoiminta 9 ov Asiakaspalvelu ja markkinointi 8 ov Taloushallinto 9 ov Toimistopalvelu ja tietohallinto 8 ov</p>
Työssäoppiminen	<p>Työssäoppimisen keskeinen sisältö muodostuu seuraavista kokonaisuuksista: asiakaspalvelu ja markkinointi, taloushallinnon tehtävien hoito, toimistopalvelut sekä liiketoimintasuunnitelman teko.</p> <p><i>Asiakaspalveluun valmistautuessaan</i> kauppalikkeessä opiskelija huolehtii seuraavista asioista: tuotteita ja palveluita on saatavilla hinnoittelee organisaation tavaroita tai palveluita katetavoitteen mukaisesti. perehtyy meneillään oleviin kampanjoihin ja mainontaan Muussa ympäristössä esimerkiksi tilitoimistossa ja julkishallinnossa opiskelija valmistautuu asiakkaan kohtaamiseen tutustumalla asiakkaan aineistoihin sekä työpaikan organisaatioon ja palvelutarjontaan.</p> <p><i>Asiakaspalvelun myynti tai palvelutapahtuma</i> kauppalikkeessä opiskelija palvelee asiakasta myynti- tai palvelutilanteessa. Muussa ympäristössä esimerkiksi tilitoimistossa opiskelija tekee sovittuja työtehtäviä asiakkaalle ja julkishallinnossa vastaanottaa, tuottaa ja luovuttaa todistuksia ja muita asiakirjoja.</p> <p><i>Kauppaa/palvelutilannetta päättäessään</i> kauppalikkeessä opiskelija myy tuotteen tai tarjoaa palvelun sekä sopii kaupan ehdoista.</p> <p>Työssäoppimisympäristönä voi olla mikä tahansa ympäristö, jossa on mahdollista tehdä liiketalouden ja hallinnon perustehtäviä: myynti- ja asiakaspalvelu, taloushallinnon ja toimistopalvelun perustehtäviä sekä yrityksessä että julkishallinnon organisaatiossa. Näyttöympäristön tulee kuitenkin mahdollistaa sisäisen tai ulkoisen asiakkaan palvelu, toimiminen tuotteen tai palvelun logistiikkaprosessissa ja tarvittavien toimistotekniikka- ja työvälineohjelmien käyttö sekä tuotettujen asiakirjojen arkistointi.</p> <p>Arviointikriteerit ovat yksityiskohtaisesti esitetty merkonomi tutkinnon näyttöaineistossa ja arviointi suoritetaan esitetyn kriteeristön mukaisesti seuraavista kokonaisuuksista arvosanoilla tyydyttävä – hyvä – kiitettävä.</p> <p>Työssäoppimisjakson arvioinnin suorittaa aina työssäoppimispaikan ohjaaja.</p> <p>Työssäoppiminen on laajuudeltaan 6 opintoviikkoa.</p>
Arvioinnin toteutus	<p>Opintokokonaisuuden arvosana muodostetaan seuraavien arviointien perusteella: opintojaksojen suoritus työssäoppimisen arviointi ammattiosaamisen näytön arvosana Arvioinnin toteutukseen osallistuvat opintojaksojen opettajat, ammattiosaamisen näyttöjen vastaanottajat ja itse opiskelija itsearvioinnin kautta. Näytön arvioijina toimivat työssäoppimissuunnitelmassa nimetyt henkilöt, ammatillisten aineiden opettajat ja työpaikkaohjaajat yhdessä tai erikseen tai oppilaitosnäytössä ammatillisten aineiden opettajat</p>

Opintojen ohjaus	Opintojen ohjaus sisältää ryhmäytymiseen, opiskelutekniikkaan, koulutusohjelman valintaan, ensimmäisen työssäoppimispaikan hakuun ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimiseen liittyviä asioita.
-------------------------	---

Arviointikriteerit

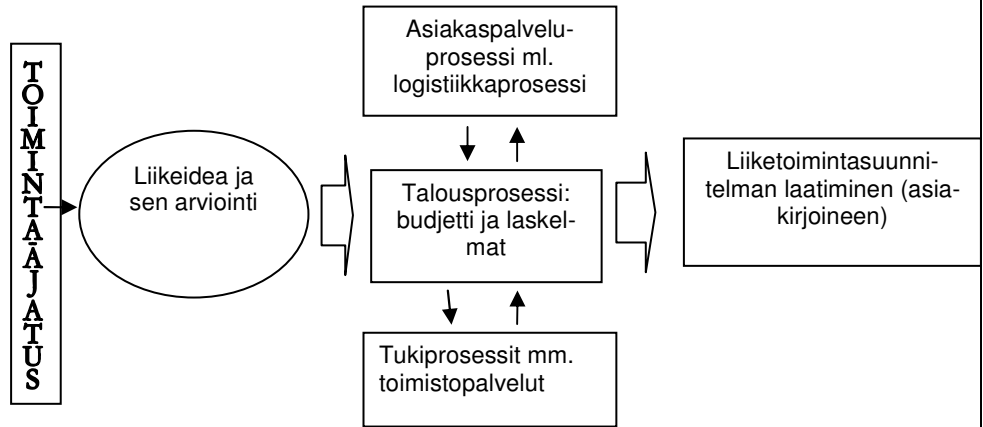
Kiitettävä (K5)	Hyvä (H3)	Tyydyttävä (T1)
<p>Opiskelijan on osattava Liiketoiminta: laatia pienen yrityksen liiketoimintasuunnitelma, jolloin hänen on ymmärrettävä yritystoiminnan ja yrittäjyyden merkitys yhteiskunnalle ja hahmotettava yritys kokonaisuutena sekä osana toimivaa kansantaloutta</p> <p>suhteuttaa oma työnsä osaksi yrityksen tai yhteisön perustoimintoja ja liiketoimintaprosessia. seurata talouden, kansantalouden ja toimialan kehitystä oman yritystoiminnan menestymisen kannalta yhdistää oma toimintansa yrityksen logistiikkaprosessin etenemiseen aina ensimmäisestä asiakaskontaktista siihen, kun asiakkaan suoritus tulee kasaan. toimia työsuhdetta koskevia normeja noudattaen, jolloin hänen on hahmotettava oma asemansa organisaatiossa sekä osattava henkilöstön työsuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. toimia yrittäjämäisesti, taloudellisesti, oma-aloitteisesti ja vastuuntuntoisesti sekä kehittää omaa työtään ja yhteistoimintaa työyhteisön jäsenten kanssa yrityksen eri toimintoihin liittyvä perussanasto toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä, jotta hän osaa esim. esitellä yritystään ja työtään, palvella ja myydä sekä käsitellä asiakirjoja. toimia työssään ja kuluttajana tuotantoa, työllisyyttä ja kansantaloutta edistävästi.</p> <p>seurata sijoittumisalansa kilpailutilannetta ja hyödyntää hankkimiaan tietoja markkinoinnissa. seurata EU-maiden, Suomen lähialueiden tai muiden yhteistyömaiden yhteiskunnallista ja varsinkin taloudellista kehitystä ja ottaa huomioon ne työssään. valita pienelle yritykselle sopiva yritysmuoto ja pystyttävä keskustelemaan asiantuntijan kanssa valinnasta esim. yrityksen perustamistilanteessa, jolloin hänen on tunnettava eri yritysmuodot sekä niiden valintakriteerit selvittää yrityksen rahanlähteet ja rahan käyttö yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyvät yleiset periaatteet. toimia työyhteisöissä muiden kanssa työyhteisön tavoitteiden mukaisesti</p> <p>Asiakaspalvelu ja markkinointi: osaa itsenäisesti hoitaa erilaisia asiakaspalvelutehtäviä menestyksellisesti hallitsee markkinoinnin kokonaisuuden ja yrityksen kohderyhmät</p>	<p>Opiskelijan on osattava laatia ohjattuna pienen yrityksen liiketoimintasuunnitelma, jolloin hänen on ymmärrettävä yritystoiminnan ja yrittäjyyden merkitys yhteiskunnalle ja hahmotettava yritys kokonaisuutena sekä osana toimivaa kansantaloutta</p> <p>suhteuttaa oma työnsä osaksi yrityksen tai yhteisön perustoimintoja seurata talouden, kansantalouden ja toimialan kehitystä yleisellä tasolla</p> <p>toimia tavallisimmissa tilanteissa työsuhdetta koskevia normeja noudattaen, jolloin hänen on hahmotettava oma asemansa organisaatiossa</p> <p>omaa työsuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. toimia taloudellisesti ja vastuuntuntoisesti. perussanasto toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä, jotta hän osaa esim. palvella ja myydä sekä käsitellä asiakirjoja</p> <p>tunnistaa tekijöitä, jotka edistävät tuotantoa, työllisyyttä ja kansantaloutta</p> <p>seurata sijoittumisalansa kilpailutilannetta</p> <p>seurata EU-maiden, Suomen lähialueiden tai muiden yhteistyömaiden yhteiskunnallista ja varsinkin taloudellista kehitystä yleisellä tasolla</p> <p>valita pienelle yritykselle sopiva yritysmuoto perustellusti</p> <p>selvittää yrityksen rahanlähteet ja rahan käyttö yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyvät yleiset periaatteet. toimia työyhteisöissä muiden kanssa työyhteisön tavoitteiden mukaisesti</p> <p>osaa hoitaa itsenäisesti erilaisia asiakaspalvelutilanteita</p>	<p>Opiskelijan on osattava työskennellä tutuissa asiakaspalvelutehtävissä ja työ-yhteisöissä soveltaen niissä keskeistä tuotteita ja palveluja sekä sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä</p> <p>toimia työyhteisön jäsenenä</p> <p>kuvailla kansantalouden yhteydet yrityksen toimintaan, esimerkiksi kilpailuun ja kysyntään liittyen</p> <p>toimia yritystoiminnan kannalta keskeisten viranomaisten kanssa</p> <p>osaa autettuna suoriutua asiakaspalvelutilanteista on tietoinen markkinoinnin kokonaisuus</p>

<p>osaa itsenäisesti myydä ja neuvotella myynti- ja ostotilanteissa osaa itsenäisesti soveltaa tavaroita ja palveluja koskevia määräyksiä osaa itsenäisesti selvittää tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia osaa hyvin asiakaspalvelutilanteissa tarvittavat laskutoimitukset</p> <p>Taloushallinto:</p> <p>osaa toimia taloushallinnon perustehtävissä osaa laskea kauppaliikkeen tavaralle arvonlisäverollisen hinnan katetavoitteen mukaisesti osaa hoitaa pienen yrityksen kotimaan laskutusta ja reskontraa</p> <p>osaa soveltaa palkanlaskentaan liittyviä keskeisiä normeja ja säännöksiä ja laskea pienen yrityksen palkat palkanlaskentaohjelmaa käyttäen osaa hoitaa palkanlaskennassa usein esiintyviä laskenta- ja tilitystehtäviä osaa käsitellä kuukausittain toistuvat tositteet tietotekniikkaa hyödyntäen osaa laatia pienen yrityksen tulos- ja kassabudjetin ja sitä varten osaa selvittää yrityksen rahanlähteet ja rahan käytön osaa laatia pienen yrityksen tilinpäätöksen poistot ja varaston muutos huomioden osaa suunnitella ja seurata yrityksen talouden kehittymistä sekä kytkeä sen yrityksen toimintaprosesseihin tuntee yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyvät yleiset periaatteet osaa arvioida yrityksen verotettavan tulon vaikutuksen yrityksen omistajan verojen määrään</p> <p>Toimistopalvelu ja tietohallinto:</p> <p>käyttää toimistotekniikkaa ja yleisimpiä työvälineohjelmia itsenäisesti tuottaa standardin mukaisia asiakirjoja käyttäen suullisesti ja kirjallisesti hyvää äidinkieltä hoitaa tarvittavaa tiedonhankintaa käytämällä eri tietolähteitä</p> <p>osaa muokata, välittää, tallentaa sekä arkistoida tietoja huomioiden oikeudelliset määräykset hallitsee työssään virustorjunnan ja varmuuskopioinnin. osaa huolehtia työympäristönsä viihtyvyydestä ja ergonomiasta ja toimii ympäristövastuullisesti</p>	<p>tuntee markkinoinnin kokonaisuuden ja yrityksen kohderyhmät</p> <p>osaa myydä ja neuvotella myynti- ja ostotilanteissa osaa soveltaa tavaroita ja palveluja koskevia määräyksiä osaa selvittää tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia osaa asiakaspalvelutilanteissa tarvittavat laskutoimitukset</p> <p>osaa avustetusti toimia yrityksen taloushallinnon perustehtävissä osaa laskea tuotteen arvonlisäverollisen hinnan katetavoitteen mukaisesti osaa ohjeiden mukaan hoitaa pienen yrityksen kotimaan laskutusta ja reskontraa osaa soveltaa palkanlaskentaan liittyviä keskeisiä normeja ja säännöksiä sekä osaa laskea pienen yrityksen palkkoja osaa hoitaa tavallisimmat palkkoihin liittyvät tilitystehtävät osaa käsitellä kuukausittain toistuvat tositteet</p> <p>osaa laatia pienen yrityksen tulos- ja kassabudjetin</p> <p>osaa ohjeiden mukaan laatia pienen yrityksen tilinpäätöksen</p> <p>osaa seurata yrityksen taloutta kannattavuuden näkökulmasta</p> <p>tuntee yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyvät yleiset periaatteet osaa laskea pienen yrityksen verotettavan tulon</p> <p>käyttää toimistotekniikkaa ja yleisimpiä työvälineohjelmia itsenäisesti tuottaa standardin mukaisia asiakirjoja käyttäen suullisesti ja kirjallisesti hyvää äidinkieltä osaa etsiä tarvittavaa tietoa eri tietolähteistä</p> <p>osaa muokata, välittää, tallentaa sekä arkistoida tietoja huomioiden pääpiirteissään oikeudelliset määräykset ymmärtää varmuuskopioinnin ja virustorjunnan merkityksen työssään. osaa huolehtia työympäristönsä viihtyvyydestä ja ergonomiasta.</p>	<p>desta ja tuntee yrityksen kohderyhmiä osaa suorittaa keskeiset laskutoimitukset esim. prosentti ja korkolaskut osaa hinnoitella tuotteet ohjeiden mukaisesti</p> <p>osaa avustaa laskutuksessa, laskujen käsittelyssä sekä reskontran hoitamisessa osaa avustaa palkanlaskennan perustehtävissä kuten kuukausipalkoissa, pidätyksissä ja tilityksissä</p> <p>osaa kirjata tositteista pienen yrityksen toistuvat liiketapahtumat osaa avustaa tulos- ja kassabudjetin sekä budjettivertailun laatimisessa</p> <p>käyttää tietokoneohjelmistoja työssään A-ajokorttia vastaavalla tavalla tuottaa ohjeiden mukaisesti lähetyksellisiä ja standardinmukaisia yleisimpiä asiakirjoja äidinkielellä. arkistoida ja säilyttää tietoja ohjeiden mukaisesti</p>
---	--	---

Hyvä (H4): Opiskelija saavuttaa arviointitason H3 vaatimat asiat ja täyttää osin tason K5 vaatimukset
Tyydyttävä (T2): Opiskelija saavuttaa arviointitason T1 vaatimat asiat ja täyttää osin tason H3 vaatimukset

Näyttö

Keskeinen osaaminen, mikä näytetään

Liiketalouden ja hallinnon näyttöön sisältyvät asiakaspalvelun ja liiketoimintasuunnitelman laadinnan osanäytöt. Taloushallinnon tehtävien sekä tukiprosessien, esimerkiksi toimistopalvelujen, osaamisen osoittaminen sisältyy edellä mainittuihin osanäyttöihin. asiakaspalvelun näyttöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:

- asiakaspalvelu ja markkinointi
- taloushallinnon tehtävien hoito
- toimistopalvelut

Asiakaspalveluun valmistautuminen

Kun opiskelija valmistautuu myyntitilanteeseen tai asiakaspalveluun kauppa- tai palveluyrityksessä, hän huolehtii, että yrityksen tarjonnassa olevia tuotteita ja palveluja on saatavilla. Hän esimerkiksi vastaanottaa tuotteita ja hyllyttää niitä sekä tutustuu liikkeen tuotteisiin tai palveluihin. Opiskelija hinnoittelee tavaroita tai palveluja katetavoitteen mukaisesti. Opiskelija perehtyy meillä oleviin kampanjoihin ja mainontaan. Hän huolehtii palvelutilan siisteydestä ja työturvallisuudesta. Muussa ympäristössä (esimerkiksi toimistossa, kuten tilitoimistossa, ja julkishallinnossa) opiskelija valmistautuu asiakkaan palvelemiseen tutustumalla tietolähteisiin ja asiakkaan aineistoihin sekä työpaikan organisaatioon ja palvelutarjontaan. Hän huolehtii työympäristönsä siisteydestä ja järjestyksestä omalta osaltaan sekä työturvallisuudesta.

Asiakaspalvelutilanteessa toimiminen

Myynti- tai palvelutilanteessa kauppa- tai palveluyrityksessä opiskelija palvelee asiakasta. Opiskelija vastaanottaa asiakkaan, selvittää tämän tarpeet ja esittelee tuotteita tai palveluja. Hän esittelee tarvittaessa erilaisia maksujärjestelyjä sekä opastaa asiakasta ja myy tuotteen tai tuottaa palvelun. Muussa ympäristössä (esimerkiksi toimistossa, kuten tilitoimistossa, ja julkishallinnossa) opiskelija vastaanottaa asiakkaan ja/tai asiakkaan toimeksiannon ja tuottaa asiakkaalle sovitun toimeksiannon mukaisen palvelun asiakirjoineen.

Asiakaspalvelutilanteen päättäminen

Kauppa- tai palvelutilannetta päätettäessä kauppa- tai palveluyrityksessä opiskelija vastaanottaa maksun. Hän ottaa huomioon asiakasryhmän mahdolliset erityissopimukset ja alennukset tai sopii kaupan ehdoista, esimerkiksi maksujärjestelyistä. Hän soveltaa tavaroita ja palveluita koskevia määräyksiä ja suosituksia ja esittelee ne tarvittaessa asiakkaalle. Muussa ympäristössä opiskelija luovuttaa toimeksiannon mukaisen palvelun asiakirjoineen sekä saamansa palautteen mukaisesti joko korjaa tuottamansa palvelun vastaamaan sovitua toimeksiannosta ja/tai arkistoi asiakirjat.

Näyttöympäristö

Näyttöympäristönä voi olla mikä tahansa organisaatio, jossa on mahdollista tehdä liiketalouden ja hallinnon perustehtäviä: myydä, palvella asiakkaita, hoitaa taloushallinnon tehtäviä ja tehdä toimistotöitä. Näyttöympäristönä voi olla esimerkiksi myymälä, toimisto, varasto, kirjasto tai virasto, jossa on mahdollista palvella sisäisiä tai ulkoisia asiakkaita, toimia tuotteen tai palvelun logistiikkaprosessissa sekä käyttää toimistotekniikkaa ja työvälineohjelmia sekä tuottaa ja arkistoida asiakirjoja.

Näyttöympäristölle asetettavat vaatimukset vaihtelevat opiskelijan itselleen asettamien osaamistavoitteiden mukaisesti.

Näytön ajankohta

Toinen opiskeluvuosi, työssäoppimisjakso

Arviointikriteerit

Ammattiosaamisen näyttöissä arvioija seuraa opiskelijan työskentelyä ja tekee siitä huomioita. Koulutuksen järjestäjän hyväksymään opetussuunnitelmaan on kirjattu suunnitelma siitä, miten opintokokonaisuuden ammattiosaamisen näyttö tai näytöt arvioidaan ja mitkä osapuolet näyttöä ohjaavat, seuraavat ja arvioivat. Koulutuksen järjestäjän asettama toimielin hyväksyy ammattiosaamisen näyttöjen arviointisuunnitelmat. Koulutuksen järjestäjä ja opettaja huolehtivat siitä, että ammattiosaamisen näytön arviointi toteutetaan toimielimen hyväksymällä tavalla.

	<p>Ammattiosaamisen näytön jälkeen käydään arviointikeskustelu, johon osallistuvat tavallisesti opettaja, työelämän edustaja ja opiskelija. Arviointikeskustelussa hyödynnetään työssäoppimisen ohjauksessa ja arvioinnissa saatuja kokemuksia. Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa näyttöjen arviointia. Arviointikeskustelussa kukin arvioija tuo esille arviointinsa perusteluineen. Näiden arviointien sekä mahdollisesti asiakkailta ja muilta työntekijöiltä saadun palautteen pohjalta muodostetaan yhteinen näkemys opiskelijan osaamisesta. Ammattiosaamisen näyttöä arvioivien opettajien ja työelämän edustajien tulee olla kyseisen ammattialan asiantuntijoita, jotka toimitse on määrännyt tehtävään. Opiskelijaa arvioidaan suhteessa ennalta asetettuihin tavoitteisiin ja hänen osoittamaansa osaamista verrataan ennalta määriteltyihin arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin.</p> <p>Arvioinnin kohteet ammattiosaamisen näytöissä ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • työprosessin hallinta • työtehtävän hallinta (työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta) • työn perustana olevan tiedon hallinta • työturvallisuuden hallinta • kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen <p>yhteiset painotukset.</p>
--	--

Arviointikriteerit

Arvioinnin kohteet	TYDYTTÄVÄ (T1) Opiskelija	HYVÄ (H3) Opiskelija	KIITETTÄVÄ (K5) Opiskelija
<p>Työprosessin hallinta Asiakaspalvelu Asiakaspalveluun valmistautuminen</p> <p>Palvelutilanteessa toimiminen</p> <p>Asiakaspalvelutilanteen päättäminen</p>	<p>hinnoittelee yrityksen tavarat ohjeiden mukaisesti.</p> <p>työskentelee tutuissa kauppa-liikkeen tai työyhteisön myynti- tai asiakaspalvelutehtävissä.</p> <p>vastaanottaa asiakkaan, selvittää, mitä asiakas tarvitsee, esittelee ja opastaa asiakasta, myy tuotteen tai tarjoaa palvelun.</p> <p>sopii kaupan ehdoista, esimerkiksi maksujärjestelyistä.</p> <p>huolehtii mahdollisista toimituksista ja palvelun tai kaupan jälkitoimenpiteistä.</p> <p>hakee apua reklamaatiotilanteessa.</p>	<p>hinnoittelee yrityksen tavarat katetavoitteiden mukaisesti.</p> <p>palvelee asiakasta erilaisissa myynti- tai palvelutilanteissa.</p> <p>vastaanottaa asiakkaan, selvittää, mitä asiakas tarvitsee, esittelee ja opastaa asiakasta, myy tuotteen tai tarjoaa palvelun.</p> <p>sopii kaupan ehdoista, esimerkiksi maksujärjestelyistä.</p> <p>huolehtii mahdollisista toimituksista ja palvelun tai kaupan jälkitoimenpiteistä.</p> <p>toimii reklamaatiotilanteessa yrityksen käytänteiden mukaisesti.</p>	<p>laskee yrityksen tuotteille arvonlisäverollisen hinnan yrityksen katetavoitteiden mukaisesti.</p> <p>palvelee asiakasta erilaisissa myynti- tai palvelutilanteissa menestyksellisesti.</p> <p>vastaanottaa asiakkaan, selvittää, mitä asiakas tarvitsee, esittelee ja opastaa, myy tuotteen tai tarjoaa palvelun.</p> <p>sopii kaupan ehdoista, esimerkiksi maksujärjestelyistä.</p> <p>huolehtii mahdollisista toimituksista ja palvelun tai kaupan jälkitoimenpiteistä.</p> <p>toimii reklamaatiotilanteessa yrityksen käytänteiden mukaisesti.</p>
<p>Työtehtävän hallinta Työvälineiden ja menetelmien hallinta</p>	<p>käyttää työpaikkansa tavantomaisia työvälineitä, kuten tietokonetta ja ohjelmistoja (tietokoneen A-ajokorttia vastaavalla tavalla), sekä tavantomaista toimitustekniikkaa, esimerkiksi puhelinta, kassakonetta, faksia ja laskinta.</p> <p>käyttää prosentti- ja korkolaskuja työssään esimerkiksi alennuksia laskiessaan tai hinnoitellessaan.</p>	<p>käyttää työpaikkansa työvälineitä, kuten tietokonetta ja ohjelmistoja (tietokoneen A-ajokorttia vastaavalla tavalla), sekä työpaikan laitteita ja koneita.</p> <p>käyttää prosentti- ja korkolaskuja työssään esimerkiksi alennuksia laskiessaan tai hinnoitellessaan.</p>	<p>käyttää itsenäisesti työpaikkansa työvälineitä, kuten tietokonetta ja ohjelmistoja, sekä työpaikan laitteita ja koneita.</p> <p>käyttää keskeisiä yrityksessä tarvittavia laskumenetelmiä siten, että osaa laskea esimerkiksi kauppa-liikkeen tava-</p>

			ralle arvonlisäverollisen hinnan katetavoitteiden mukaisesti, palkkojen laskennassa, alennusten myöntämisessä ja liiketoimintasuunnitelman laskelmissa.
Työturvallisuus Työturvallisuusohjeiden noudattaminen	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa ja toimissaan työyhteisön jäsenenä.	tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja suojautuu niiltä. noudattaa työturvallisuusohjeita esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa. huolehtii omasta, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuudesta eri tilanteissa.	tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja suojautuu niiltä. kehittää työyhteisönsä työturvallisuutta kehittämällä omia työkäytäntöjään ja työympäristöään. huolehtii omasta, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuudesta eri tilanteissa. opastaa muita toimimaan turvallisesti toimiessaan työyhteisönsä jäsenenä työyhteisön tavoitteiden mukaisesti.
Työn perustana olevan tiedon hallinta Asiakaspalvelu	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä.	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja arvonlisäveroihin liittyviä keskeisiä säädöksiä. toimii työpaikkansa logistiikkaprosessissa siten, että tavarat, palvelut ja asiakirjat ovat oikeassa paikassa oikeaan aikaan. selvittää yrityksen markkinoinnin tavoitteita, toimenpiteitä, asiakasryhmiä, tuotteita ja palveluita palvellakseen asiakkaita menestyksellisesti.	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja arvonlisäveroihin liittyviä keskeisiä säädöksiä. yhdistää oman toimintansa yrityksen logistiikkaprosessiin ja toimii siten, että tavarat, palvelut, rahat ja asiakirjat ovat oikeassa paikassa oikeaan aikaan. ottaa huomioon yrityksen markkinoinnin tavoitteita, toimenpiteitä, asiakasryhmiä, tuotteita ja palveluita palvellakseen asiakkaita menestyksellisesti. soveltaa yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyviä yleisiä periaatteita myydessään tuotteita ja palveluita.
Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Oppimistaidot	arvioi työnsä onnistumista.	arvioi itseään ja työnsä onnistumista.	kehittää omaa osaamistaan ja ammattitaitoaan.
Vuorovaikutus- ja viestintätaidot	työskentelee tutuissa vuorovaikutusvaikutustilanteissa esimerkiksi asiakaspalvelussa.	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suullisesti, kirjallisesti ja sähköisesti esimerkiksi asiakkaiden, viranomaisen ja asiantuntijoiden kanssa.
Eettiset ja esteettiset taidot		toimii vastuuntuntoisesti ja noudattaa työssään ammatitietoutta, kuten asiakkaita koskevaa vaitiolovelvollisuutta, tietosuojaa ja kuluttajan suojausäädöksiä. huolehtii työympäristönsä	toimii vastuuntuntoisesti ja noudattaa työssään ammatitietoutta, kuten asiakkaita koskevaa vaitiolovelvollisuutta, tietosuojaa ja kuluttajan suojausäädöksiä. huolehtii työympäristönsä

		viihtyisyydestä.	viihtyisyydestä.
Yhteiset painotukset Kansainvälisyys		selviytyy tutuista asiakaspalvelutilanteista äidinkieltensä lisäksi toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.	käyttää yrityksen eri toimintoihin liittyvää perussanastoa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä esimerkiksi myydessään ja esitellessään tuotteita tai käsitellessään asiakirjoja tai esitellessään yritystään ja työtään.
Kestävä kehitys		selvittää tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia ja soveltaa tietoja myynti- ja asiakaspalvelutilanteissa.	selvittää tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia ja soveltaa tietoja myynti- ja asiakaspalvelutilanteissa.
Yrittäjyys	toimii työssään ohjeiden mukaisesti.	toimii yrityksen tavoitteiden mukaisesti, vastuuntuntoisesti ja oma-aloitteisesti.	toimii taloudellisesti, yrittäjämäisesti, oma-aloitteisesti ja vastuuntuntoisesti.
Laadukas ja asiakaslähtöinen toiminta	toimii organisaation tai yrityksen toimintaperiaatteiden mukaisesti.	palvelee yrityksen ulkoisia ja sisäisiä asiakkaita heidän yksilölliset tarpeensa huomioon ottaen.	hoitaa erilaisia asiakaspalvelutehtäviä menestyksellisesti ja palvelee yrityksen ulkoisia ja sisäisiä asiakkaita heidän yksilölliset tarpeensa huomioon ottaen.
Kuluttajaosaaminen	soveltaa myyntitilanteissa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä.	soveltaa myyntitilanteissa keskeistä tuotteita ja palveluita koskevaa lainsäädäntöä.	soveltaa tavaroita ja palveluita koskevia määräyksiä, esimerkiksi kuluttajansuojalakeja. toimii työssään ja kuluttajana työllisyyttä ja kansantaloutta edistävästi.

Opintojakso	Liiketoiminta
Laajuus	9 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa laatia pienen yrityksen liikeidean ja arvioida sitä, tuotteistaa idean ja suojata sen osaa yrityksen perustamistoimet ja yhtiömuodon valinnan yhtiöoikeuden mukaisesti tehdä sopimusoikeudellisesti päteviä sitoumuksia yrityksen nimissä havainnoida ja tulkita yhteiskunnassa ja markkinoilla tapahtuvia muutoksia ja niiden vaikutusta talouteen ja yritystoimintaan kuvata yrityksen toimintaa ja omaa työtä sekä hoitaa asiakaspalveluprosessin toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.
Keskeinen sisältö	Liiketoiminnan suunnittelu, yrityksen perustaminen, yrittäjyys, kansantalous, yritysjuridiikan perusteet, talousalueet ja markkinoiden kehitys, liiketoiminnan toinen kotimainen ja vieras kieli
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset ja itsenäiset tehtävät, ryhmätyöt
Kytkenät muihin opintoihin	Edeltävät opinnot; yritystieto, yhteiskunta-, yritys- ja työelämäntieto, ruotsin kieli ja englannin kieli
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja tuntiaktiivisuus

Kiitettävä (K5)	Hyvä (H3)	Tyydyttävä (T1)
Opiskelijan on osattava laatia liiketoimintasuunnitelma valiten perustellusti soveltuvin yritysmuoto ja toteuttaa pienimuotoista yritystoimintaa sekä järjestää rahoitus noudattaen voimassa olevaa lainsäädäntöä ja alan	Opiskelijan on osattava laatia ohjattuna liiketoimintasuunnitelma ja tunnistaa eri yritysmuotojen erityispiirteet sekä selvittää yrityksen rahanlähteet ja rahankäyttö ja tunnistaa sitä säätelevät alan yleiset periaatteet ja sovel-	Opiskelijan on osattava tehdä yhteistyötä yritystoiminnan eri sidosryhmien kanssa tunnistaa lainsäädännön velvoitteet koskien esim. tuotteita ja palveluja

<p>yleisiä periaatteita.</p> <p>kuvata yrityksen perustoimintoja ja liiketoimintaprosesseja ja ymmärtää oman työnsä osuuden prosessissa</p> <p>toteuttaa sisäistä yrittäjyyttä ja toimia rakentavasti muiden kanssa työyhteisön tavoitteiden mukaisesti</p> <p>ammattialansa perussanasto ja soveltaa sitä käytännössä toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä</p> <p>tulkita kansantalouden kehitystä ja kilpailutilannetta sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla oman toimialansa ja eri toimintojen kannalta sekä hyödyntää tietoja työssään</p> <p>työsuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet</p>	<p>lettavat lait</p> <p>yrityksen perustoiminnot ja tunnistettava toimintojen väliset yhteydet</p> <p>työskennellä työyhteisössä rakentavasti tavoitteet huomioon ottaen.</p> <p>ammattialansa perussanasto ja käyttää sitä tavallisimmissa tilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä</p> <p>seurata kansantalouden kehitystä ja kilpailutilannetta sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla oman toimialansa osalta sekä hyödyntää tietoja työssään</p> <p>keskeiset työsuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet.</p>	<p>työskennellä tyypillisimmissä sisäisissä ja ulkoisissa asiakas-palvelutehtävissä</p> <p>noudattaa työyhteisön sääntöjä ja ohjeita</p> <p>hahmottaa kansantalouden merkitys yritystoiminnan kannalta</p>
--	---	--

Hyvä (H4): Opiskelija saavuttaa arviointitason H3 vaatimat asiat ja täyttää osin tason K5 vaatimukset

Tyydyttävä (T2): Opiskelija saavuttaa arviointitason T1 vaatimat asiat ja täyttää osin tason H3 vaatimukset

Opintojakso	Asiakaspalvelu ja markkinointi
Laajuus	8 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa: hoitaa erilaisia asiakaspalvelutehtäviä menestyksellisesti, jolloin hän hallitsee markkinoinnin kokonaisuuden myydä ja neuvotella myynti- ja ostotilanteissa soveltaa tavaroita ja palveluja koskevia määräyksiä, esimerkiksi kuluttajasuojalakeja selvittää tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia toimia työssään ja kuluttajana tuotantoa, työllisyyttä ja kansantaloutta edistävästi asiakaspalvelutilanteissa tarvittavat laskutoimitukset
Keskeinen sisältö	Asiakaspalvelun ja markkinoinnin keskeinen käsitteistö Yrityksen sisäiset ja ulkoiset asiakkaat, asiakasryhmittely Asiakaspalvelussa toimiminen ja asiakaspalvelutaidot Tuotteiden ominaisuudet ja ympäristövaikutukset Tavaroita ja palveluja koskeva keskeinen lainsäädäntö Asiakaspalveluun liittyvät laskutoimitukset
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset ja itsenäiset tehtävät, ryhmätyöt
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyö ja tuntiaktiivisuus, asenne

Kiitettävä (K5)	Hyvä (H3)	Tyydyttävä (T1)
<p>Opiskelija: osaa hoitaa erilaisia asiakaspalvelutehtäviä menestyksellisesti Hallitsee markkinoinnin kokonaisuuden Tuntee yrityksen sisäiset ja ulkoiset asiakkaat Osaa myydä ja neuvotella myynti- ja ostotilanteissa Osaa soveltaa tavaroita ja palveluita ja sopimuksia koskevia määräyksiä kuten kuluttajasuojalakeja Osaa selvittää tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia Osaa asiakaspalvelutilanteessa tarvittavat laskutoimitukset Osaa esitellä yritystään ja työtään, palvelua ja myydä sekä käsitellä asiakirjoja toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla Osaa seurata alansa kilpailutilannetta sekä EU-maiden, Suomen lähialueiden</p>	<p>Opiskelija: Osaa hoitaa erilaisia asiakaspalvelutehtäviä Tuntee asiakassuhdemarkkinoinnin periaatteet Tuntee yrityksen sisäiset ja ulkoiset asiakkaat Osaa myydä Osaa soveltaa tavaroita ja palveluita ja sopimuksia koskevia määräyksiä kuten kuluttajasuojalakeja Osaa selvittää myymiensä tuotteiden ominaisuuksia ja ympäristövaikutuksia Osaa suorittaa yleisimmät laskutoimitukset mukaan lukien prosentti- ja korkolaskut Osaa palvella asiakkaita sekä käsitellä tavallisimpia asiakirjoja toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä Osaa seurata alansa kilpailutilannetta</p>	<p>Opiskelija: Osaa työskennellä tutuissa asiakaspalvelutehtävissä Osaa soveltaa keskeistä tuotteita ja palveluja sekä sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä Osaa toimia asiakaspalvelutilanteessa lakien ja kuluttajakaupan säännösten mukaisesti Osaa suorittaa keskeiset laskutoimitukset kuten prosentti- ja korkolaskut</p>

ja yhteistyömaiden taloudellista kehitystä sekä hyödyntää tietoja markkinoinnissa		
---	--	--

Hyvä (H4): Opiskelija saavuttaa arviointitason H3 vaatimat asiat ja täyttää osin tason K5 vaatimukset

Tyydyttävä (T2): Opiskelija saavuttaa arviointitason T1 vaatimat asiat ja täyttää osin tason H3 vaatimukset

Opintojakso	Taloushallinto
Laajuus	9 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa laatia pienen yrityksen kirjanpidon ja tilinpäätöksen tietotekniikkaa hyödyntäen ja jaksotusperiaatteita noudattaen hinnoitella myytävät tuotteet hoitaa pienen yrityksen laskutuksen ja reskontran seurannan Opiskelija osaa laskea pienen yrityksen palkat palkanlaskentaohjelmaa hyödyntäen ja hoitaa niihin liittyvät viranomaisyhteydet sekä soveltaa tarvittavia keskeisiä normeja ja säännöksiä. Opiskelija osaa laatia pienen yrityksen tulos- ja kassabudjetin. Opiskelija osaa laskea pienen yrityksen tuloksesta aiheutuvien verojen määrän.
Keskeinen sisältö	Taloushallinnon tehtävien hoito: Kirjanpidon perusteet Kustannuslaskennan perusteet Verotuksen perusteet Palkanlaskennan perusteet Laskutus, maksuliikenne ja reskontra
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset, tietotekniikan hyödyntäminen
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja jatkuva näyttö tuntiaktiivisuus

Arviointikriteerit

Kiitettävä (K5)	Hyvä (H3)	Tyydyttävä (T1)
Opiskelija osaa toimia taloushallinnon perustehtävissä osaa laskea kauppaliikkeen tavaralle arvonlisäverollisen hinnan katetavoitteiden mukaisesti osaa hoitaa pienen yrityksen kotimaan laskutusta ja reskontraa osaa soveltaa palkanlaskentaan liittyviä keskeisiä normeja ja säännöksiä ja laskea pienen yrityksen palkat palkanlaskentaohjelmaa käyttäen osaa hoitaa palkanlaskennassa usein esiintyviä laskenta- ja tilitystehtäviä osaa käsitellä kuukausittain toistuvat tositteet tietotekniikkaa hyödyntäen osaa laatia pienen yrityksen tulos- ja kassabudjetin ja sitä varten osaa selvittää yrityksen rahanlähteet ja rahan käytön osaa laatia pienen yrityksen tilinpäätöksen poistot ja varaston muutos huomioden osaa suunnitella ja seurata yrityksen talouden kehittymistä sekä kytkeä sen yrityksen toimintaprosesseihin tuntee yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyvät yleiset periaatteet osaa arvioida yrityksen verotettavan tulon vaikutuksen yrityksen omistajan verojen määrään	Opiskelija osaa avustetusti toimia yrityksen taloushallinnon perustehtävissä osaa laskea tuotteen arvonlisäverollisen hinnan katetavoitteiden mukaisesti osaa ohjeiden mukaan hoitaa pienen yrityksen kotimaan laskutusta ja reskontraa osaa soveltaa palkanlaskentaan liittyviä keskeisiä normeja ja säännöksiä sekä osaa laskea pienen yrityksen palkkoja osaa hoitaa tavallisimmat palkkoihin liittyvät tilitystehtävät osaa käsitellä kuukausittain toistuvat tositteet osaa laatia pienen yrityksen tulos- ja kassabudjetin osaa ohjeiden mukaan laatia pienen yrityksen tilinpäätöksen osaa seurata yrityksen taloutta kannattavuuden näkökulmasta tuntee yrityksen velkasuhteisiin ja saatavien perintään liittyvät yleiset periaatteet osaa laskea pienen yrityksen verotettavan tulon	Opiskelija osaa hinnoitella tuotteet ohjeiden mukaisesti osaa avustaa laskutuksessa, laskujen käsittelyssä sekä reskontran hoitamisessa osaa avustaa palkanlaskennan perustehtävissä kuten kuukausipalkoissa, pidätyksissä ja tilityksissä osaa kirjata tositteista pienen yrityksen toistuvat liiketapahtumat osaa avustaa tulos- ja kassabudjetin sekä budjettivertailun laatimisessa

Hyvä (H4): Opiskelija saavuttaa arviointitason H3 vaatimat asiat ja täyttää osin tason K5 vaatimukset

Tyydyttävä (T2): Opiskelija saavuttaa arviointitason T1 vaatimat asiat ja täyttää osin tason H3 vaatimukset

Opintojakso	Toimistopalvelu ja tietohallinto
Laajuus	8 ov
Tavoitteet	Opiskelijan on osattava käyttää toimistotekniikkaa ja työvälineohjelmia itsenäisesti tuottaa selkeitä, standardinmukaisia asiakirjoja ja käyttää työssään suullisesti ja kirjallisesti hyvää äidinkieltä. täyttää asiakkaiden tietotarpeet käyttämällä tietokantoja, tilastoja ja muita tietolähteitä. muokata, välittää, tallentaa ja arkistoida tietoa noudattamalla tietoturvaohjeita ja muita asiakirjoihin liittyviä oikeudellisia määräyksiä. huolehtia työympäristönsä viihtyvyydestä ja ergonomiasta sekä toimia työkykyään edistävällä tavalla. edistää omaa ammatillista osaamistaan toimia työssään ekologisesti
Keskeinen sisältö	Tietojenkäsittelyn perusteet Toimistotyön perusteet
Toteutustapa	Lähiopetus ja harjoitukset
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja jatkuva näyttö

Kiitettävä (K5)	Hyvä (H3)	Tyydyttävä (T1)
Opiskelija osaa soveltaa toimistotekniikkaa ja työvälineohjelmia joustavasti tehtävien ja asiakkaiden tarpeiden mukaan tuottaa itsenäisesti standardinmukaisia asiakirjoja virheettömällä suomen kielellä itsenäisesti kehittää ergonomista työympäristönsä ja ottaa huomioon ympäristönäkökohdat itsenäisesti kehittää ammatillista osaamistaan	Opiskelija osaa hallita toimistotekniikkaa ja työvälineohjelmia itsenäisesti suorittaa annetut tehtävät ohjeiden mukaisesti tuottaa standardinmukaisia asiakirjoja lähes virheettömällä suomen kielellä käytännössä noudattaa työpaikan ergonomiohjeita ja ympäristönäkökohtia ohjatusti omaksua uusia ammatillisia vaatimuksia ja taitoja	Opiskelija osaa hyödyntää toimistotekniikkaa ja työvälineohjelmia ohjattuna tuottaa standardinmukaisia asiakirjoja ymmärrettävällä suomen kielellä

Hyvä (H4): Opiskelija saavuttaa arviointitason H3 vaatimat asiat ja täyttää osin tason K5 vaatimukset

Tyydyttävä (T2): Opiskelija saavuttaa arviointitason T1 vaatimat asiat ja täyttää osin tason H3 vaatimukset

Opintokokonaisuus	TALOUDELLISEN TIEDON TUOTTAMINEN
Laajuus	25 ov
Yleistavoitteet	Opintokokonaisuuden tavoitteena on antaa opiskelijalle perusvalmiudet kirjanpidon ja tilinpäätöksen tekemiseen ja palkkojen laskemiseen. Opiskelija oppii ymmärtämään yrityksen toimintaa ja osaa arvioida sen talouden tilaa ja raportoida siitä. Opiskelija osaa työssään hyödyntää tietotekniikkaa.
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Opintokokonaisuuden keskeinen sisältö on: Yrityksen ulkoinen laskentatoimi 8 ov Yrityksen raportointi 6 ov Harjoitusyritys 3 ov
Työssäoppiminen	Työssäoppimisen keskeinen sisältö voi muodostua seuraavanlaisista työtehtävistä: Tietojen syöttäminen tietojärjestelmään Syötettyjen tietojen käsittelyä ja laskentaa Raporttien tuottaminen tietotekniikkaa hyödyntäen Työssäoppimisen aikana opiskelija käsittelee ja lajittelee tositteita sekä tiliöi niitä ja syöttää tietoja tietojärjestelmään. Näin hänelle muodostuu kokonaisnäkemys taloushallinnon integroidusta kokonaisjärjestelmästä. Tämän lisäksi opiskelija tutustuu taloushallintojärjestelmän tuottamiin raportteihin, tuottaa ja tulostaa erilaisia taloushallintoon liittyviä toistuvia raportteja sekä tulkitsee niitä. Työssäoppimisympäristönä voi olla esimerkiksi yritys, julkinen organisaatio tai yhdistys, jossa on tarpeelliset työprosessit ja välineet. Työssäoppimisen arviointi toteutetaan kolmikanta-arviointina, johon osallistuu opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja. Työssäoppiminen on laajuudeltaan 8 opintoviikkoa.

Arvioinnin toteutus	Opintokokonaisuuden arvosana muodostuu opintojaksojen suorituksista, työssäoppimisen ja näytön arvioinnista. Opintokokonaisuuden hyväksytyä suorittaminen edellyttää kunkin opintojakson hyväksytyä suorittamista. Näytön arvioijina toimivat työssäoppimissuunnitelmassa nimetyt henkilöt, ammatillisten aineiden opettajat ja työpaikkaohjaajat yhdessä tai erikseen tai oppilaitosnäytössä ammatillisten aineiden opettajat
Opintojen ohjaus	Opintojen ohjaus sisältää opiskelutekniikkaan, työssäoppimispaikan hakuun, nuorten ammatillisiin näyttöihin valmistautumiseen sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman seurantaan liittyviä asioita.

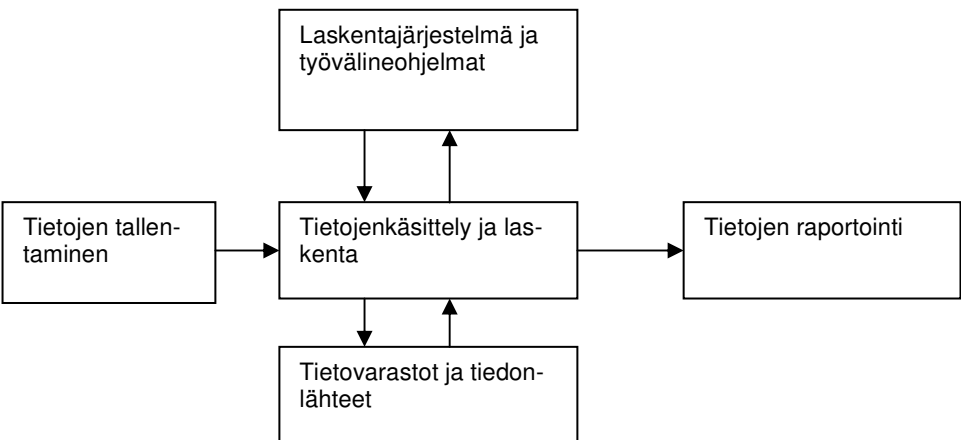
Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on osattava Yrityksen ulkoinen laskentatoimi: hoitaa pienen yrityksen kirjanpidon voimassa olevien säännösten mukaisesti avustaa tilinpäätöksen laatimisessa laskea pienen yrityksen verotettavan tulon avustaa palkkahallinnon tehtävissä ja ohjeiden mukaan hoitaa palkkoihin liittyvät kuukausittaiset tilitykset</p> <p>Yrityksen raportointi: tilinpäätöksen keskeiset termit toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä laskea keskeisimmät yrityksen taloudellista asemaa kuvaavat tunnusluvut ja raportoida niistä kirjallisesti</p> <p>Harjoitusyritys: hoitaa taloushallinnon perustehtäviä kuten kotimaan laskutusta ja myyntireskontraa ohjeiden mukaisesti käyttää taloushallinnon integroitua kokonaisjärjestelmää ohjeiden mukaisesti käyttää asiantuntija-apua ongelmatilanteissa</p>	<p>Opiskelijan on osattava Yrityksen ulkoinen laskentatoimi: hoitaa pienen yrityksen tai yhteisön kirjanpidon ja laatia ohjeiden mukaan tilinpäätöksen tietotekniikkaa hyödyntämällä ohjeiden mukaan soveltaa keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia, osakeyhtiölakia, arvonlisäverolakia ja muita verolakeja laskea verotettavan tulon eri yritysmuodoissa ohjeiden mukaisesti laatia yrityksen veroilmoituksen käyttää tietolähteitä sekä viranomais- ja asiantuntijapalveluita ongelmatilanteissa hoitaa palkkahallinnon keskeiset tehtävät hoitaa palkkoihin liittyvät tilitykset</p> <p>Yrityksen raportointi: tilinpäätöksen keskeiset termit myös toisella kotimaisella ja valitsemallaan vieraalla kielellä ohjeiden mukaan laskea tilinpäätöksen keskeiset tunnusluvut ja arvioida niiden perusteella yrityksen taloudellista tilaa neuvotella sekä viestiä ja palvella sisäisiä ja ulkoisia asiakkaita työskennellä oma-aloitteisesti toimia alan eettisten periaatteiden mukaisesti tulla toimeen taloushallinnon tavantomaisissa asiakaspalvelutilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä</p> <p>Harjoitusyritys: hoitaa taloushallinnon keskeisiä tehtäviä tietojärjestelmän avulla tuottaa ohjeiden mukaisesti raportteja taloushallinto-ohjelmalla käyttää tietotekniikkaa mm. lomakkeiden haussa (mm. internet) ja täytössä</p>	<p>Opiskelijan on osattava Yrityksen ulkoinen laskentatoimi: hoitaa itsenäisesti pienen yrityksen tai yhteisön kirjanpidon ja laatia tilinpäätöksen nykyaikaista tietotekniikkaa hyödyntämällä soveltaa keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia, osakeyhtiölakia, arvonlisäverolakia ja muita verolakeja laskea verotettavan tulon ja veroseuraamukset eri yritysmuodoissa tehdä yrityksen veroilmoituksen käyttää tietolähteitä, tiedonhankintamenetelmiä ja asiantuntijapalveluita erityisesti säännösten muuttuessa ja erilaisissa ongelmatilanteissa hoitaa itsenäisesti palkkahallinnon keskeiset tehtävät ja viranomaisyhteydet hoitaa palkkoihin liittyvät tilitykset ja viranomaisten vaatimat tilastot toimia asiantuntijuusalueellaan ammatinharjoittajana tai yrittäjänä</p> <p>Yrityksen raportointi: laskea tilinpäätöksestä keskeisiä tunnuslukuja sekä niiden perusteella arvioida yrityksen tai yhteisön toimintaa antaa havainnollista ja ymmärrettävää tietoa yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilasta sisäisille ja ulkoisille asiakkaille sekä neuvotella heidän kanssaan viestintää, asiakaspalvelua, markkinointia ja vuorovaikutusta omassa työssään työskennellä oma-aloitteisesti, itsenäisesti ja tulostavoitteisesti ja taloushallinnon eettisten normien mukaisesti vastuullisesti ja luotettavasti käyttää tilinpäätökseen liittyviä keskeisiä termejä, ja tulee toimeen taloushallintoon liittyvissä asiakaspalvelutilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä</p> <p>Harjoitusyritys: hoitaa taloushallinnon keskeiset tehtävät (varastonvalvonta, tilausten käsittely, laskutus, myynti- ja ostoreskontrat, palkanlaskenta ja kirjanpito) taloushallinnon tietojärjestelmää hyödyntäen tuottaa raportteja taloushallinto-ohjelmalla päätöksenteon tueksi käyttää tietotekniikkaa mm. lomakkeiden haussa (mm. internet) ja täytössä</p>

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Näyttö

<p>Keskeinen osaaminen, mikä näytetään</p>	<p>Opintokokonaisuuden näytöissä esille tuleva keskeinen sisältö:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjanpidon ja tilinpäätöksen tekeminen ja palkkojen laskeminen • yrityksen toiminnan ja taloudellisen tilan arviointi ja raportointi • taloushallinnon tietojärjestelmien hyödyntäminen <p>Keskeinen osaaminen työprosessina:</p> <p>Taloushallinnon osajärjestelmä, jonka kautta tietoa syötetään, voi olla jokin tai jotkin seuraavista: varastonvalvonta, tilausten käsittely, laskutus, myyntireskontra, ostoilaukset, ostoreskontra, maksutapahtumat, palkanlaskenta tai muistiotapahtumien, kuten tilinpäätös- ja verotusvientien, hoitaminen.</p> <p>Tiedon tallentaminen Opiskelija hoitaa pienen yrityksen jotakin osajärjestelmää, esimerkiksi varastonvalvontaa, tilausten käsittelyä, laskutus-, myynti- ja ostoreskontraa, maksutapahtumia, palkanlaskentaa tai kirjanpitojärjestelmää. Opiskelija lajittelee tositteita ja tiliöi sekä tallentaa tiedot osajärjestelmään sekä päivittää perustietoja, kuten tuotetietoja, asiakastietoja, palkkalajeja tai henkilön perustietoja. Opiskelija tallentaa tilinpäätöksen valmistelutietoja ja kirjanpidon täsmäytystietoja.</p> <p>Tietojen käsittely ja laskenta Kirjanpito- ja tilinpäätöstehtäviä tai palkanlaskentaa hoitaessaan opiskelija hyödyntää yrityksen taloushallinnon integroitua kokonaisjärjestelmää ja/tai työvälineohjelmia. Opiskelija etsii tietoja olemassa olevista tietovarastoista sekä erilaisista tietolähteistä ja käyttää tiedonhankintamenetelmiä ja asiantuntijapalveluita varsinkin säännösten muuttuessa sekä erilaisissa ongelmatilanteissa. Hän soveltaa tehtävän edellyttämää keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia, osakeyhtiölakia, arvonlisäverolakia ja muita eri verolajeja, sekä palkkahallinnon lainsäädäntöä, organisaation työ- ja työehtosopimuksia ja verohallinnon ohjeita.</p> <p>Tietojen raportointi Opiskelija tuottaa ja/tai tulostaa käyttämästään taloushallinnon järjestelmästä tehtävän edellyttämiä tapahtuma- ja muita kirjanpidon tulosteita, kuten tilinpäätöksen, palkkoihin liittyvät kuukausittaiset tilitystiedot sekä viranomaisten vaatimat tilastot, verotettavan tulon laskelman ja veroilmoituksen sekä tarvittavia muita laskelmia, raportteja, tulkintoja ja keskeisimpiä tunnuslukuja päätöksenteon avuksi. Opiskelija arvioi yrityksen toimintaa ja taloudellista tilaa, raportoi niistä yrityksen sisäisille ja ulkoisille asiakkaille sekä neuvottelee heidän kanssaan.</p>
<p>Näyttöympäristö</p>	<p>Opiskelija toimii ulkoisen laskennan tehtävissä. Hän saa tarvitsemansa toiminnan kuvauksen tai hän tutustuu siihen työssäoppimisjaksolla työssäoppimispaikassaan. Opiskelijalla on käytössään esimerkiksi tilikartta, ohjelmat ja tietojenkäsittelylaitteet sekä riittävät ja tarvittavat lähdeaineistot, kuten verolait, sopimukset yms.</p> <p>Kirjanpidon ja tilinpäätöksen tekemisessä opiskelijalla on käytössään aitoa aineistoa tositteina, tiliotteina, liitteinä ja muuna aineistona. Lisäksi hänellä on mahdollisuus etsiä tai etsittyä asioita aiemmasta kirjanpidosta ja kirjanpitoaineistosta tai muutoin selvittää tai selvittää käsitellyn kohteena olevan asian erikoiskysymyksiä.</p> <p>Palkkahallinnon tehtävien hoitamisessa opiskelijalla on käytössään hänen käsittelyssään olevia asioita koskeva palkkahallinnossa aiemmin syntynyt materiaali, organisaation sisäiset ohjeistukset, viranomaisohjeet ja sopimukset tarvittavilta osin. Palkanmaksua hoitaessaan opiskelija käsittelee esimerkiksi yhden palkanmaksukerran perustiedot ja tavanomaiset tapahtumatiedot sekä hoitaa siihen liittyvän tiedotuksen, tilastot ja tilitykset.</p> <p>Veroasioita käsiteltäessä opiskelijalla on käytössään edellisen lisäksi tilinpäätösluonnos ja tiedot aiemmista verotuksen valmisteluista ja verotuspäätöksistä sekä lait ja verohallinnon</p>

	ohjeistukset. Yrityksen toiminnan taloudellisen tilan arvioinnissa ja raportoinnissa opiskelijalla on oltava edellisten lisäksi mahdollisuus käyttää tarvittaessa raportteja aiemmilta vuosilta sekä tieto mahdollisista muutoksista raportoinnissa.
Näytön ajankohta	Kolmannen opintovuoden työssäoppimisjakson aikana

Arviointikriteerit

Arvioinnin kohteet	TYYYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Tiedon tallentaminen	hoitaa taloushallinnon perustehtäviä, kuten kotimaan laskutusta ja myyntireskontraa ohjeiden mukaisesti.	hoitaa yrityksen tai yhteisön taloushallinnon keskeisen tehtävän, kuten varastonvalvonnan, tilausten käsittelyn, laskutuksen, myynti- ja osto-reskontrat, palkanlaskennan ja kirjanpidon, taloushallinnon tietojärjestelmää hyödyntäen.	hoitaa yrityksen tai yhteisön taloushallinnon keskeisen tehtävän, kuten varastonvalvonnan, tilausten käsittelyn, laskutuksen, myynti- ja osto-reskontrat, palkanlaskennan ja kirjanpidon taloushallinnon tietojärjestelmää hyödyntäen.
	avustaa palkkahallinnon tehtävissä esimerkiksi tallentaen annettuja tietoja.	hoitaa ohjeiden mukaan palkkahallinnon keskeiset tehtävät ja viranomaisyhteydet.	hoitaa itsenäisesti palkkahallinnon keskeiset tehtävät ja viranomaisyhteydet.
	hoitaa pienen yrityksen (jossa on korkeintaan kymmeniä tositteita vuodessa) kirjanpidon ja avustaa tilinpäätöksen laatimisessa esimerkiksi laatimalla tase-erittelyjä.	hoitaa pienen yrityksen tai yhteisön kirjanpidon sekä laatii ohjeiden tai aiemman mallin mukaan tilinpäätöksen nykyaikaista tietotekniikkaa hyödyntäen.	hoitaa itsenäisesti pienen yrityksen kirjanpidon sekä laatii tilinpäätöksen nykyaikaista tietotekniikkaa hyödyntäen.
Tietojenkäsittely ja laskenta	laskee pienen yrityksen verotettavan tulon.	laskee pienen yrityksen verotettavan tulon määrän ja aikaisemman mallin mukaan etsii tietoja veroilmoitusta varten.	laskee yrityksen verotettavan tulon määrän ja selvittää tämän perusteella yritystoiminnan aiheuttamat vero-seuraamukset eri yritysmuodoissa sekä tekee yritystoiminnan veroilmoituksen.
	laskee keskeisimmät yrityksen taloudellista asemaa kuvaavat tunnusluvut.	laskee tilinpäätöksestä keskeisiä tunnuslukuja.	laskee tilinpäätöksestä keskeisiä tunnuslukuja.
	hoitaa palkkoihin liittyvät kuukausittaiset tilitykset.	hoitaa palkkoihin liittyvät tilitykset sekä viranomaisten vaatimat tilastot.	hoitaa palkkoihin liittyvät tilitykset sekä viranomaisten vaatimat tilastot.
Tietojen raportointi	raportoi kirjallisesti keskeisimmistä yrityksen taloudellisista asemaa kuvaavista tunnusluvuista.	tuottaa yrityksen tai yhteisön toiminnan arviointia varten keskeisiä tunnuslukuja. tulostaa järjestelmästä erilaisia taloushallintoon liittyviä raportteja päätöksenteon tueksi.	keskeisten tunnuslukujen perusteella arvioi yrityksen tai yhteisön toimintaa. järjestelmän avulla tuottaa erilaisia taloushallintoon liittyviä raportteja päätöksenteon tueksi.
Työtehtävän hallinta Työvälineiden ja menetelmien hallinta	käyttää työtehtävissään taloushallinnon integroitua järjestelmää ohjeiden mukaan.	hyödyntää työtehtävissään taloushallinnon integroitua järjestelmää ja käyttää taulukkolaskentaohjelmaa.	hyödyntää työtehtävissään taloushallinnon integroitua järjestelmää ja käyttää taulukkolaskentaohjelmaa, tiedonhankintamenetelmiä sekä muita tarvittavia tietoteknisiä menetelmiä, kuten lomakkeiden hakua ja täydentämistä eri toimijoiden tietokannoista Internetin avulla.

Työturvallisuus Työturvallisuusohjeiden noudattaminen	noudattaa työturvallisuusohjeita.	noudattaa työturvallisuusohjeita.	noudattaa työturvallisuusohjeita.
Työn perustana olevan tiedon hallinta	käyttää voimassa olevia säännöksiä pienen yrityksen kirjanpidon edellyttämässä laajuudessa. käyttää yrityksen ohjeita.	soveltaa työprosessiin liittyvää keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia, osakeyhtiölakia, arvonlisäverolakia ja muita verolakeja. käyttää erilaisia tietolähteitä ja työpaikkaohjaajan apua varsinkin säännösten muuttuessa.	soveltaa keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia ja -asetusta, osakeyhtiölakia, arvonlisäverolakia ja muita verolakeja. käyttää erilaisia tietolähteitä ja asiantuntijapalveluita varsinkin säännösten muuttuessa sekä erilaisissa ongelmatilanteissa.
Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Oppimistaidot	arvioi omaa työtään.	arvioi ja kehittää omaa työtään.	kehittää omaa osaamistaan ja ammattitaitoaan.
Ongelmanratkaisutaidot	käyttää asiantuntija-apua ongelmatilanteissa.	käyttää asiantuntija-apua varsinkin säännösten muuttuessa ja erilaisissa ongelmatilanteissa. työskentelee itsenäisesti.	etsii pienen yrityksen taloushallintoon liittyvät voimassaolevat säännökset. käyttää asiantuntijapalveluita varsinkin säännösten muuttuessa ja erilaisissa ongelmatilanteissa. työskentelee omaaloitteisesti ja itsenäisesti.
Vuorovaikutus- ja viestintätaidot	viestii työssään sisäisten asiakkaiden kanssa, esimerkiksi kysyy neuvoa tai tietoja.	antaa havainnollista ja ymmärrettävää tietoa yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilasta sisäisille asiakkaille.	viestii ja vuorovaikuttaa omassa työssään: antaa havainnollista ja ymmärrettävää tietoa yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilasta sisäisille ja ulkoisille asiakkaille ja markkinoi yritystä.
Yhteistyötaidot	toimii ohjeiden mukaan.	neuvottelee sisäisten asiakkaiden kanssa.	neuvottelee sisäisten ja ulkoisten asiakkaiden kanssa.
Eettiset ja esteettiset taidot	hoitaa työtehtäviään yrityksen säännösten ja ohjeiden mukaisesti.	työskentelee taloushallinnon eettisten normien mukaisesti ja vastuullisesti	työskentelee taloushallinnon eettisten normien mukaisesti, vastuullisesti ja luotettavasti.
Yhteiset painotukset Kansainvälisyys	käyttää tilinpäätöksen keskeisiä termejä toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.	tulee toimeen taloushallintoon liittyvissä sisäisissä asiakaspalvelutilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.	käyttää tilinpäätökseen liittyviä keskeisiä termejä ja tulee toimeen taloushallintoon liittyvissä asiakaspalvelutilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä.
Laadukas ja asiakaslähtöinen toiminta	kysyy tarvittaessa lisätietoja.	tuottamansa ja saamansa tiedon perusteella neuvoo ja palvelee sisäisiä asiakkaita omassa työssään.	tuottamansa ja saamansa tiedon perusteella neuvoo ja palvelee sisäisiä ja ulkoisia asiakkaita omassa työssään.
Yrittäjyys	tekee annetut tehtävät.	työskentelee prosessissa tulostavoitteisesti.	työskentelee tulostavoitteisesti. toimii asiantuntijuusalueellaan ammatin harjoittajana tai yrittäjänä (osaaminen osoitetaan liiketalous ja hallinto -opintokokonaisuuden liiketoimintaprosessin näy-

		tön yhteydessä).
--	--	------------------

Opintojakso	Yrityksen ulkoinen laskentatoimi
Laajuus	8 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa toimia taloushallinnon perustehtävissä hoitaa pienen yrityksen kirjanpidon ja laatia tilinpäätöksen tietotekniikkaa hyödyntäen laskea toiminnan verotettavan tulon ja verojen määrän eri yritysmuodoissa käyttää tietolähteitä, tiedonhankintamenetelmiä ja asiantuntijapalveluita hoitaa palkkahallinnon keskeiset tehtävät
Keskeinen sisältö	Opintojakson sisältönä on: Yrityksen kirjanpidon tuottaminen Tilinpäätöksen suunnittelu ja laatiminen Henkilö- ja yritysverotus Yrityksen palkkahallinto
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset, tietotekniikan hyödyntäminen
Kytännät muihin opintoihin	Edeltävät opinnot: Kirjanpidon-, verotuksen- ja palkanlaskennan perusteet
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja jatkuva näyttö

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava hoitaa pienen yrityksen kirjanpidon voimassa olevien säännösten mukaisesti avustaa tilinpäätöksen laatimisessa laskea pienen yrityksen verotettavan tulon avustaa palkkahallinnon tehtävissä ja ohjeiden mukaan hoitaa palkkoihin liittyvät kuukausittaiset tilitykset	Opiskelijan on osattava hoitaa pienen yrityksen tai yhteisön kirjanpidon ja laatia ohjeiden mukaan tilinpäätöksen tietotekniikkaa hyödyntämällä ohjeiden mukaan soveltaa keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia, osakeyhtiölakia, arvonlisäverolakia ja muita verolakeja laskea verotettavan tulon eri yritys- muodoissa ohjeiden mukaisesti laatia yrityksen veroilmoituksen käyttää tietolähteitä sekä viranomais- ja asiantuntijapalveluita ongelmatilanteissa hoitaa palkkahallinnon keskeiset tehtävät hoitaa palkkoihin liittyvät tilitykset	Opiskelija on osattava hoitaa itsenäisesti pienen yrityksen tai yhteisön kirjanpidon ja laatia tilinpäätöksen nykyaikaista tietotekniikkaa hyödyntämällä soveltaa keskeistä lainsäädäntöä, kuten kirjanpitolakia, osakeyhtiölakia, arvonlisäverolakia ja muita verolakeja laskea verotettavan tulon ja veroseuraamukset eri yritysmuodoissa tehdä yrityksen veroilmoituksen käyttää tietolähteitä, tiedonhankintamenetelmiä ja asiantuntijapalveluita erityisesti säännösten muuttuessa ja erilaisissa ongelmatilanteissa hoitaa itsenäisesti palkkahallinnon keskeiset tehtävät ja viranomaisyhteydet hoitaa palkkoihin liittyvät tilitykset ja viranomaisten vaatimat tilastot toimia asiantuntijuusalueellaan ammatinharjoittajana tai yrittäjänä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Yrityksen raportointi
Laajuus	6 v
Tavoitteet	Opiskelija osaa laskea tilinpäätöksestä keskeisiä tunnuslukuja sekä niiden perusteella arvioida yrityksen toimintaa käyttää viestintää ja markkinointia omassa työssään taloushallintoon liittyvät peruskäsitteet toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä
Keskeinen sisältö	Opintojakson sisältönä on: Tilinpäätösanalyysi Palveluyrityksen toiminta ja markkinointi Palveluyrityksen liikeviestintä Taloushallintoruotsi Taloushallintoenglanti
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset, tietotekniikan hyödyntäminen
Kytännät muihin opintoihin	Edeltävät opinnot: Markkinoinnin perusteet, tietotekniikan perusteet
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja jatkuva näyttö

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava tilinpäätöksen keskeiset termit toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä laskea keskeisimmät yrityksen taloudellista asemaa kuvaavat tunnusluvut ja raportoida niistä kirjallisesti	Opiskelijan on osattava tilinpäätöksen keskeiset termit myös toisella kotimaisella ja valitsemallaan vieraalla kielellä ohjeiden mukaan laskea tilinpäätöksen keskeiset tunnusluvut ja arvioida niiden perusteella yrityksen taloudellista tilaa neuvotella sekä viestiä ja palvella sisäisiä ja ulkoisia asiakkaita tulla toimeen taloushallinnon tavanomaisissa asiakaspalvelutilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä	Opiskelija on osattava laskea tilinpäätöksestä keskeisiä tunnuslukuja sekä niiden perusteella arvioida yrityksen tai yhteisön toimintaa antaa havainnollista ja ymmärrettävää tietoa yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilasta sisäisille ja ulkoisille asiakkaille sekä neuvotella heidän kanssaan viestintää, asiakaspalvelua, markkinointia ja vuorovaikutusta omassa työssään käyttää tilinpäätökseen liittyviä keskeisiä termejä, ja tulee toimeen taloushallintoon liittyvissä asiakaspalvelutilanteissa toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Harjoitusyritys
Laajuus	3 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa hoitaa taloushallinnon kaikki keskeiset tehtävät tietojärjestelmää hyödyntäen käyttää tietolähteitä, tiedonhankintamenetelmiä ja asiantuntijapalveluita
Keskeinen sisältö	Opintojakson sisältönä on: Harjoitusyritystoiminta (integroidun taloushallinto järjestelmän hyväksikäyttö) Sähköinen liiketoiminta
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset, tietotekniikan hyödyntäminen Harjoitusyrityksen toimintaan osallistuminen
Kytkenät muihin opintoihin	Edellävät opinnot: Opintokokonaisuus liiketalous ja hallinto
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja jatkuva näyttö

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava hoitaa taloushallinnon perustehtäviä kuten kotimaan laskutusta ja myyntireskontraa ohjeiden mukaisesti käyttää taloushallinnon integroitua kokonaisjärjestelmää ohjeiden mukaisesti käyttää asiantuntija-apua ongelmatilanteissa	Opiskelijan on osattava työskennellä oma-aloitteisesti ja toimia alan eettisten periaatteiden mukaisesti hoitaa taloushallinnon keskeisiä tehtäviä tietojärjestelmän avulla tuottaa ohjeiden mukaisesti raportteja taloushallinto-ohjelmalla käyttää tietotekniikkaa mm. lomakkeiden haussa (mm. internet) ja täytössä	Opiskelija on osattava työskennellä oma-aloitteisesti, itsenäisesti ja tulostavoitteisesti ja taloushallinnon eettisten normien mukaisesti vastuullisesti ja luotettavasti hoitaa taloushallinnon keskeiset tehtävät (varastonvalvonta, tilausten käsittely, laskutus, myynti- ja ostoreskontrat, palkanlaskenta ja kirjanpito) taloushallinnon tietojärjestelmää hyödyntäen tuottaa raportteja taloushallinto-ohjelmalla päätöksenteon tueksi käyttää tietotekniikkaa mm. lomakkeiden haussa (mm. internet) ja täytössä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintokokonaisuus	YRITYKSEN TALOUDEN SUUNNITTELU JA SEURANTA
Laajuus	15 ov
Yleistavoitteet	Opintokokonaisuuden tavoitteena on antaa valmiudet budjettien laadintaa ja seurantaan. Opiskelija saa myös valmiudet erilaisten vaihtoehtolaskelmien laadintaan, rahoitussuunnitteluun sekä velka- ja vakuusjärjestelyiden ja perintätehtävien hoitamiseen
Keskeinen sisältö / Opintojaksot	Opintokokonaisuuden keskeisenä sisältönä on Yrityksen sisäinen laskentatoimi 4 ov Yrityksen rahoitussuunnittelu 3 ov Opinnäytetyö 2 ov
Työssäoppiminen	Työssäoppimisen keskeinen sisältö voi muodostua seuraavanlaisista työtehtävistä: Organisaation talouteen liittyvien tietojen keräys, valinta ja syöttäminen tietojär-

	<p>jestelmään Syötettyjen tietojen käsittelyä ja laskentaa Raporttien tuottaminen tietotekniikkaa hyödyntäen</p> <p>Työssäoppimisen aikana opiskelija kerää, muokkaa ja valitsee lähtötietoja laskelmien laatimista varten.</p> <p>Tämän lisäksi opiskelija tuottaa ja tulostaa erilaisia yrityksen talouteen ja kannattavuuteen liittyviä laskelmia sekä tulkitsee niitä.</p> <p>Työssäoppimisympäristönä voi olla esimerkiksi yritys, julkinen organisaatio tai yhdistys, jossa on tarpeelliset työprosessit ja välineet.</p> <p>Työssäoppimisen arviointi toteutetaan kolmikanta-arviointina, johon osallistuu opiskelija, työpaikkaohjaaja ja opettaja.</p> <p>Työssäoppiminen on laajuudeltaan 6 opintoviikkoa.</p>
Arvioinnin toteutus	<p>Opintokokonaisuuden arvosana muodostuu opintojaksojen ja näytön arvosanasta. Opintokokonaisuuden hyväksytyt suorittaminen edellyttää kunkin opintojakson hyväksytyä suorittamista.</p> <p>Näytön arvioijina toimivat työssäoppimissuunnitelmassa nimetyt henkilöt, ammatillisten aineiden opettajat ja työpaikkaohjaajat yhdessä tai erikseen tai oppilaitosnäytössä ammatillisten aineiden opettajat</p>
Opintojen ohjaus	<p>Opintojen ohjaus sisältää opiskelutekniikkaan, työssäoppimispaikan hakuun, nuorten ammatillisiin näyttöihin valmistautumiseen sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman seurantaan liittyviä asioita ja opinnäytetyö prosessin ohjausta.</p>

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
<p>Opiskelijan on osattava</p> <p>Yrityksen sisäinen laskentatoimi: budjetoinnin perusteet siten, että kykenee osallistumaan budjettien laadintaan ja seurantaraporttien tuottamiseen avustaa erilaisien vaihtoehtolaskelmien laadinnassa käyttää laskelmissa taulukkolaskenta-ohjelmaa</p> <p>Yrityksen rahoitussuunnittelu: osallistua pienen yrityksen rahoitussuunnitteluun avustaa velka- ja vakuusjärjestelyjen hoitamisessa hoitaa yrityksen saatavien perintää ohjeiden mukaan</p>	<p>Opiskelijan on osattava</p> <p>Yrityksen sisäinen laskentatoimi: ohjatusti laskea pienessä yrityksessä aiheutuvia suoritekohtaisia kustannuksia ja hinnoitella tuotteen kannattavasti laatia pienen yrityksen keskeiset budjetit ohjeiden mukaisesti laatia ohjeiden mukaisesti tavanomaisia seurantaraportteja tuottaa ohjeiden mukaisesti yrityksen useimmin tarvitsemia vaihtoehtolaskelmia kuten hinnoittelu- ja investointilaskelmia käyttää laskelmissa taulukkolaskennan tavanomaisia toimintoja kuten kaavoja</p> <p>Yrityksen rahoitussuunnittelu: ohjeiden mukaan selvittää rahoitusvaihtoehtojen kustannuksia tunnistaa yleisimmät rahoitusmuodot hoitaa pienen yrityksen tavanomaista rahoitussuunnittelua annettujen ohjeiden mukaan osallistua velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyviin tehtäviin hoitaa saatavien perintää lainsäädännön ja yrityksen ohjeiden mukaisesti</p>	<p>Opiskelijan on osattava</p> <p>Yrityksen sisäinen laskentatoimi: laskea pienessä yrityksessä aiheutuvat suoritekohtaiset kustannukset ja hinnoitella yrityksen tuotteen kannattavasti laatia pienen yrityksen budjetit kuten osto-, myynti-, rahoitus- ja tulosbudjetin ja tase-ennusteen ohjeiden mukaisesti laatia seurantaraportteja tuottaa päätöksenteon tueksi erilaisia vaihtoehtolaskelmia kuten hinnoittelu- ja investointilaskelmia yleisimpiä laskentamenetelmiä käyttäen käyttää taulukkolaskennan tavanomaisia toimintoja kuten funktioita ja kaavoja laskelmien laadinnassa</p> <p>Yrityksen rahoitussuunnittelu: arvioida rahoitusvaihtoehtojen kustannuksia ja soveltuvuutta eri tilanteisiin tunnistaa yleisimmät rahoitusmuodot ja niihin liittyvät riskit hoitaa pienen yrityksen rahoitussuunnittelua annettujen tavoitteiden mukaan hoitaa velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyvät keskeiset ja toistuvat tehtävät hoitaa saatavien perintää lainsäädännön ja yrityksen tavoitteiden mukaisesti</p>

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

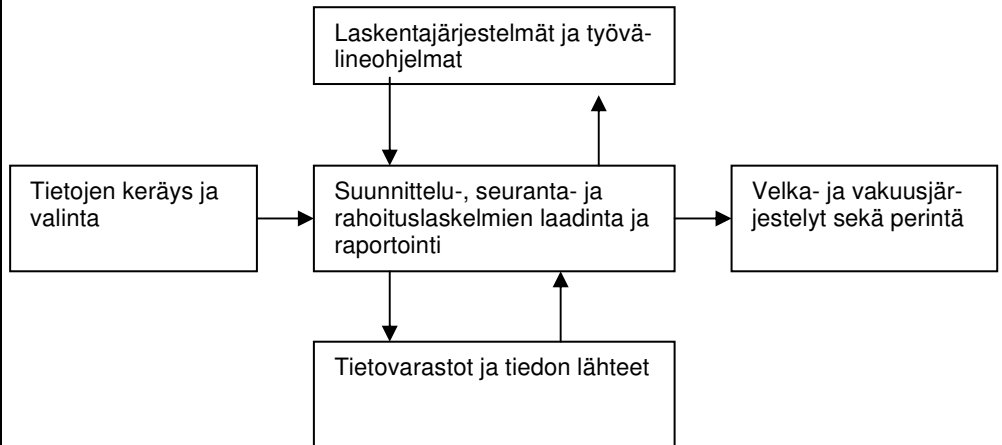
Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Näyttö

Keskeinen osaaminen, mikä näytetään	<p>Opintokokonaisuuden näytöissä esille tuleva keskeinen sisältö:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budjettien laatiminen ja seuranta sekä vaihtoehtolaskelmien laatiminen • rahoitussuunnittelu
-------------------------------------	---

- velka- ja vakuusjärjestelyiden sekä perintätehtävien hoitaminen.

Keskeinen osaaminen työprosessina:

Taloushallinnon laskelma, jota varten tietoja kerätään, valitaan ja syötetään, **voi olla jokin tai jotkin seuraavista**: suoritekohtaiset kustannukset ja hinnoittelulaskelma, vaihtoehtolaskelma, investointilaskelma, osabudjetit, pääbudjetit, budjetin seurantaraportti, rahoitusvaihtoehtoarvio, rahoitussuunnitelma, velka- ja vakuusjärjestelyihin liittyvä asiapaperi, saatavalista ja perintäkirje.

Tietojen keräys ja valinta

Opiskelija kerää, muokkaa ja valitsee lähtötietoja laskelmia varten. Tiedot ovat joko taloudellisen tiedon tuottamisen yhteydessä syntyneitä, aiemmista laskelmista saatuja tai muista lähteistä saatuja.

Suunnittelu-, seuranta- ja rahoituslaskelmien laadinta sekä raportointi

Opiskelija käsittelee tietoja ja käyttää taloushallinnon ohjelmia ja/tai työvälineohjelmia. Hän käyttää olemassa olevia tietovarastoja sekä erilaisia tietolähteitä ja toimii yrityksen saatavien perintään annettujen tavoitteiden ja lainsäädännön mukaan.

Opiskelija tuottaa tai tulostaa pienen yrityksen laskelmia, kuten suoritekohtaiset kustannukset ja hinnoittelulaskelmat, vaihtoehtolaskelmat, investointilaskelmat, osabudjetit, pääbudjetit, budjetin seurantaraportit, rahoitusvaihtoehtoarviot ja rahoitussuunnitelmat.

Velka- ja vakuusjärjestelyt sekä perintä

Opiskelija tuottaa tai tulostaa velka- ja vakuusjärjestelyihin liittyviä asiapapereita ja saatavalistoja sekä lähettää perintäkirjeitä tai osallistuu niiden laadintaan tai tulkintaan.

Näyttöympäristö

Opiskelija toimii sisäisen laskennan tehtävissä. Hän saa käyttöönsä toiminnan kuvauksen tai hän tutustuu siihen työssäoppimisjaksolla työssäoppimispaikassaan. Opiskelija saa tehtävään liittyvät tarvittavat ohjeet.

Opiskelijalla on käytössään tai ainakin saatavissa suullisessa tai kirjallisessa muodossa vaihtoehtolaskelmia, budjettien laatimista ja seuranta, rahoitusta ja velka- ja vakuusjärjestelyjä sekä perintää koskevat toimintaperiaatteet ja ohjeistus. Lisäksi hänellä on käytössään sisäisen laskennan tilikartta, kirjanpidon ja sisäisen laskennan tiedot tarvittavilta osin sekä ohjelmat ja tietojenkäsittelylaitteet ja tarvittavat lähdeaineistot, kuten lait, sopimukset tms.

Vaihtoehtolaskelmien laadintaa varten opiskelijalla on täsmällinen ohjeistus, tarvittavat lähtötiedot ja taulukkolaskentaohjelma tai muu vastaava ohjelma.

Budjettien laatimista ja seuranta varten opiskelijalla on budjetoitiperiaatteet ja eräkohtaiset tiedot sekä aiemmat seurantatiedot ja laskentaohjelma, kuten taulukkolaskentaohjelma tai budjetoitiohjelma.

Rahoituksen suunnittelun hoitamista varten opiskelija saa tavoitteet, jotka käsittävät yrityksen käytettävissä olevat rahoitusvaihtoehdot ja niiden käyttöön liittyvät yrityksen itsensä ja rahoittajien asettamat reunaehdot sekä lisäksi yrityksen keskipitkän ajanjakson suunnitelmat.

	Velka- ja vakuusjärjestelyiden ja perintätehtävien hoitamista varten opiskelijalla on yrityksen menettelytapaohjeet.
Näytön ajankohta	Kolmannen opintovuoden työssäoppimisjakson aikana

Arviointikriteerit

Arvioinnin kohteet	TYYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Tietojen keräys ja valinta	kerää annettujen ohjeiden mukaan taloudellisen tiedon tuottamisessa syntyneitä tietoja.	kerää ja valitsee taloudellisen tiedon tuottamisessa syntyneitä laskelman vaatimia tietoja.	kerää ja valitsee taloudellisen tiedon tuottamisessa syntyneitä laskelman vaatimia tietoja ja etsii täydentäviä tietoja.
Suunnittelu-, seuranta- ja rahoituslaskelmien laadinta ja raportointi	osallistuu budjettien laadintaan ja seurantaraporttien tuottamiseen esimerkiksi laskemalla tietoja ohjeiden mukaan.	laskee ohjeiden mukaan pienessä yrityksessä aiheutuvat suoritekohtaiset kustannukset ja hinnoittelee tämän perusteella pienen valmistustoimintaa harjoittavan yrityksen tuotteet.	laskee pienessä yrityksessä aiheutuvat suoritekohtaiset kustannukset ja tämän perusteella hinnoittelee pienen valmistustoimintaa harjoittavan yrityksen tuotteen kannattavasti.
	avustaa erilaisten vaihtoehtolaskelmien laadinnassa.	laatii ohjeiden mukaan keskeiset osabudjetit ja sovittaa ne yhteen rahoitusbudjetiksi, tulosbudjetiksi ja taseennusteeksi sekä laatii seurantaraportteja annettujen ohjeiden mukaisesti.	tuottaa edellisten perusteella päätöksenteon tueksi erilaisia vaihtoehtolaskelmia, kuten hinnoittelu- ja investointilaskelmia.
	osallistuu pienen yrityksen rahoitussuunnitteluun esimerkiksi laskien tietoja.	selvittää ohjeiden mukaan rahan lähteet ja käytön, tarkistaa ajoittumisen sekä laatii ohjeiden mukaan rahoitus- ja maksuvalmiusbudjetit annettujen tavoitteiden mukaan.	arvioi eri rahoitusvaihtoehtojen kustannuksia ja sopivuutta yrityksen eri tilanteisiin; tuntee yleisimmät rahoitusmuodot ja niihin liittyvät riskit.
Velka- ja vakuusjärjestelyt sekä perintä	avustaa velka- ja vakuusjärjestelyjen hoitamisessa esimerkiksi etsimällä osoite- ja muita yhteystietoja.	osallistuu pienen yrityksen rahoitussuunnitteluun tehden vaihtoehtoisia laskelmia.	hoitaa pienen yrityksen rahoitussuunnittelua annettujen tavoitteiden mukaan.
	hoitaa yrityksen saatavien perintää esimerkiksi lähettämällä muistutuksia ohjeiden mukaan.	hoitaa velka- ja vakuusjärjestelyihin liittyviä keskeisiä, toistuvia tehtäviä yrityksen ohjeistuksen mukaan, esimerkiksi täyttää asianomaiset asiapaperit soveltuvilta osin.	hoitaa velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyvät keskeiset, toistuvat tehtävät.
		valmistelee yrityksen saatavien perintää yrityksen ohjeiden, annettujen tavoitteiden ja voimassa olevan lainsäädännön mukaan.	hoitaa yrityksen tai yhteisön saatavien perintää yrityksen ohjeiden, annettujen tavoitteiden ja voimassa olevan lainsäädännön mukaan.
Työtehtävän hallinta Työvälineiden ja menetelmien hallinta	käyttää laskelmissa taulukkolaskentaohjelmaa.	käyttää yrityksen talouden suunnittelun ja seurannan atk-ohjelmia ja -laitteita sekä taulukkolaskentaohjelmaa.	käyttää itsenäisesti työhönsä sopivia atk-ohjelmia. käyttää yleisimpiä laskentamenetelmiä ja taulukkolaskennan tavanomaisia toimintoja, kuten funktioita ja kaavioita.
Työturvallisuus Työturvallisuusohjeiden nou-	noudattaa työturvallisuusoh-	noudattaa työturvallisuusoh-	noudattaa työturvallisuusoh-

dattaminen	jeita.	jeita.	jeita.
Työn perustana olevan tiedon hallinta	käyttää vaihtoehtolaskelmien käyttöön liittyviä peruslaskutoimituksia. käyttää annettuja perintäohjeita. käyttää osa- ja pääbudjettien perusrakennetta.	käyttää työssään yleisimpiä laskentaperiaatteita. tarkistaa selvissä tapauksissa asiakkaan luottotiedot ja limiitin. soveltaa yleisimpiä rahoitusmuotoja. soveltaa perintään liittyvää voimassa olevaa lainsäädäntöä. soveltaa osa- ja pääbudjettien perusrakennetta.	käyttää työssään yleisimpiä laskentaperiaatteita. tarkistaa selvissä tapauksissa asiakkaan luottotiedot, limiitin ja vakuustiedot. soveltaa yleisimpiä rahoitusmuotoja tiedostaen niihin liittyvät riskit. soveltaa perintään liittyvää voimassa olevaa lainsäädäntöä. soveltaa osa- ja pääbudjettien perusrakennetta.
Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Ongelmanratkaisutaidot		valitsee tietoja vaihtoehtolaskelmiin olemassa olevista tiedoista.	valitsee tietoja vaihtoehtolaskelmiin olemassa olevista tiedoista ja täydentää tietoja tarvittaessa.
Eettiset ja esteettiset taidot	hoitaa ohjeiden mukaan yrityksen tai yhteisön saatavien perintää voimassa olevan lainsäädännön mukaan.	hoitaa ohjeiden mukaan yrityksen tai yhteisön saatavien perintää voimassa olevan lainsäädännön mukaan.	hoitaa yrityksen tai yhteisön saatavien perintää voimassa olevan lainsäädännön mukaan.
Yhteiset painotukset Yrittäjyys	hoitaa yrityksen saatavien perintää ohjeiden mukaan.	hoitaa saatavien perintää annettujen tavoitteiden mukaisesti.	hoitaa saatavien perintää annettujen tavoitteiden mukaisesti.
Kuluttajaosaaminen	avustaa velka- ja vakuusjärjestelyiden hoitamisessa.	hoitaa avustettuna velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyvät keskeiset, toistuvat tehtävät.	hoitaa velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyvät keskeiset, toistuvat tehtävät.

Opintojakso	Yrityksen sisäinen laskentatoimi
Laajuus	4 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa laskea suoritekohtaiset kustannukset ja hinnoitella tuotteita kannattavasti laatia keskeiset budjetit sekä erilaisia seurantaraportteja laatia erilaisia vaihtoehtolaskelmia tietotekniikkaa hyödyntäen
Keskeinen sisältö	Opintojakson sisältönä on: markkinointi-, palvelu- ja valmistusyrityksen sisäinen laskenta osa- ja pääbudjettien laatiminen investointilaskenta
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset, tietotekniikan hyödyntäminen
Kytkenäät muihin opintoihin	Edeltävät opinnot: Kustannuslaskennan perusteet
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja jatkuva näyttö

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava budjetoinnin perusteet siten, että kykenee osallistumaan budjettien laadintaan ja seurantaraporttien tuottamiseen avustaa erilaisien vaihtoehtolaskelmien laadinnassa käyttää laskelmissa taulukkolaskentaohjelmaa	Opiskelijan on osattava ohjatusti laskea pienessä yrityksessä aiheutuvia suoritekohtaisia kustannuksia ja hinnoitella tuotteen kannattavasti laatia pienen yrityksen keskeiset budjetit ohjeiden mukaisesti laatia ohjeiden mukaisesti tavanomaisia seurantaraportteja tuottaa ohjeiden mukaisesti yrityksen useimmin tarvitsemia vaihtoehtolas-	Opiskelijan on osattava laskea pienessä yrityksessä aiheutuvat suoritekohtaiset kustannukset ja hinnoitella yrityksen tuotteen kannattavasti laatia pienen yrityksen budjetit kuten osto-, myynti-, rahoitus- ja tulosbudjetin ja tase-ennusteen ohjeiden mukaisesti laatia seurantaraportteja tuottaa päätöksenteon tueksi erilaisia vaihtoehtolaskelmia kuten hinnoittelu- ja investointilaskelmia yleisimpiä laskenta-

	kelmia kuten hinnoittelu- ja investointilaskelmia käyttää laskelmissa taulukkolaskennan tavanomaisia toimintoja kuten kaavoja	menetelmiä käyttäen käyttää taulukkolaskennan tavanomaisia toimintoja kuten funktioita ja kaavoja laskelmien laadinnassa
--	--	---

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Yrityksen rahoitussuunnittelu
Laajuus	3 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa arvioida yrityksen rahoitusmahdollisuuksia sekä riskejä hoitaa velkasuhteisiin ja vakuusjärjestelyihin liittyvät keskeiset tehtävät
Keskeinen sisältö	Opintojakson sisältönä on taloushallinnon yhtiö- ja velvoiteoikeus rahoituksen perusteet talous- ja rahoitusmatematiikka
Toteutustapa	Luennot, harjoitukset, tietotekniikan hyödyntäminen
Kytkenät muihin opintoihin	
Arvioinnin toteutus	Kokeet, harjoitustyöt ja jatkuva näyttö

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava osallistua pienen yrityksen rahoitussuunnitteluun avustaa velka- ja vakuusjärjestelyjen hoitamisessa hoitaa yrityksen saatavien perintää ohjeiden mukaan	Opiskelijan on osattava ohjeiden mukaan selvittää rahoitusvaihtoehtojen kustannuksia tunnistaa yleisimmät rahoitusmuodot hoitaa pienen yrityksen tavanomaisia rahoitussuunnittelua annettujen ohjeiden mukaan osallistua velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyviin tehtäviin hoitaa saatavien perintää lainsäädännön ja yrityksen ohjeiden mukaisesti	Opiskelijan on osattava arvioida rahoitusvaihtoehtojen kustannuksia ja soveltuvuutta eri tilanteisiin tunnistaa yleisimmät rahoitusmuodot ja niihin liittyvät riskit hoitaa pienen yrityksen rahoitussuunnittelua annettujen tavoitteiden mukaan hoitaa velkasuhteeseen ja vakuusjärjestelyihin liittyvät keskeiset ja toistuvat tehtävät hoitaa saatavien perintää lainsäädännön ja yrityksen tavoitteiden mukaisesti

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Opintojakso	Opinnäytetyö
Laajuus	2 ov
Tavoitteet	Opiskelija osaa suunnitella opinnäytetyön oman kiinnostuksensa ja ammatillisen suuntautumisen mukaisesti laatia raportin keräämänsä aiheiston perusteella
Keskeinen sisältö	Opintojakson sisältönä on. Ohjaus Opinnäytetyön laatiminen kirjallisesti Suullinen esitys
Toteutustapa	Ohjaustapaamiset, itsenäinen työskentely, kirjallinen opinnäytetyö
Kytkenät muihin opintoihin	
Arvioinnin toteutus	Prosessin hoitaminen, osallistuminen ohjaukseen, raportti ja suullinen esitys

Arviointikriteerit

	Tyydyttävä (T1 ja T2)	Hyvä (H3 ja H4)	Kiitettävä (K5)
1) Opinnäytetyön prosessi	Opiskelija on osannut suunnitella ohjattuna opinnäytetyön, joka on työnä alan perustehtäviä kokoava tai yksittäisen osa-alueen tehtäväkokonaisuus.	Opiskelija on suunnitellut opinnäytetyönsä ammatillisen suuntautumisensa mukaisesti.	Opiskelija on suunnitellut opinnäytetyönsä oman kiinnostuksensa ja ammatillisen suuntautumisensa mukaisesti.

	Opiskelija on osannut ohjattuna asettaa työlleen tavoitteet ja työskentelyaikataulun. Hän on ohjatusti osannut hankkia tietoa keskeisistä lähteistä.	Opiskelija on asettanut työlleen tavoitteet ja laatinut työskentelyaikataulun. Hän on osannut etsiä oppinäytetyössä tarvittavaa tietoa eri lähteistä.	Opiskelija on asettanut työlleen perustellut tavoitteet ja laatinut realistisen työskentelyaikataulun ja noudattanut sitä. Hän on osannut etsiä oppinäytetyössä tarvittavaa tietoa eri lähteistä ja suhtautunut tietoon kriittisesti. Hän on työskennellyt omatoimisesti, johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti ohjausta hyödyntäen.
	Opiskelija on ohjattuna osannut valita tarkoituksenmukaiset työskentelymenetelmät oppinäytetyöhönsä.	Opiskelija on työskennellyt melko omatoimisesti ja johdonmukaisesti hyödyntäen tarvittaessa ohjausta oppinäytetyötä tehdessään. Hän on käyttänyt tarkoituksenmukaisia työskentelymenetelmiä.	Opiskelija on yhdistellyt tutkimuksen eri osa-alueiden osaamista ja käyttänyt tarkoituksenmukaisia työskentelymenetelmiä.
	Opiskelija on pyytänyt tarvittaessa apua oppinäytetyön laadinnassa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseen.	Opiskelija on osannut ratkaista pääasiassa itsenäisesti oppinäytetyöhönsä liittyviä ongelmia.	Opiskelija on osannut ratkaista itsenäisesti oppinäytetyöhönsä liittyviä ongelmia.
2) Oppinäytetyön tuotos	Oppinäytetyön eri osa-alueilla on ammatillisia puutteita.	Oppinäytetyön eri osa-alueet osoittavat ammatillista osaamista.	Oppinäytetyön eri osa-alueet osoittavat ammatillista valmiutta.
	Oppinäytetyö on hyödyllinen lähtökohta jatkoyöstämiselle, mutta ei ole sellaisenaan hyödynnettävissä koulutusalaan vastaavassa työssä.	Oppinäytetyö on hyödynnettävissä koulutusalaan vastaavassa työssä.	Oppinäytetyö on suositeltavissa hyödynnettäväksi koulutusalaan vastaavassa työssä.
3) Oppinäytetyön kirjallisen esitys	Opiskelija on osannut esitellä oppinäytetyönsä.	Opiskelija on osannut esitellä oppinäytetyönsä kirjallisesti käyttäen melko sujuvaa ja virheetöntä asiatylyä. Oppinäytetyön ulkoasu noudattaa oppilaitoksen ohjetta pääsääntöisesti.	Opiskelija on esitellyt oppinäytetyönsä kirjallisesti käyttäen sujuvaa ja virheetöntä asiatylyä. Oppinäytetyön ulkoasu noudattaa oppilaitoksen ohjetta.
4) Oppinäytetyön suullinen esitleminen	Opiskelija on osannut esitellä oppinäytetyönsä suullisesti.	Opiskelija on esitellyt oppinäytetyönsä keskeiset asiat käyttäen havaintomateriaalia.	Opiskelija on esitellyt oppinäytetyönsä pääasiat käyttäen monipuolisesti havaintomateriaalia.
5) Opiskelijan itsearviointi	Opiskelija on osannut arvioida oppinäytetyönsä onnistumista.	Opiskelija on osannut arvioida oppinäytetyönsä onnistumista sekä sen tuloksia.	Opiskelija on osannut arvioida oppinäytetyönsä etenemistä ja pohtia sen tuloksia kriittisesti.

Opintokokonaisuus	MUUT VALINNAISET
Laajuus	10 ov
Yleistavoitteet	Opintokokonaisuuden tavoitteena on syventää opiskelijan valmiuksia taloushallintoon liittyvissä keskeisissä asioissa sekä perehdyttää opiskelija viimeisimpään lainsäädäntöön ja muihin ajankohtaisiin asioihin. Opintokokonaisuuden tavoitteena on myös vahvistaa opiskelijan tietoteknisiä valmiuksia.
Keskeinen sisältö	Opintokokonaisuuden keskeisenä sisältönä on taloushallinnon tietojärjestelmät taloushallinnon erityiskysymykset oikeuden erityiskysymykset
Arvioinnin toteutus	Opintokokonaisuuden arvosana muodostuu opintokokonaisuuden ja näytön arvosanasta. Näytön arvioijina toimivat työssäoppimissuunnitelmassa nimetyt henkilöt, ammatillisten aineiden opettajat ja työpaikkaohjaajat yhdessä tai erikseen tai oppilaitosnäytössä ammatillisten aineiden opettajat
Opintojen ohjaus	Opintojen ohjaus sisältää opiskelutekniikkaan, työssäoppimispaikan hakuun, nuorten ammatillisiin näyttöihin valmistautumiseen sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman seurantaan liittyviä asioita.

Arviointikriteerit

Tyydyttävä 1	Hyvä 3	Kiitettävä 5
Opiskelijan on osattava käyttää tärkeimpiä tietolähteitä ja hyödyntää työvälineohjelmia tuntistaa omaan koulutusohjelmaa liittyvät keskeiset lait ja säännökset tiedostaa kansantalouden peruseräperiaatteet talousmatematiikassa käytettävät yksinkertaiset rahoitusfunktiot ja osattava soveltaa niitä käytännön tehtävissä	Opiskelijan on osattava tunnistaa kirjanpitoon ja tilinpäätökseen liittyviä erityiskysymyksiä käyttää erilaisia tietolähteitä ja hyödyntää työvälineohjelmia etsiä tietoa keskeisistä laeista ja ase- tuksista etsiä tietoa keskeisistä kansantalouden aatteista ja ymmärtää niitä talousmatematiikassa käytettävät kes- keiset rahoitusfunktiot ja osattava so- veltaa niitä käytännön tehtävissä	Opiskelijan on osattava kirjanpitoon ja tilinpäätökseen liittyviä erityiskysymyksiä käyttää erilaisia tietolähteitä ja hyödyn- tää työvälineohjelmia soveltaa oman koulutusohjelman lain- säädäntöä ja seurata muutoksia soveltaa työssään kansantalouden pe- riaatteita ja seurata muutoksia talousmatematiikassa käytettävät raho- tusfunktiot ja osattava soveltaa niitä käytännön tehtävissä

Hyvä 4 Opiskelijan on osattava kaikki *hyvä 3*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *kiitettävä 5* tavoitteet.

Tyydyttävä 2 Opiskelijan on osattava kaikki *tyydyttävä 1*:een vaadittavat tavoitteet ja osin *hyvä 3* tavoitteet.

Näyttö

Keskeinen osaaminen, mikä näytetään	<p>Näytön kuvaus:</p> <p>Opintokokonaisuuden näytöissä esille tuleva keskeinen osaaminen:</p> <p>Opiskelija näyttää osaamistaan muihin valinnaisiin opintoihin kuuluvissa opintojaksoissa asiakaspalvelun ja markkinoinnin ajankohtaisilla erityisalueilla.</p> <p>Opintokokonaisuuksia on kaksi: Uudet liiketoimintamallit ja kansainvälistyminen sekä Yrityksen markkinointipromootiot; ne jakaantuvat useampaan erityisalueeseen, kuten sähköinen liiketoiminta ja verkkokauppa, WWW-sivujen laadinta, kansainvälistyminen ja kansainvälinen markkinointi, liike-elämän tavat ja tilaisuudet, somistus, markkinointiprojekti sekä asiakassuh- teiden hallinta ja jälkimarkkinointi. Opiskelija valitsee näytöksi omien mahdollisuuksiensa ja kiinnostuksensa mukaisesti vähintään kaksi alla esitellyistä erityisalueista. Opiskelija hyödyn- tää tietojenkäsittelyä suunnitelmiansa tekemisessä, raportoinnissa ja tilannekatsausten te- kemisessä.</p> <p>Sähköinen liiketoiminta ja verkkokauppa ja WWW-sivut: Opiskelija valitsee häntä kiinnos- tavan toimialan, jolle toteuttaa sekä verkkosivut että sähköisen kauppapaikan. Opiskelija arvioi verkkosivujen toimivuutta ja kauppapaikan toimintamahdollisuuksia ja tekee päätelmiä näiden tietojen pohjalta.</p> <p>Liike-elämän tavat ja tilaisuudet: Opiskelijat toteuttavat pienryhmissä jonkin aiheeseen liittyvän tilaisuuden (tilaisuuden kehittäminen, tilaisuuden markkinointi, tilaisuuden käytännön jär- jestelyt, palautteen kerääminen osanottajilta)</p> <p>Somistus: Opiskelija toteuttaa oman kiinnostusalueensa mukaisesti jossain yhteistyöyri- tyksessä jonkin seuraavista: myymälä- ja näyteikkunasomistus, tuote-esittelypisteen toteutus, messutapahtuman suunnitteluprosessi. Opiskelija seuraa suunnitelman toteutumista ja ke- räämällä palautetta sekä yhteistyöyri- tykseltä että asiakkailta.</p> <p>Markkinointiprojekti: Opiskelijaryhmä suunnittelee yhteistyössä toimeksiantajan kanssa markkinointiin painottuvan projektin lähtien liikkeelle projektin suunnittelusta ja päätyen pro- jektin toteutukseen ja tulosten analysointiin yhdessä toimeksiantajan kanssa.</p>
Näyttöympäristö	Näyttöympäristönä voi olla joko kouluympäristö tai ulkopuolinen organisaatio, jolle tehdään suunnitelman mukainen näyttösuoritus. Lisäksi tarvitaan näytön edellyttämät atk-laitteet ja ohjelmat sekä asiakkaat. Näyttöympäristössä tulee olla mahdollista osoittaa osaaminen yh- teistyössä työtoverien ja asiakkaiden kanssa.
Näytön ajankohta	Kolmas opiskeluvuosi

Arviointikriteerit

Arvioinnin kohteet	TYYDYTTÄVÄ (T1)	HYVÄ (H3)	KIITETTÄVÄ (K5)
	Opiskelija	Opiskelija	Opiskelija
Työprosessin hallinta Liike-elämän tavat ja tilaisuudet	osaa autetusti järjestää pie- nimuotoisia asiakastilaisuuksia ja käyttäytyy niissä kohte- liaasti sekä tunnistaa pukeutumisen eri- laisiin tilaisuuksiin	ohjatusti järjestää erilaisia yritystilaisuuksia ja käyttäytyä niissä etiketin mukaisesti se- kä tuntee pukeutumisohteet ja ohjatusti hankkia liikelahjoja tunnistaa houkuttelevan	osaa järjestää erilaisia yritysti- laisuuksia ja toimia niissä isäntänä, pukeutua tilanteen vaatimalla tavalla ja valita ja hankkia liikelahjat ja pitää niistä tiedostoa

Somistus	toteuttaa pienimuotoisen tuote-esittelypisteen	myymälän	tunnistaa houkuttelevan myymälän ja kehittää myymälän visuaalista ilmettä
Sähköinen liiketoiminta ja asiakashallinta	toteuttaa ohjatusti näyteikkunasomistuksen ja avustaa messuosaston suunnittelussa	ohjatusti suunnitella ja toteuttaa tuote-esittelypisteen, näyteikkunasomistuksia sekä messuosastoluonnoksen	toteuttaa itsenäisesti tuote-esittelypisteen, suunnitella ja toteuttaa itsenäisesti omaperäisiä ja luovia näyteikkunasomistuksia yrityksensä ja yhteisönsä markkinointitavoitteiden mukaisesti
Markkinointiprojekti	on selvillä sähköisen liiketoiminnan tarjoamista mahdollisuuksista	tuntee sähköisen liiketoiminnan ja markkinoinnin mahdollisuudet B-to-C ja B-to-B -markkinoinnissa.	tuntee sähköisen liiketoiminnan ja markkinoinnin mahdollisuudet B-to-C ja B-to-B -markkinoinnissa.
	on tutustunut asiakkuuksien ja asiakastietojen hallinnan ja hyväksikäytön	tuntee asiakkuuksien ja asiakastietojen hallinnan ja hyväksikäytön	osaa asiakkuuksien ja asiakastietojen hallinnan ja hyväksikäytön
	osaa autetusti tunnistaa lainsäädännön asettamat vaatimukset sähköiselle liiketoiminnalle	tuntee lainsäädännön asettamat vaatimukset sähköiselle liiketoiminnalle	osaa lainsäädännön asettamat vaatimukset sähköiselle liiketoiminnalle
	osaa autetusti luoda yritykselle sähköisen kauppapaikan	osaa luoda yritykselle sähköisen kauppapaikan	osaa itsenäisesti luoda yritykselle sähköisen kauppapaikan
	osallistuu autettuna markkinointiprojektin suunnitteluun, toteutukseen ja tulosten analysointiin projektin tilaajan kanssa	osallistuu markkinointiprojektin suunnitteluun, toteutukseen ja tulosten analysointiin projektin tilaajan kanssa	osallistuu oma-aloitteisesti ja aktiivisesti markkinointiprojektin suunnitteluun, toteutukseen ja tulosten analysointiin projektin tilaajan kanssa
Työtehtävän hallinta Työvälineiden ja menetelmien hallinta	käyttää työssään ohjattuna tietotekniikkaa ja näytöissä tarvittavia materiaaleja	käyttää työssään tietotekniikkaa ja näytöissä tarvittavia materiaaleja	käyttää työssään itsenäisesti tietotekniikkaa ja osaa itsenäisesti valita näytöissä käytettäviä materiaaleja
Työn perustana olevan tiedon hallinta	hallitsee näyttöalueen käsitteitä ottaessaan vastaan ohjeita ja toimiessaan tiimin jäsenenä.	soveltaa näyttöalueen teoriaa ja käsitteitä esimerkiksi kohdistuessaan sopivat toimenpiteet kullekin kohderyhmälle.	soveltaa itsenäisesti näyttöalueen teoriaa ja käsitteitä esimerkiksi kohdistuessaan sopivat toimenpiteet kullekin kohderyhmälle.
		käyttää raporteissa ja tilannekatsauksissa alan käsitteitä.	käyttää raporteissa ja tilannekatsauksissa alan käsitteitä.
Kaikille aloille yhteinen ydinosaaminen Oppimistaidot		hankkii tarvitsemaansa tietoa ja on selvillä muun muassa sähköisen viestinnän välineiden käytöstä näyttöä toteuttaessaan	hankkii itsenäisesti tarvitsemaansa tietoa ja selvittää muun muassa sähköisen viestinnän välineiden käyttöä näyttöä toteuttaessaan
Ongelmanratkaisutaidot	hakee apua ongelmatilanteissa.	toimii luovasti erilaisissa käytännön tilanteissa ja keksii ratkaisuja	toimii luovasti erilaisissa käytännön tilanteissa ja keksii yksilöllisiä ratkaisuja
Vuorovaikutus- ja viestintätaidot	osaa neuvotella tavanomaisissa tilanteissa	osaa neuvotella tavanomaisissa tilanteissa sekä esittää työhönsä liittyviä raportteja ja tilannekatsauksia.	osaa neuvotella itsenäisesti erilaisissa tilanteissa sekä esittää työhönsä liittyviä raportteja ja tilannekatsauksia.
Yhteistyötaidot	toimii saamiensa ohjeiden mukaisesti.	toimii erilaisissa tilanteissa ja ryhmissä	toimii aloitteellisesti erilaisissa tilanteissa ja ryhmissä
Eettiset ja esteettiset taidot	noudattaa työssään ammat-	noudattaa työssään ammat-	noudattaa työssään ammat-

	tietiikkaa, esimerkiksi keskeisiä mainonnan eettisiä sääntöksiä.	tietiikkaa noudattaa yrityksen ja alan yleisiä sääntöjä ja ohjeita	tietiikkaa noudattaa yrityksen ja alan yleisiä sääntöjä ja ohjeita esimerkiksi markkinointia toteuttaessaan
Yhteiset painotukset Kansainvälisyys	selviytyy tutuissa tilanteissa myös toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä	tulee toimeen myös toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä ammattiinsa liittyvissä vuorovaikutustilanteissa	tulee toimeen myös toisella kotimaisella ja yhdellä vieraalla kielellä ammattiinsa liittyvissä vuorovaikutustilanteissa, kuten myynti- ja ostotilanteissa.
Teknologian ja tietotekniikan hyödyntäminen	käyttää ohjattuna tietotekniikkaa esimerkiksi tavanomaisia esitteitä ja tiedotteita laatiessaan	käyttää tietotekniikkaa esimerkiksi esitteitä laatiessaan. käyttää tekstinkäsittelyä ja graafisen esittämisen ohjelmistoja raportoinnissa ja tilannekatsausten esittämisessä. käyttää multimediaa (esimerkiksi hypertekstiä ja esitteiden tekemistä cd:lle tai verkkosivuille).	käyttää tietotekniikkaa esimerkiksi esitteitä laatiessaan. käyttää tekstinkäsittelyä ja graafisen esittämisen ohjelmistoja raportoinnissa ja tilannekatsausten esittämisessä. käyttää multimediaa (esimerkiksi hypertekstiä ja esitteiden tekemistä cd:lle tai verkkosivuille).
Laadukas ja asiakaslähtöinen toiminta ja kuluttajaosaaminen	ottaa huomioon kuluttajalainsäädännön velvoitteet	antaa tiedottaessaan ja myydessään oikeat ja riittävät tiedot. ottaa huomioon kuluttajalainsäädännön säädökset	antaa tiedottaessaan ja myydessään oikeat ja riittävät tiedot. ottaa huomioon kuluttajalainsäädännön säädökset

Vapaasti valittavista opinnoista on erillinen suunnitelma